

MINUSTAKO AIKUINEN?

PERUSKOULUN YHDEKSÄSLUOKKALAISTEN
AJATUKSIA AIKUISUUDESTA JA AIKUISTEN
MAAILMASTA

Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -tutkielma
Maaliskuu 1998

Hanne Suikkanen

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO / YHTEISKUNTATIETEELLINEN TIEDEKUNTA
YHTEISKUNTATIETEIDEN JA FILOSOFIAN LAITOS

PRO GRADU -TUTKIELMA

Tekijä: Hanne Suikkanen
Työn nimi: **Minustako aikuinen? Peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten ajatuksia aikuisuudesta ja aikuisten maailmasta**
Ohjaajat: Marja Järvelä ja Raija Julkunen
Tieteenala: Yhteiskuntapolitiikka
Aika: Maaliskuu 1998
Sivumäärä: 106s. + liite

TIIVISTELMÄ

Työn tavoitteena on kartoittaa peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten nuorten ajatuksia aikuisuudesta, aikuisten maailmasta ja omasta tulevasta aikuisuudesta 1990-luvun kontekstissa. 1990-luvulle on antanut oman leimansa vuosikymmenen alun laskusuhdanne ja sen aiheuttama korkea nuoristyöttömyys. Yleisesti ottaen epävarmuus on lisääntynyt niin omassa yhteiskunnassamme kuin globaalillakin tasolla. Nuorten ja aikuisten välisen suhteen on myös nähty muuttuneen. Toisaalta nuorten pääsy työmarkkinoille ja itsenäistyminen on vaikeutunut ja siirtynyt jatkuvasti myöhemmäksi, toisaalta nuoret ovat nousseet aikuisten rinnalle esimerkiksi kuluttajina.

Tutkimusaineiston muodostaa 141 äidinkielen tunnilla kirjoitettua ainetta otsikolla "Minustako aikuinen? - Ajatuksiani aikuisuudesta ja aikuisten maailmasta." Aineisto on analysoitu diskurssianalyttistä lähestymistapaa apuna käyttäen.

Tärkeimpinä aikuisuuden kriteereinä nuoret pitävät sisäisiä, kuten kyky kantaa vastuu itsestään ja muista sekä vapaus päättää omista asioista. Ulkoiset tekijät, taloudellinen itsenäisyys, työssä käynti, oma asunto ja perhe mainittiin, muttei niin usein kuin sisäisiä. Aikuisiin ja näiden maailmaan nuoret suhtautuvat hyvin kriittisesti, aikuisia pidetään ilottomina ja tylsinä sekä liian määräälevinä. Toisaalta aikuisten huolenpitoa arvostetaan ja heille sallittua vapautta odotetaan innokkaasti. Vapaus on paras asia tulevassa aikuisuudessa. Sen lisäksi aikuisuudelta odotetaan mm. hyvää työtä ja perhettä. Tulevaisuudessa nuoria pelottaa eniten selviytyminen raha-asioista, työttömyys, itsenäistyminen ja onnistuminen ihmissuhteissa. Enemmistö nuorista tarkasteli aikuisuutta realistisen "Päivä kerrallaan" -orientaatiomallin kautta.

ASIASANAT: Nuoret ja aikuisuus, nuoruus, aikuistuminen, tulevaisuus

SISÄLLYSLUETTELO:

1. JOHDANTO	1
2. NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA	5
2.1. ELÄMÄNKAARIMALLI JA IKÄSOPIMUS	8
2.2. NUORET SUBJEKTEINA	11
2.3. NUORET JA TULEVAISUUS	16
3. NUORUUDEN JÄLKEEN AIKUISUUS	23
3.1. AIKUISUUS SOSIOLOGISESTI TARKASTELTUNA	23
3.2. NUORET JA AIKUISUUDEN KRITEERIT	27
3.3. AIKUISUUS VARHAISNUORTEN JA AIKUISTEN SILMIN	30
4. NUORUUS JA AIKUISUUS: KONFLIKTI VAI KAVERUUS?	34
5. TUTKIMUSMENETELMÄ	38
5.1. TUTKIMUSAINEISTO	38
5.2. DISKURSSIANALYYTTINEN LÄHESTYMISTAPA	42
5.3. ANALYYSIN KULKU	45
6. KUKA ON NUORI, KUKA AIKUINEN?	47
6.1. VAPAAUS JA VASTUU	49
6.2. ULKOINEN ITSENÄISYYS	51
6.3. TÄYSI-IKÄISYYS	52
7. NYKY-AIKUISET JA AIKUISTEN MAAILMA NUORTEN SILMIN	57
7.1. TYLSÄ HAPANNAAMA-AIKUISUUS	57
7.2. AIKUISUUDEN SULJETTU YMPYRÄ	60
7.3. NIUHOTTAVAT JA HUOLEHTIVAT AIKUISET	63
7.4. LUVATTU MAAILMA	65
8. TULEVAISUUS AIKUISENA	67
8.1. TULEVAISUUDENODOTUKSET	67
8.1.1. Perhe ja työ	68
8.1.2. Vapaus	74
8.1.3. Ystävyys	76
8.1.4. Harrastukset ja terveys	78
8.2. TULEVAISUUTEEN JA AIKUISTUMISEEN LIITTYVIÄ PELKOJA	79
8.2.1. Raha-asiat ja työttömyys	80
8.2.2. Kodista irtautuminen ja itsenäinen elämä	82
8.2.3. Ihmissuhteet ja vastuu muista	85

9. NUORIA MATKALLA AIKUISUUTEEN	89
9.1. AIKUISUUDEN HAASTEITA INNOKKAASTI ODOTTAVAT NOORA JA MIKKO	89
9.2. AIKUISTUMISEN AJATUSTAKIN KAVAHTAVAT PETRI JA MIA	90
9.3. PÄIVÄ KERRALLAAN KOHTI AIKUISUUTTA KULKEVAT SANNA, JAAKKO, SUVI JA TUOMAS	91
10. YHTEENVETO JA POHDINTAA	94
LÄHDELUETTELO	102
LIITE	

"Olen kuullut nuoruutta verrattavan perhosen koteloitumisvaiheeseen. Toukka tekee itselleen kotelon ja kääriytyy sinne. Sitten se murtaa kotelon ja syntyy uudelleen kauniina perhosena. Aikuisena. Ehkä nuoruus on eräänlainen koteloitumisvaihe. Toisaalta taas nuoruus on etsimistä, seikkailua ja kokeilua. Tottumista uuteen minään, itseensä aikuisena."
Tyttö, Jyväskylä.

1. JOHDANTO

Pro gradu -työni aiheena on tutkia peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten ajatuksia aikuisuudesta, aikuisten maailmasta ja omasta tulevasta aikuisuudestaan 1990-luvun laskusuhdanteen ja nuorten heikkenevien itsenäistymismahdollisuuksien kontekstissa. Vuonna 1994, jolloin tutkimukseni aineisto kerättiin, nuorten työttömyysaste oli kohonnut jo yli 30%:n koko väestön työttömyysasteen jäädessä alle 20%:n. Samaan aikaan lehdistössä kirjoiteltiin sangen pessimistiseen sävyyn "menetetystä sukupolvesta", joka olisi modernin Suomen historiassa ensimmäinen vanhempiaan köyhemmäksi jäävä sukupolvi.

Viimeistään Suomea kohdanneen äkillisen ja syvyydessään erittäin rajun, hyvinvointivaltiomme perustuksia koetelleen taloudellisen laman myötä meilläkin alettiin keskustella aikaamme leimaavasta epävarmuudesta ja sen vaikutuksista ihmisten elämään. (Ks. esim. Julkunen 1992; Hoikkala 1993.) Huomattiin, että elämme aikaa, jossa monet perinteiset työ- ja perhe-elämän rakenteet ovat suuressa muutoksessa samalla kun tulevaisuuden ennakoiminen käy yhä vaikeammaksi (ks. esim. Julkunen ym. 1993, 12). Samanaikaisesti oman yhteiskuntamme sisäisten epävarmuustekijöiden tullessa näkyvämmiksi käytiin meillä keskustelua myös yleisistä globaaleista riskitekijöistä, joiden perusteella Beck (1992) on nimittänyt länsimaisia yhteiskuntia riskiyhteiskunniksi. Ei siis riitä, että elämäämme tuovat epävarmuutta oman yhteiskuntamme sisällä vaikuttavat epävarmuustekijät, epävakaa talous ja työttömyys, sen lisäksi elämme maailmassa, jonka tulevaisuutta varjostavat saasteongelmat, ydinvoiman käyttö, asevarustelu sekä valtava epäsuhde köyhien ja rikkaiden maiden välillä.

Aikuistuvien nuorten elämässä tämä epävarmuus on läsnä tietenkin median ja yhteiskunnallisen keskustelun välityksellä, mutta myös arkipäivän elämässä heidän suunnitellessaan omaa tulevaisuuttaan. Yhdeksäsluokkalaiset nuoret ovat elämässään vaiheessa, jossa täytyy suunnitella jatkokoulutukseen hakeutumista ja samalla

kartoittaa sitä, mitä he aikuisena elämältään haluavat. Edes korkea koulutus ei enää ole tae sille, että tulevaisuudessa saisi juuri sitä työtä mitä haluaa (Jokinen 1996; Hurrelmann 1989). Vaikka nuorten koulutustaso Euroopassa on noussut jatkuvasti viimeisten vuosikymmenten aikana, ovat myös nuorisotyöttömyysluvut kasvaneet samassa tahdissa. Paremmalla koulutuksellakaan nuoret eivät välttämättä yllä työelämässä samoihin asemiin kuin heidän vanhempansa (Hurrelmann 1989, 11-14).

Onkin alettu puhua nuoriin kohdistuvasta ikärasismista (Ziehe 1991; Hoikkala 1992; Bourdieu 1985), jonka aikuiset pyrkivät sysäämään kilpailijoikseen kokemiaan nuoria syrjään työelämästä ja yhteiskunnasta ylipäänsä. Näiden näkemysten mukaan aikuiset palvovat ja ihannoivat nuoruutta, tahtoen itse korostaa omaa nuorekkuuttaan, mutta tulevat samalla talloneeksi varsinaiset nuoret jalkoihinsa. Näin nuoret joutuvat kohtaamaan yhteiskunnan, jossa kilpailu työpaikoista ja ylipäänsä pärjäämisen edellytyksistä on todella kovaa.

Samanaikaisesti nuorten on kuitenkin väitetty ottaneen kiinni aikuisia kuluttajina ja viihdeteollisuuden tuotteiden kuluttajina. Samoin monet modernin teknologian tuotteet ovat heille tutumpia ja itsestäänselvempiä kuin heidän vanhemmilleen. Tämän on väitetty nostaneen nuoret joissain asioissa aikuisten kanssa samalle tasolle, ainakin niin, että heillä on nyt huomattavasti aikaisempaa enemmän tietoa ja mahdollisuuksia seurata, arvioida ja kritisoida aikuisia ja näiden maailmaa, jopa toimia aikuisten opettajina. (Ziehe 1991; Mead 1971.)

Tätä taustaa vasten halusin lähteä kartoittamaan nuorten ajatuksia aikuisista ja aikuisuudesta. Tutkimuksen aineistona on 141 peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten äidinkielen tunnilla kirjoittamaa ainetta kolmelta eri paikkakunnalta, Helsingistä, Jyväskylästä ja Imatralta. Aineiden otsikkona on "Minustako aikuinen? - Ajatuksiani aikuisuudesta ja aikuisten maailmasta". Otsikko pitää jo sisällään kolme kysymystä, joihin toivoin nuorten kirjoituksissaan vastaavan. Ensinnäkin, miten nuoret ylipäänsä määrittelevät aikuisuuden, mitkä ovat heidän mielestään aikuisuuden kriteerit.

Toiseksi halusin saada selville, millaisia mielipiteitä nuorilla on nykyaikuisista ja heidän maailmastaan, sekä kolmanneksi, miten nuoret hahmottavat oman tulevaisuutensa aikuisina, ja miten he tuohon tulevaisuuteensa suhtautuvat.

Ensimmäisen kysymyksen, eli aikuisuuden kriteereiden määrittelyn avulla halusin ottaa selvää ovatko nuoret sosiologian tutkijoiden kanssa samoilla linjoilla, eli onko henkilö heidän mielestään aikuinen siirtyessään koulunpenkiltä työelämään, perustaessaan perheen, itsenäistyessään vanhemmistaan (kts. Jensen Arnett 1997), vai tapahtuuko aikuistuminen heidän mielestään kenties joidenkin aivan muunlaisten tekijöiden perusteella.

Toinen kysymykseni pyrki kartoittamaan nuorten suhtautumista aikuisiin ja heidän maailmaansa. Varsinkin työni edetessä tämä kysymys alkoi tuntua hyvin tärkeältä, sillä tätä ennen ei löydy juurikaan tutkimuksia, joissa nuorille olisi annettu puheenvuoro ja mahdollisuus kertoa ajatuksiaan ja mielipiteitään aikuisista. Sen sijaan aikuisten ajatuksia nuorista on tutkittu (esim. Siurala 1990; Hoikkala 1989 ja 1993), samoin aikuisten ajatuksia aikuisuudesta (esim. Hoikkala 1993). Eräänä innoittajanani toimikin Tommi Hoikkalan (1993) väitöskirjatyö, jossa hän on tarkastellut aikuisten puhetta aikuisuudesta, todeten sen olevan joissain tapauksissa mielenkiintoisella tavalla ristiriitaista. Jotkut haastateltavat puhuivat aikuisuudesta omalla kohdallaan hyvin negatiiviseen sävyyn, tilana, joka on heidän mielestään kaikkea muuta kuin tavoiteltava. Sen sijaan puhuessaan aikuisuudesta tai aikuistumisesta omien lastensa kohdalla, sai aikuisuus pelkästään positiivisia sävyjä. Hoikkalan työn pohjalta halusin ottaa selvää, miten nuoret konstruoivat aikuisuutta, saako se kenties heilläkin erilaisia merkityksiä riippuen esimerkiksi siitä, puhutaanko nykyaikuisista vai omasta tulevasta aikuisuudesta.

Kolmannen kysymyksen kohdalla minua tietenkin kiinnosti se, miten optimistista tai pessimististä nuorten suhtautuminen tulevaisuuteensa on näin lama-ajan ja epävarmuuden kontekstissa. Samoin halusin ottaa selvää, millaisia

tulevaisuudenodotuksia heillä on ja millaiset asiat tulevaisuudessa pelottavat heitä. Ennen kaikkea minua kiinnosti se, miten nuoret kokevat aikuistumisen, pidetäänkö sitä negatiivisena vai positiivisena asiana, ja millaisia hyviä ja huonoja puolia siihen oletetaan liittyvän.

Työni aluksi tarkastelen nuoruutta elämänvaiheena elämänskaarimallin avulla, sekä eri ikävaiheiden sisältöjen määräytymistä elämänskaarimalliin nojaavan yhteiskunnallisen ikäsopimuksen kautta. Nuoria ei kuitenkaan voi tarkastella pelkästään socialisaation kohteina, vaan he ovat myös aktiivisia toimijoita, jotka itse määrittelevät itseään ja luovat omaa kulttuuriaan. Seuraavaksi onkin syytä tarkastella nuoria subjekteina sekä heidän suuntautumistaan tulevaisuuteen.

Kolmannessa luvussa käyn läpi aikuisuutta sosiologisena ilmiönä sekä aikuisuutta käsitteleviä tutkimuksia, ja neljännessä luvussa tarkastelen nuorten ja aikuisten välistä suhdetta kartoittavaa teoriaa. Ennen varsinaista analyysivaihetta selostan vielä käyttämäni tutkimusmenetelmää ja diskurssianalyttisen lähestymistavan peruseriaatteita.

Selkeyden vuoksi katsoin järkevimmäksi aloittaa analyysin kartoittamalla nuorten käsityksiä aikuisuuden kriteereistä, koska mielestäni olisi ollut turhaa pyrkiä selvittämään nuorten ajatuksia aikuisista tai aikuisuudesta tietämättä, mitä nuoret ylipäänsä ymmärtävät käsitteellä aikuinen. Tämän jälkeen etenin nuorten mielipiteisiin nykyaikuisista ja edelleen tulevaisuutta käsittelevään laajahkoon osaan. Lopuksi pyrin vielä tuomaan esiin aineistosta nousevia erilaisia aikuistumisen orientaatiomalleja, toisin sanoen erilaisia tapoja konstruoida omaa tulevaa aikuisuutta.

2. NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA

Eri ikäkausien tarkentuneen erottautumisen toisistaan on väitetty olevan yhteiskunnan modernisaation myötä syntynyt ilmiö. Ensin aikuisuudesta erottautui lapsuus, mikä tapahtui 1500-1600-luvulla. Lasten todettiin tarvitsevan erilaista huolenpitoa ja opastusta kuin aikuisten. Pikkuhiljaa syntyi lasten "aluetta" ja positioita määritteleviä sosiaalisia instituutioita, joista varsinkin koululaitoksen ja oppivelvollisuuden leviäminen on merkinnyt laillisten oikeuksien ja velvollisuuksien leviämistä koskemaan myös lapsia. Kun lasten osallistuminen työhön aikuisten rinnalla esimerkiksi tehtaissa samanaikaisesti kiellettiin, erotettiin lasten elämänpiiri aikuisten maailmasta. (Mäki-Kulmala 1993, 23; Buchmann 1989, 79.)

Nuoruus omana elämänvaiheenaan on erottunut huomattavasti lapsuutta myöhemmin, vasta 1900-luvun kuluessa. Esimerkiksi vielä 1800-luvulla viitattiin lapsesta puhuttaessa yleensä kaikkiin alle 18- tai jopa alle 21-vuotiaisiin. Maatalousyhteiskunnassa, jossa kaikki suinkin kykenevät yhteisön jäsenet osallistuivat yhteisiin töihin, ei olennaista ollut kronologinen ikä vaan fyysinen koko. (Mäki-Kulmala 1989, 8.)

Yleisin tapa määritellä nuoruus lienee tarkastella sitä aikuisuutta edeltävänä kehitysvaiheena, joka voidaan myös sijoittaa tiettyyn biologiseen ikähaarukkaan. Usein ajatellaankin, että olla nuori on yhtä kuin olla tietynikäinen (Jokinen 1985, 2). Kuitenkaan ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää käsitteille nuoruus tai nuoriso. Kulttuurista riippuen tämä ikäkausi vaihtelee suuresti, samoin siihen liitettävät tehtävät. Jossain kulttuurissa 15-vuotias on jo aikuinen, kenties avioliitossa ja vanhemman roolin saavuttanut, kun taas länsimaisessa kulttuurissa 15-vuotiasta pidetään liian nuorena vastaamaan itsestään täysin itsenäisesti. Suomalaisessa kulttuurissamme nuoruus ei ole mitenkään yksiselitteinen käsite; 15-vuotias kategorisoituu useimmiten nuoreksi, mutta niin käy helposti myös 24-vuotiaalle, vaikka lienee selvää, että näiden kahden ikäluokan elämäntilanne ja kokemukset

poikkeavat suuresti toisistaan. Nuoruutta tarkasteltaessa on aina otettava huomioon yhteiskunnallinen ja historiallinen konteksti. (Hoikkala 1989, 22.)

Eräs tapa tarkastella nuoruutta suhteessa aikuisuuteen on psykologiassa alunperin käyttöön otettu elämänkaarimalli. Elämänkaarimallin mukaan jokaisen ihmisen elämä, huolimatta suuristakin yksilöllisistä eroista esimerkiksi ajoituksissa, noudattelee karkeasti ottaen samanlaista kehityslinjaa: lapsuutta kehitystehtävineen seuraa nuoruus uusine haasteineen, nuoruutta aikuisuus ja aikuisuutta vanhuus. Nuoruuden vaiheita seuraa uranvalinta, elämäkumppanin löytäminen tai vaihtoehtoisesti yksinjäätminen, äidiksi tai isäksi tuleminen, perhe-elämä ja joissain tapauksissa aviokriisi eroineen, keski-ikä kehitystehtävineen ja lopulta vanhuus luopumisineen (Siltala 1989, 97-111.) Nämä vaiheet kuuluvat jo varsinaiseen aikuisuuteen ja nuoruus on perinteisesti nähty valmistautumisena niihin. Vaikka ihminen kehittyy koko elämänsä ajan, korostuu kehitys ja eteenpäinmeno juuri nuoruudessa. Aikuistuminen merkitsee nuorelle vanhempien paikan ottamista ja nuoruuden kehitystehtävän suorittamista - itsenäistymistä (kts. Hoikkala 1989, 196).

Vaikka ikä on kulttuurisesti epävarma tapa määritellä yksilöiden sijaintia elämänkaarella, on sen avulla kuitenkin yritetty hahmottaa kehityksen kulkua. Elämänkaariteoriassa nuoruus on nähty sijoittuvan ikävuosien 10-25 välille ja jakautuvan viiteen osaan: esinuoruusikä, varhaisnuoruusikä, varsinainen nuoruusikä, myöhäinen nuoruusikä ja jälkinuoruusikä. Varsinainen nuoruusikä ajoittuu välille 14-16 vuotta, eli peruskouluaan päättävät yhdeksäsluokkalaiset sijoittuvat juuri tähän kategoriaan. Tähän ikään kuuluu identiteetin ja minäkuvan selkiyttämistä, uudenlaisen suhteen luomista vanhempiin ja aikuisiin yleensä sekä syvällisten ihmissuhteiden luomista omaan ja vastakkaiseen sukupuoleen. (Siltala 1989, 97-111). Tämän tutkimuksen kannalta kyseisen ikäryhmän tekeekin mielenkiintoiseksi juuri se, että sen oletetaan parhaillaan muotoilevan uudenlaista suhdetta aikuisiin ja aikuisuuteen.

Vaille ikään perustuvaa kategorisointia ei ole jäänyt aikuisuuskaan. Daniel J. Levinson (1986, 5-6) on esittänyt tutkimustensa perusteella aikuisen elämänkaaren vaiheet, joita ovat varhainen aikuisikä (ikävuodet 17-45) pitäen sisällään ikävuosiin 17-22 sijoittuvan siirtymävaiheen nuoruudesta aikuisuuteen, keski-ikä (45-65) ja myöhäinen aikuisikä (65-). Teorian mukaan ikävuosina 17-22 yksilölle muotoutuu kuva itsestään aikuisena yksilönä ja suhteessa perheeseensä. Samalla muotoutuu suhde tärkeiden ihmisten ja instituutioiden kanssa uudella tavalla. Tässä varhaisaikuisuuden siirtymävaiheessa nuori voi harjoitella aikuisen maailmaan astumista: kokeilla sen mahdollisuuksia ja kuvitella itsensä sen jäsenenä ennen tulemistaan sen varsinaiseksi jäseneksi. Tämän jälkeen, noin ikävuosina 22-28 seuraa vaihe, jonka aikana nuori siirtyy aikuisten maailman varsinaiseksi jäseneksi. Nyt on aika irtautua lapsuuden perheestä ja hankkia oma koti ja perhe sekä tehdä työtä, rakkaussuhdetta ja elämäntyyliä koskevia valintoja. (Levinson 1980, 283.)

Mielenkiintoista Levinsonin teoriassa on se, että vaikka aikuisuus alkaakin olla saavutettu 25 ikävuoden tienoilla, ei kehitys kuitenkaan pääty tähän. Ihmisen elämänkaarella seuraa noin 10-15 vuoden välein siirtymäjaksoja, jolloin jokin kehityksen osa-alue on tullut tiensä päähän ja korvautuu uusilla vaiheilla, jotka useimmiten vaativat oman työstämisen- ja sopeutumisvaiheensa. Esimerkiksi keski-ikässä perheellinen joutuu kohtaamaan lastensa itsenäistymisen ja kotoa pois muuton, vanhuudessa joudutaan kohtaamaan ja hyväksymään eliniän rajallisuus. Levinsonin tutkimus keskittyi 1920-luvulla syntyneisiin, amerikkalaisessa kulttuurissa eläneisiin miehiin, joten tuloksia ei voi välttämättä yleistää Suomen oloihin saati naisiin (ks. Gilligan 1982). Se antaa kuitenkin jonkinlaista osviittaa kehityksen etenemisestä aikuisuudessa, ja korostaa ennenkaikkea sitä, että vaikka muutos ja kehitys ovat huomattavia tekijöitä nuoruudessa, ei ihminen kuitenkaan koskaan tule täysin "valmiiksi". Kehitys ja muutos jatkuu vielä aikuisuudessakin, halusimmepa sitä tai emme.

2.1. ELÄMÄNKAARIMALLI JA IKÄSOPIMUS

Psykologian puolelta elämäntaariimalli omaksuttiin ennen pitkää sosiologien käyttöön. Marlis Buchmann (1989, 15-17) puhuukin elämäntaariimallista instituutiona, joka toimii eräänlaisena yksilöiden elämää koko pituudeltaan organisoivana ja säätelevänä sosiaalisena mekanismina. Sen puitteissa pyritään yhdistämään rationaalisen yhteiskunnan ja yksilön omat tarpeet ja vaatimukset. Elämäntaari-imstituution liittyy myös tietynlainen taipumus pyrkiä yhteiskunnallisesti sääntelemään ja samalla individualisoimaan yksilön elämäntaari, mikä palvelee nimenomaan yhteiskunnan rationalisoitumispyrkimyksiä. (Buchmann 1989, 24; Hoikkala 1993, 16-19.)

Elämäntaaren institutionaalinen luonne näkyy Buchmannin (1989) mukaan esimerkiksi siinä, että yksilöiden elämäntaaret noudattavat yksilöllisyydestään huolimatta tietynlaisia kehityslinjoja, jotka ovat yhteiskunnallisesti säänneltyjä ja ylläpidettyjä. Yhteiskunnan oikeus puuttua yksilöiden elämäntaaren kulkuun perustuu lakiin ja niinpä voidaankin puhua institutionaalisista elämäntaari- vaiheista. Vaikka yksilöillä on valta tehdä itsenäisiä, omaa elämäntaartaan koskevia päätöksiä, heillä on toisaalta myös velvollisuus tehdä oikeita ratkaisuja vastatakseen yhteiskunnallisiin elämäntaaren vaatimuksiin. (Emt. 1989, 15-17.)

Buchmann (1989) korostaa lisäksi yksilön elämäntaaren institutionaalisen sääntelyn tapahtuvan kahden erilaisen sääntöjärjestelmän puitteissa, joita ovat biologiseen ikään perustuvat säännökset ja toisaalta yksilön statukseen perustuvat säännökset. Ikään perustuvat säännökset muodostuvat tässä hyvin olennaisiksi koska kaikki modernin yhteiskunnan instituutiot ovat ainakin osittain ikään perustuen organisoituja: koulun aloittaminen ja päättäminen, työelämään pääseminen ja toisaalta eläkkeelle siirtyminen, urakehitys, poliittiset oikeudet ja velvollisuudet, aikuistuminen jne. Tällä tavalla biologinen ikä muuntuu sosiaaliseksi iäksi. (Emt. 1989, 15-17.) Elämäntaariimallia hyödynnetään eri elämäntaari- vaiheiden tapahtumien tunnistamiseen ja

arvottamiseen. Se sisältää myös normatiivisen ulottuvuuden, joka kertoo miten määrätyn ikäisten tulee käyttäytyä ja millaisia asioita hänen voi sallia tekevän. (Hoikkala 1993, 19.)

Elämänkaarimallissa nuoruus-ikävaiheen kategoria tehtävä on siis nuorten saattaminen aikuisuuteen. Nuoruus päättyy kun aikuisen sosiaalinen asema on saavutettu, minkä taas on perinteisesti ajateltu tapahtuvan työelämään siirtymisen ja sitä kautta taloudellisen itsenäisyyden saavuttamisen sekä oman perheen perustamisen kautta. Aikuisuuteen astumisen jälkeen ihmiseltä odotetaan aikuisuuden mallin mukaista käyttäytymistä. (Tervo 1993, 10; Buchmann 1989, 83.)

Sosiaalisen iän vaikutusten perusteella voidaan puhua yhteiskunnassa vallitsevasta ikäsopimuksesta. Kaikissa kulttuureissa ja yhteiskunnissa ilmenee jonkinlaisia määritelmiä tai vallitsevia käsityksiä siitä, mikä merkitys tietyllä ikäkaudella on yksilölle itselleen sekä yhteiskunnalle. Nämä määritykset eivät synny "biologisten tosiseikkojen" perusteella, vaan pohjautuvat kunkin yhteiskunnan kulttuuritraditioon kuuluviin arvoihin ja normeihin. (Takala A. 1974, 82.) Ikäkategoriamääritelmien säädellessä kullekin ikäryhmälle sopivia käyttäytymisen, tarpeiden, oikeuksien ja velvollisuuksien muotoja, ne synnyttävät samalla kullekin ikäryhmälle odotuksia omasta ja omaan ikäryhmään kuuluvien, samoin kuin muiden ikäryhmien käytöksestä. (Buchmann 1989, 29.) Kyseessä on toisin sanoen sosiaalistava ja identiteettiä luova instituutio.

Tunnusomaista ikäryhmien välisille suhteille eri yhteiskunnissa on vallan ja auktoriteetin asymmetria eli ikäryhmien erottuminen toisistaan statuksen perusteella, jolloin toisilla ikäryhmilla on enemmän valtaa toisiin nähden (Takala A. 1974, 84) Bourdieun (1985, 128) mukaan ikäjaottelussa onkin kyse yhteiskunnallisesta vallanjaosta. Modernia länsimaista yhteiskuntaa leimaava piirre on lapsuuden ja nuoruuden sijaitseminen hierarkiassa aikuisuuden alapuolella. Hoikkalan (1993, 86) mielestä voidaankin sanoa, että vanhat määrittelevät meillä asioiden prioriteetit, mutta

esimerkiksi moneen traditionaaliseen yhteiskuntaan verrattuna jää meillä vanhuksen status huomattavasti heikommaksi aikuisen statukseen verrattuna.

Tähän ikään perustuvaan valtahierarkiaan liittyy myös näkemys siitä, että uusi sukupolvi tulee aina sosiaalista eli saattaa jo olemassa olevan yhteiskunnan jäsenyyteen. Sosialisointi myötä lapsi sisäistää oman yhteiskuntansa normiston, omaksuu itselleen kuuluvat sosiaaliset roolit sekä oppii toimimaan oikein vallitsevan moraalinormiston puitteissa, esimerkiksi oppii hillitsemään viettejään ja aggressiotaan. (Takala T. 1991, 11; Helve 1989, 11; Takala A. 1974, 177.) Ikäsopimuksen mukaisesti sosialisointi huolehtivat ikähierarkiassa korkeammalla olevat, varhaislapsuudessa ennen kaikkea perhe ja myöhemmin yhä enenevässä määrin erilaiset yhteiskunnalliset instituutiot (Berger&Luckmann 1994,149-160). Nyky-yhteiskunnassa kasvatusinstituution väitetään muuttuneen yhä enemmän ammatillisvetoiseksi. Ammatilliset ja asiantuntijat seuraavat, neuvovat ja ohjaavat lasta ja vanhempia lapsen sikiötilasta aikuiseksi saakka. (Hoikkala 1993, 47.) Perhe toimii edelleen tärkeänä välittäjänä yhteiskunnan ja yksilön välillä, samoin kuin sosiaalistamisen alkuun saattajana. Valtio on kuitenkin ottanut yhä enenevässä määrin hoitaakseen aikaisemmin perheelle kuuluneita tehtäviä.

Nuorten kohdalla valtion mukaan tulo tärkeäksi sosialisointiagentiksi näkyy muun muassa siinä, että koulutusajat ovat meillä pidentyneet voimakkaasti varsinkin toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. Nuoret pidetään koululaitoksen piirissä useimmissa maissa aina 15-16 ikävuoteen saakka, monissa tapauksissa pidempäänkin. Koska siirtymävaihe lapsuudesta aikuisuuteen on näin ollen pitkittynyt, on lapsuuden ja aikuisuuden väliin muodostunut elämänvaihe, joka selvästi erottuu molemmista. Nuoret eivät enää samaistu lapsen statukseen, mutta heitä ei vielä hyväksytä aikuisten maailmaankaan. Heidän osallistumisestaan työhön on säädelty lakien avulla samoin kuin oli tilanne aikaisemmassa vaiheessa lasten kohdalla, ja samanaikaisesti on aikuisuuteen valmistautumisen vaihe pidentynyt ja teoretisoitunut. Onkin alettu puhua kouluista varastoina, joissa nuoria pidetään syrjässä aikuisten maailmasta siihen saak-

ka, kunnes heidän katsotaan saavuttaneen tietyt valmiudet ja oikeanlaisen kypsyyden. (Mäki-Kulmala 1993, 23; Buchmann 1989, 79-81.)

Lasse Siurala (1994) väittääkin Suomeen samoin kuin muihin länsimaihin vakiintuneen toisen maailmansodan jälkeisen kehityksen tuloksena uudenlaisen elämänkaarimallin, jonka mukaan nuoruuden "tehtävään" kuuluu koulutuksessa oleminen, aikuisuuden tehtävään työelämässä ahkerointi ja vanhuuden tehtävään vapaa-ajasta nauttiminen. (Siurala 1994, 9.)

Mielenkiintoinen piirre nuoruuden käsitteessä on se, että koko olemassaolonsa ajan siihen on liittynyt käsitys nuorisosta ongelmana. Alunperin nuoret olivat ongelmaksi, että he jäivät lakimuutosten myötä työelämän ulkopuolelle. Tämä ongelma ratkaistiin koulutuksella, josta siis Siuralan (1994) mukaan tuli nuoruuden elämänkaarivaiheen tehtävä. Koulu jätti nuorille kuitenkin vapaa-aikaa, joka alkoi muodostua nuorille yhä tärkeämmäksi. Tällainen "joutilaisuus" ja viiteryhmiin suuntautuminen koettiin kuitenkin nopeasti onnistunutta sosialisatiota uhkaavaksi ongelmaksi ja niinpä koulun lisäksi heidän sosiaalistamisestaan huolehtimaan syntyi joukko muitakin virallisia ammatillisuuteen perustuvia organisaatioita: valtiollinen ja kunnallinen nuorisotyö ja nuorisopolitiikka, nuorisotutkimus sekä monenlaisia yksityisellä ja julkisella sektorilla toimivia yhteisöjä. (Siurala 1994, 9, 238-252; Mäki-Kulmala 1993, 42; Tervo 1993, 10.)

2.2. NUORET SUBJEKTEINA

Mikä on sitten sosiaalistettavan itsensä rooli omassa sosialisatiossaan? Edellä esitettyjen perinteistä sosialisatioprosessia kuvaavien näkemysten valossa sosiaalistettavien rooli vaikuttaisi jäävän hyvin passiiviseksi. Näin ei kuitenkaan välttämättä ole. Koko sosialisatioprosessi voidaan nähdä ennenkaikkea vuorovaikutusprosessina, jossa esimerkiksi vanhemmat eivät vain ulkoapäin muovaa lastaan, vaan myös lapsi muovaa vanhempiaan. Samaisessa vuorovaikutusprosessissa

yksilö muodostaa itselleen kuvan omasta itsestään, minästä, sen perusteella, mitä hän ajattelee muiden ajattelevan itsestään. (Mead 1983; Berger&Luckmann 1994, 60; Grönfors 1982, 25.)

Tämän Georg Herbert Meadiltä lähtöisin olevan sosiaalisen vuorovaikutusteorian eli interaktionismin mukaan ihminen tuottaa itsensä aina ja väistämättä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Järjen avulla ihmisen on mahdollista tarkastella itseään ikään kuin ulkoapäin, objektina ja luoda näin kuva itsestään, oma identiteettinsä. Eristyksissä elävä ihminen ei tähän pysty. (Mead 1983, 228.) Juuri tämä kuva itsestä auttaa ihmisiä tarkastelemaan asioita koko yhteisön perspektiivistä, ymmärtämään sen yleiset arvostukset, uskomukset ja normit, jotka ovat mukana eri vuorovaikutustilanteissa. Oman identiteetin luominen on toisin sanoen edellytys sosialisointiin onnistumiselle yksilön kohdalla ja osallistuminen sosiaalisiin prosesseihin puolestaan edellytys identiteetin syntymiselle.

Ikäänkuin Meadin (1983) näkemyksiä vahvistamaan on virallisten instituutioiden rinnalle keskeisiksi tekijöiksi muodostunut nuorten omat vertaisryhmät ja kulttuuri-teollisuuden välittämä nuoria yhtenäistävä nuorisokulttuuri. Vertaisryhmillä tarkoitetaan nuorten omia ystävyys-suhteita, toimintaa kaveripiirissä, jonka pohjalta nuoret muodostavat omia alakulttuurejaan. Vertaisryhmiin sosiaalistuminen alkaa nyky-yhteiskunnassa jo päiväkodissa, voimistuen edelleen koulussa ja harrastuksissa (Jokinen 1996, 30). Vertaisryhmissä vietettävän vapaa-ajan kautta muotoutuu nuoren oma elämäntapa ja elämäntyyli, joka voi poiketa suurestikin vanhempien elämäntyylistä. Vertaisryhmät toimivat samalla sosialisointiprosessin välineinä, sosiaalisina ryhminä, joihin samastuminen mahdollistaa nuorille oman itsensä arvioinnin toisten näkökulmaa apuna käyttäen ja identiteetin rakentamisen sen pohjalta. (Antikainen 1986, 118). Tämä tapahtuu usein tilanteessa, jossa vanhempien ja muiden "virallisten" sosialisointiagenttien tarjoamat käsitykset eivät enää riitä tai tunnu oikeilta.

Toisin kuin nuorisosta puhuttaessa voisi olettaa, nuoriso ei ole vain yksi homogeeninen väestöryhmä, vaan se pitää sisällään monia toisistaan poikkeavia ryhmiä ja alakulttuureja. Nämä ryhmät erottautuvat toisistaan ulkonaisesti pukeutumisen, hiusmuodin, korujen, musiikin ja muiden kulttuuriteollisuuden tuottamien symbolien avulla. Toki taustalta löytyy aina myös ryhmää yhdistävä arvomaailma ja maailmankuva. (Helve 1992, 15-16.) Eräs nuorten omiin alakulttuureihin liitetty funktio on ollut erottaa nuoret aikuisista ja välittää nuorten kapinaa tai protestia aikuisten välittämää arvomaailmaa kohtaan. Tämä on osaltaan lisännyt nuorison ongelmallisuutta aikuisten silmissä. (Helve 1992, 13; Mäki-Kulmala 1989, 17.)

Massakulttuuri ja kulttuuriteollisuus ovat pyrkineet vetoamaan nuoriin tarjoamallaan tuotteilla, apunaan voimakas markkinointi- ja mainontaorganisaatio. Nuorisokulttuuriin liitetyillä tuotteilla kuten musiikki, vaatteet, elokuvat jne. välitetään tyylejä, joita nuoret pyrkivät liittämään elämäntyyliinsä. Nuorten vapaa-ajan ympärille on muodostunut sitä koskeva valta- ja määrittelytaistelu, eräänlainen julkisuussota, jossa erilaiset agentit pyrkivät konstruoimaan nuoruutta. (Siurala 1994, 9.)

1980-luvulla kulttuuriteollisuuden mukanaan tuoma kaupallinen nuorisokulttuuri, samoin kuin nuorten samastuminen viiteryhmiinsä voimistui ja ennen kaikkea nuorten painoarvo kuluttajina kasvoi. Kulutustarpeiden voimistuminen sai aikaan nuorten työssäkäynnin lisääntymisen, mikä nousikin seuraavaksi nuorisoon liitetyksi ongelmaksi. Viranomaiset ja vanhemmat pelkäsivät nyt nuorten koulunkäynnin kärsivän työssä käymisestä ja sitä kautta nuorten vaarantavan tulevaisuuden koulutusransa. Perinteisessä sosialisatiomallissahan ei ole juurikaan huomioitu työtä nuorten sosiaalisen ja persoonallisen kasvamisen kontekstina, vaan työn on ajateltu kuuluvan aikuisuuteen. Tutkimusten avulla on kuitenkin todettu, ettei työssäkäynti ole juurikaan haitannut nuorten kehitystä, ja on myös pikkuhiljaa alettu kiinnittää huomiota nuorten kykyyn ikäänkuin varautua tuleviin muutoksiin jo ennakolta. Yhteiskuntamme on nopean muutoksen alaisena, uudetkin sosialisatiotekniikat vanhenevat nopeasti, ja toisin kuin ennen selviytymiseen tarvitaan kykyä pystyä

sopeutumaan nopeasti muutoksiin. Sillä, että nuoriso oppii "sukkuloimaan" koulun, työn, kaveripiirin ja harrastusten välillä, se samalla myös sopeuttaa itseään uudenlaisen yhteiskunnan jäseniksi. (Siurala 1994, 243.) Tätä sopeutumiskykyä onkin nuorisolta vaadittu, kun 1980-luvun kulutuspainotteisuuden jälkeen 1990-luku toi tullessaan niukkuuden ja kovenevan kilpailun harvenevista työpaikoista.

Ziehe (1991, 16) väittää aikaamme leimaavan ensinnäkin eri elämänalueiden teknokratisoitumisen sekä toisaalta samanaikaisesti tapahtuvan perinteiden murenemisen. Beckin (1995, 20) mukaan perinteiden murtuessa yksilöt joutuvat nyt lisääntyvässä määrin tulkitsemaan ja ratkaisemaan omina asioinaan ne uhkat, mahdollisuudet ja vaikeat elämäkerralliset valinnat, jotka aikaisemmin ratkaistiin perhe- tai kyläyhteisössä tai tukeutuen yhteiskuntaluokkaan tai -ryhmään. Ziehe (1991) korostaa, että aiemmin arjen ohjenuorana toimineen uskonnon merkitys on vähentynyt, sukupuolimoraalissa ja seksuaalikäyttäytymisessä on koettu suuria muutoksia viimeisten vuosikymmenten aikana. Hierarkkiset sukupolviroolit ovat heikentyneet, sukupuoliroolit muuttuneet ristiriitaisemmiksi, ja suhtautuminen auktoriteetteihin on muuttunut. Hänen mukaansa tällä kaikella on suuri merkitys tapaan, jolla ihmiset itse tulkitsevat ja ymmärtävät itseään. Kun aiemmin yksilöiden elämänkulut myötäilivät suuremmassa määrin oman yhteiskuntaluokan perinteistä elämänmuotoa, on perinteiden murtuminen saattanut meidät tilanteeseen, jossa kullakin yksilöllä on entistä enemmän vapautta ja samalla vastuuta tulkita omaa itseään. (Ziehe 1991, 17.) Yksilöt joutuvat nyt itse suunnittelemaan, laatimaan, sovittamaan, parsimaan ja paikkaamaan oman elämäkertansa (Beck 1995, 27). Hoikkala (ks. Louhivuori 1996, 31-33) puhuukin "mosaiikkielämästä, jossa elämän kontekstia rakennetaan persoonallisesti pala palalta niin, että pitää olla valmis vispaamaan suuntaan jos toiseen hyvin joustavasti". Hänen mukaansa vain joustava kestää nykyajalle tyypillisen epävarmuuden.

Eräs yksilöllistymisen suora johdannainen on Beckin (1992, 88-90) mukaan vastuun siirtyminen yhteiskunnalliselta ja poliittiselta tasolta yksilötasolle. Vapautuminen tuo

mukanaan yhä enemmän valinnan mahdollisuuksia, mutta samalla väärin valintojen todennäköisyys kasvaa. Valinnoistaan yksin vastuussa oleva yksilö on myös yksin vastuussa epäonnistumisestaan. Minulla on vastuu "tehdä itsestäni jotakin" (Ziehe 1991, 37), mutta myöskin vastuu mikäli en siinä onnistu.

Myös tai etenkin nuorilla on modernisoitumisen myötä yhä suurempi vapaus tai pakko määritellä omaa asemaansa ja kuvaansa suhteessa vanhempiin, omaan (biologiseen tai kulttuuriseen) ikäänsä tai vallitsevaan aikaan ja yhteiskuntaan (Suurpää&Aaltojärvi 1996, 9). Samalla kun perheen merkitys sosiaalistajana heikkenee, media ja kulttuuriteollisuus välittää kiihtyvällä tahdilla uusia elämäntapamalleja joista valita. Tämä tuottaa samalla uudenlaisia ja kovenevia odotuksia itsestä, arjesta ja elämästä yleensä. Mikäli nuori kuitenkin epäonnistuu valinnoissaan, voi hän syyttää ainoastaan itseään. Ziehe (1991, 34-38) puhuukin mahdollisuuksien päälletunkevasta läsnäolosta, jota leimaa kasvava tietoisuus siitä, ettei kuitenkaan pysty käyttämään näitä mahdollisuuksia hyväkseen. Näiden mahdollisten elämänmuotojen edessä moni nuori tuntee olevansa voimattomasti sidoksissa aivan liian vähiin todellisiin muutoksen mahdollisuuksiin (emt. 35).

Suomalaisten nuorten kohdalla epävarmuus jouduttiin kohtaamaan hyvin konkreettisella tavalla 1990-luvun alun lamavuosina. Tällöin varsinkin nuorisotyöttömyys kasvoi räjähdysmäisesti, samalla kun kilpailu koulutuspaikoista ja taloudellisista resursseista kiihtyi. Näissä oloissa kävi tulevaisuuden suunnitelmien toteuttaminen melko hankalaksi. Tämän tyyppisissä epävarmuuden leimaamissa oloissa on Ziehen (1991) mukaan opittava joustamaan, muuntautumaan ja rakentamaan omaa identiteettiä yhä uudelleen. Toisaalta asiassa on hyväkin puolensa: nyt on mahdollista kokeilla erilaisia identiteettejä, muuttaa, sommitella ja perua niitä. Tässä mielessä nuoret ovat Ziehen mukaan aikuisiin verrattuna vahvoilla. He tekevät ikäänkuin pioneerityötä, sillä heille identiteettityö kuuluu automaattisesti osana kehitysvaihetta, ja joustavuus on jatkossakin helpompaa kun sen on omaksunut jo nuorena. Aikuisilla tällaiseen refleksiivisyyteen tarvitaan useimmiten suuria

mullistuksia henkilökohtaisessa elämässä. (Emt. 27, 51.) Juuri tällaista nuorille tyypillistä identiteettityötä edustaa Siuralan (1994, 243) mainitsema nuorten elämänaluesukkolointi, siis sukkolointi koulun, työn, kaveripiirin ja harrastusten välillä. Hurrelmann (1989, 22) korostaa näiden kaikkien elämänalueiden vaativan omanlaisensa sosiaalistumisen tai "läpimenon", joista jokaisen nuoren on selvittävä yksilönä.

Chrisholm ja Hurrelmann (1995) näkevät nuoruuden kokeneen muutoksia 1990-luvulle tultaessa. Ensinnäkin nuoruuden pidentyminen elämänvaiheena on jatkunut, mutta samalla nuoruuden sisältö ja aikuisuuden statuksen saavuttaminen pirstoutunut erillisiin osa-alueisiin, jotka ovat verrannollisia Siuralan (1994) mainitsemiin elämänalueisiin, ja joiden sisällä sosiaalistuminen aikuisuuteen etenee eri tahtia. Kulutuksen ja vapaa-ajan alueella nuoret saavuttavat aikuisen statuksen huomattavasti aikaisemmin kuin ammatillisella tai työelämän alueella. Vaikka nuoret ovat edelleen taloudellisesti riippuvaisia vanhemmistaan, ovat he useimmiten autonomisia kulutus päätöksissään, ja taloudellisesti heidän kulutusmahdollisuutensa ovat paremmat kuin aikaisemmillä sukupolvilla. Tämän autonomian on väitetty muokanneen heidän käyttäytymistään, kiinnostuksen kohteitaan ja elämäntyylejään samanlaisiksi, jopa samoiksi, kuin aikuisten. (Hurrelmann 1989, 17; Jokinen 1996, 30.)

2.3. NUORET JA TULEVAISUUS

Jotta pystyisimme tulkitsemaan nuorten ajatuksia aikuisuudesta ja omasta tulevaisuudestaan, on tunnettava yhteiskunnallinen konteksti, jossa nuo ajatukset ovat syntyneet. Elämänkaarimalli näkee koko yksilön elämänkulun institutionaalisesti säänneltyinä, tasaisesti etenevänä ja selkeänä jatkumona ja nuoruuden siinä omana, selkeästi erottavana vaiheenaan. Mutta kuten Hoikkala (1993, 20) korostaa, aivan väärässä ei voi olla epäillessään tulevaisuuden olevan vähemmän selvä ja automaattinen kuin elämänkaarimalli lupaa tai edellyttää. Vaikka yksilön ikä tietysti

lisääntyä kuten ennenkin, eivät elämänvaiheiden sisällöt enää olekaan samalla tavoin määrättyjä kuin ennen. Hoikkalan (1993) mukaan ihmisen kysymykset - kuka minä olen, miten olen elänyt ja mitä huomina tuo tullessaan - ovat pysyvämmiin läsnä kuin vain elämänkulun taitevaiheissa, koska aika jota elämme on epävarma.

Epävarmuutta lisää ensinnäkin erilaisten riskien lisääntyminen. Kun ennen suurin yhteiskunnallinen huoli oli köyhyyden ehkäiseminen, ovat riskit teollistumisen myötä muuttuneet yhä globaalisemmiksi. Teollisuuden aiheuttamat ilmansaasteet leviävät yli rajojen, ja samalla kun päästöjä pyritään länsimaissa vähentämään lainsäädännöllä, siirtävät yritykset tuotantoaan kehitysmaihin, joissa päästöihin ei puutu kukaan niin kauan kun yritys lupaa tuoda työtä ja vaurautta alueelle. Ydinvoiman käyttö pitää joka hetki sisällään suuren riskin radioaktiivisesta onnettomuudesta, ja lisäksi ihminen on onnistunut asevarustelussa niin hyvin, että koko maailman tuhoaminen olisi mahdollista hetkessä. (Beck 1992, Giddens 1990, 124-125.) Ziehe (1991, 22) toteaaakin osuvasti nykyisten nuorten joutuvan kasvamaan aikuisiksi aikana, jona ihmiskunnan aikuisuuden tuhoavat seuraukset voidaan kokea liiankin selvinä.

Globaalien riskien ohella epävarmuutta lisää jatkuva muutos yhteiskunnassa, joka Beckin (1995, 12-15) mukaan on suoraa seurausta modernisaation omasta sisäisestä dynamiikasta. Hänen mukaansa nykyinen jälkimoderni yhteiskunta elää jatkuvassa epävarmuudessa, koska kehitys itsessään murentaa teollista yhteiskuntaa ylläpitäneitä rakenteita, kuten yhteiskuntaluokkia, sukupuolirooleja, ydinperhemallia sekä ammatti- ja tuotantorakennetta. Samalla kun toivotut muutokset, kuten esimerkiksi naisten lisääntyvä osallistuminen työelämään ja politiikkaan, palkkatyön aika- ja sopimusjoustot sekä koneiden käyttöönotto ihmisten työtä helpottamaan etenevät, ne myös vähitellen ja huomaamatta muuttavat yhteiskunnallisia rakenteita.

Kuten Beck (1995) huomauttaa, nykyinen jälkimoderni (tai refleksiivinen moderni, kuten Beck itse sitä kutsuu) tila on jatkoa läntisissä yhteiskunnissa teollistumisen myötä muodostuneelle modernin aikakaudelle. Modernille ajalle on ollut tyypillistä

usko rationaalisuuden voittoon: järjen ja suunnittelun avulla on mahdollista ylläpitää edistystä, ja edistys taas tuo mukanaan lisää hyvinvointia. Nyt on kuitenkin päädytty modernin kehityksessä vaiheeseen, jossa sosiaaliset, poliittiset, taloudelliset ja yksilölliset riskit yhä useammin luistavat teollisen yhteiskunnan seuranta- ja turvainstituutioiden otteesta (Beck 1995, 16).

Suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassakaan emme ole välttyneet epävarmuuden kohtaamiselta. Globaalit riskit koskevat meitäkin, mistä erään konkreettisen esimerkin antoi jo vuonna 1986 Tsernobylin ydinvoimalaonnettomuus Neuvostoliitossa. 1990-luvun alun raju työttömyyden kasvu, valtion velkaantuminen ja keskustelu hyvinvointijärjestelmämme kalleudesta osoitti myös oman yhteiskunnallisen järjestelmämme olevan vähemmän vakaa ja itsestäänselvä kuin olimme ehkä uskoneet. Vaikka hyvinvointivaltion tulevaisuudesta oli keskusteltu muualla jo 1970-luvulta lähtien, oli Suomen 1990-luvun alussa kohtaama lama kuitenkin muita maita äkillisempi, rajumpi ja syvempi. (Julkunen 1992, 16-17; 85.) Vuosien 1990 ja 1994 välillä koko väestön työttömyysaste kohosi 3,4%:sta 18,4%:iin, ja samaisena aikana nuorten 15-24 vuotiaiden työttömyysaste hyppäsi 6,7%:sta aina 33,6%:iin (Suomen tilastollinen vuosikirja 1991 ja 1995). Toisin sanoen, varsinkin nuoret joutuivat kokemaan laman vaikutukset sängen konkreettisesti.

Pitkällä aikavälillä muotoutuneet rakenteet, kuten perinteiset suhteellisen vakaat kokopäiväiset työsuhteet ja kahden elättäjän perhejärjestelmä ovat purkautumassa ja muuttumassa, ja ollaan siirtymässä epävakaisiin työsuhteisiin sekä mies- tai naiselättäjäperheisiin (Julkunen ym. 1993, 14). Näyttääkin siltä, että nykyiset nuoret tuskin voivat olettaa pääsevänsä työelämään suoraan koulun loputtua ja pysyvänsä samassa työpaikassa eläkeikään saakka. Tulevaisuuden työsuhteet tulevat olemaan nykyisiä lyhytkestoisempia ja vaihtelevampia, mikä vaatii nuorilta sopeutumista joustavuuteen ja jatkuvaan muutokseen. (Mustonen 1994, 14-15.) Elämme ennalta arvaamatonta ja hyvin hämmentävää aikakautta (Julkunen ym. 1993, 12), mikä tekee tulevaisuuden suunnittelusta ja ennakoinnista hyvin hankalaa sekä lisää epävarmuutta.

Helena Helve (1996, 77) toteaa tulevaisuuden merkinneen nuorille perinteisesti ainakin unelmia itsenäisestä omasta elämästä, omasta kodista ja koulutusta vastaavasta työstä. Hän kutsuu 1960- ja 1970-lukujen nuoria "sitku-tyytyväisyydessä"¹ eläneiksi nuoriksi, joiden tulevaisuus oli selkeä: "sitku pääsen ylioppilaaksi, menen yliopistoon, valmistun, menen töihin ja hankin perheen ja oman asunnon". 1990-luvun riskiyhteiskunnan nuorilta nykyisyyden lainalaisuudet ovat kuitenkin vieneet pohjan monelta unelmalta. Onkin kiinnostavaa nähdä, miten tämä näkyy nuorten suhtautumisessa tulevaisuuteen ja tulevaan aikuisuuteensa?

Leena Suurpään (1996, 53) mukaan nuoret suhtautuvat tulevaisuuteen realistisesti. Hän haastatteli pro gradu -työtään varten 45 17-24 vuotiasta nuorta eripuolilla Suomea ja havaitsi näiden tiedostavan nykyiset realiteetit. Nopeasti muuttuvassa maailmassa ihmisen elämällä - hänen toiminnoillaan, valinnoillaan ja päätöksillään - on yhä vähemmän ennalta määrättyjä rajoja. On yhä vaikeampaa hakea tulevaisuudesta turvaa tai vahvistusta teoilleen, minkä vuoksi nuoret suuntautuvatkin enemmän tämän hetken konkreettisiin tilanteisiin, keskittyvät enemmän "tässä ja nyt" - toimintaan. Suurpään haastattelemat nuoret myöskin vaikuttivat olevan tietoisia nykyajan vaatimasta refleksiivisestä identiteettityöstä. He sanoivat toimivansa erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä, joiden välillä he pyrkivät sukkuloimaan ja joissa he pyrkivät muokkaamaan yhteiskunnallisia identiteettejään. (Emt. 71.)

Pia Aaltojärvi (1994) on puolestaan tutkinut ryhmää ilmaisutaidon lukiota käyviä nuoria, ja havainnut näiden tulevaisuudenodotusten olevan varsin perinteisiä. Hyvä koulutus koettiin tärkeäksi, samoin työ nousi hyvin keskeiseksi. Nämä nuoret odottivat toimivansa tulevaisuudessa taiteeseen liittyvässä ammatissa, johon liittyisi myös julkisuutta. Koulutuksen ja työn keskeisyyden ohella perheen perustaminen tuli myös esiin nuorten odotuksissa. Työn ja perheen yhdistämisen helppoutta tai vaikeutta

¹ Sitku-tyytyväisyyden käsitettä on käyttänyt myös Matti Kortteinen tutkimuksessaan *Lähiö*. (1982, 214.)

nuoret eivät käsitelleet, minkä tutkija tulkitsee johtuvan perheen ja uran yhdistämisen itsestäänselvyydestä nuorten silmissä.

Samankaltaisia tuloksia on saatu muistakin nuorten tulevaisuudentoiveita kartoittaneista tutkimuksista. Esimerkiksi Anna Anttilan (1997, 3-7) tutkimien varhaisnuorten (9-12 vuotiaiden) tyttöjen tulevaisuuden unelmat tuntuvat kovin perinteisiltä: omakotitalo, perhe ja hellä aviomies. Anttilan tulokset noudattelevat samaa linjaa Päivi Topon (1988) tyttötutkimuksen tulosten kanssa. Topon tutkimuksessa kuitenkin ennen perhe-elämää tärkeimmäksi asiaksi tytöt katsoivat ammatin ja työn. Aikuisuuteen nämä tytöt suhtautuvat kaksijakoisesti: toisaalta odotettiin aikuisuuden mukanaan tuomaa vapautta, toisaalta vastuun lisääntyminen huolestutti. (emt. 70-71, 76-79.) Riikka Karhusen (1996) tutkimien yhdeksäsluokkalaisten poikien tulevaisuuden toiveet vaikuttivat hyvin samanlaisilta kuin tyttöjen, hyvä työ ja perhe nousivat niissäkin päällimmäisiksi. Mielenkiintoista tutkimuksessa oli poikien korostama jako menestyjiin ja loosereihin. Menestyjiä ovat ne, jotka pärjäävät työelämässä, saavat hyvän vaimon ja perheen sekä pitävät kaikin puolin huolta itsestään ja elämästään, fyysistä puoltakaan unohtamatta. Individualismi ja yksilönvastuu korostui poikien arvomaailmassa sikäli, että se, tuleeko jostakusta looseri tai menestyjä riippuu ennen kaikkea yksilön omista valinnoista. Jälkimoderni todellisuus tuntuu siis ehtineen poikienkin ajatusmaailmaan.

Oman tutkimukseni kannalta erityisen mielenkiintoinen tutkimus on Hanna Päckilän (1996) inarilaisten nuorten keskuudessa tekemä haastattelututkimus, jossa hän pyrki selvittämään näiden suhtautumista tulevaisuuteen. Päckilän lähtökohdat tutkimukselleen ovat hyvin samanlaiset kuin omani, eli 1990-luvun alun lamavuosien vaikutukset nuorten asemaan ja tuona aikana lehdistössä käyty keskustelu "menetetystä sukupolvesta". Haastattelut on tehty keväällä 1994, samaan aikaan kuin oma aineistoni on hankittu. Lisäksi Päckilän haastattelemista 16 nuoresta 10 oli yhdeksäsluokkalaisia ja loput 6 abiturientteja.

Samoin kuin esimerkiksi Aaltojärven (1994) tutkimuksessa, myös Päckilän (1996) tutkimat nuoret korostivat koulutuksen merkitystä työnsaannin edellytyksenä ja väylänä itsenäisyyteen. Peruskoulun ja lukion jälkeiseen koulutukseen oltiin myös hakeutumassa innokkaasti ja kolmetoista kuudestatoista haastatellusta uskoi tilanteen työmarkkinoilla olevan jo parempi heidän siirtyessään työelämään. Elämänpäämääriin liittyvistä unelmista kaksitoista mainitsi tärkeimmäksi työhön liittyvät unelmat. Hyvää työtä pidettiin tärkeänä. Ennen kaikkea korostettiin suhteellisen korkeaa ansiotasoa, mielenkiintoisuuden tärkeyttä ja työn suomaan sosiaalista tyydytystä. Menestymiseen ei kuitenkaan riitä pelkkä hyvä työ, vaan sen katsottiin edellyttävän myös ystäviä, perhettä ja aineellista vaurautta. Kaiken kaikkiaan nuoret suhtautuivat tulevaisuuteen sangen optimistisesti.

Myös Jari-Erik Nurmi ja Harry Pulliainen (1991) raportoivat nuorten tulevaisuudenodotuksia koskeneessa tutkimuksessaan 69% nuorista (joita yhteensä 113) maininneen tulevaisuudenodotuksiansa liittyvän tulevaan ammattiinsa. Muina tärkeinä asioina mainittiin koulutus (55%), omaisuus (35%) sekä vapaa-ajan aktiviteetit (24%). Perheeseen ja tulevaan avioliittoon liittyvät toiveet ylsivät tässä tutkimuksessa vasta viidennelle sijalle, ne mainitsi 22% haastatelluista.

Vaikka työ tuntuukin nousevan keskeiseen asemaan nuorten tulevaisuudenodotuksissa, ei se enää välttämättä ole samalla tavoin itsestänselvyys tai "miehen mitta" kuin aikaisemmille sukupolville. Tällaista kehitystä ovat korostaneet mm. Baethge (1989, 35) ja Tuohinen (1996, 82, 84), joiden mukaan työ ei välttämättä enää määrää yksilön arvoa tai asemaa yhteiskunnallisessa hierarkiassa. Aikaisempien sukupolvien kohdalla oli taloudellisen pakon merkitys suurempi. Mikä tahansa työ kävi työstä, tärkeintä oli toimeentulo. Nyt työssä tärkeimmäksi koetaan mielenkiintoisuus ja itsetoteutus. Sen kautta haetaan mahdollisuutta itsensä kehittämiseen ja sosiaalisten tarpeiden tyydyttämiseen sekä taloudellista mahdollisuutta itsensä toteuttamiseen työajan ulkopuolella. Tällaista kehitystä tuntuvat myös edellä kuvattujen tutkimusten nuoret korostavan.

Huolimatta siitä, että useimmat tutkimukset osoittavat nuorten suhtautuvan varsin konservatiivisesti perheeseen ja parisuhteeseen, ja avioliiton kannatus on edelleen 1990-luvun kuluessa noussut, tulee kuitenkin pitää mielessä myös todellisuuden toinen puoli. Esimerkiksi vuonna 1994 solmittiin 24 898 avioliittoa ja 13 751 avioliittoa päättyi avioeroon. Vuoden 1995 Suomen tilastollisen vuosikirjan mukaan 47% vuonna 1994 solmituista avioliitoista arvioidaan päättyvän eroon. (Emt. 102-104.) Avioliitto ikuisena instituutiona onkin muuttanut radikaalisti muotoaan. Modernisaation vaikutus perhe- ja ihmissuhteisiin on ollut huomattava. Beck väittääkin perheistä tulleen pikkuhiljaa niin sanottuja "neuvoteltuja perheitä", joissa käydään jatkuvaa rajanvetoa eri yksilöiden ambitioiden välillä kahden uran vaatimusten, lastenkasvatuksen, elinikäisen kouluttautumisen ja monotonisten kotitöiden puristuksessa (Beck 1992, 89). Giddens puolestaan korostaa ihmissuhteissa tärkeälle sijalle nousseen niin kutsutun "aidon suhteen", joka perustuu kahden yksilön väliseen sitoutumiseen. Suhde pysyy voimissaan niin kauan kuin molemmat osapuolet saavat emotionaalista tyydytystä ja ovat valmiita sitoutumaan suhteeseen. Mikäli suhde ei enää jossain vaiheessa täytä näitä ehtoja, se on helppo purkaa, koska kyseessä oli alunperinkin vain kahden yksilön välinen järjestely. Näin siis avioliittokin on kokenut suuren muutoksen. Järjestely, joka ennen usein hoidettiin sukujen kesken, oli pyhä ja peruuttamaton, mutta nyt jopa lasten saaminen on sekundaarista henkilökohtaisen sitoutumisen rinnalla. (Giddens 1991, 89-92.)

3. NUORUUDEN JÄLKEEN AIKUISUUS

3.1. AIKUISUUS SOSIOLOGISESTI TARKASTELTUNA

Aikuisuutta on pitkään pidetty jotenkin itsestään selvänä ja stabiilina elämänvaiheena, niinpä aikuisuudesta elämänvaiheena on olemassa hyvin vähän teoriaa, tutkimusta tai edes kulttuurista tietoa. Sitä on aktiivisesti tutkittu vasta n. 40 vuotta, alkaen jälleen psykologiasta, Erik H. Eriksonin 1950-60-luvuilla julkaisemista kirjoituksista. Aikuisuuden tutkimuksen voidaankin sanoa olevan vielä varhaislapsuuden asteella. (Levinson 1986, 3). Levinsonin (1986) mukaan käyttäymistieteistä puuttuu riittävä kokonaiskäsite aikuisuuden luonteesta: meillä on yksityiskohtiin menevä kuva monista puista, muttei yleiskuvaa koko metsästä.

Smelserin mukaan syy aikuisuustutkimuksen nousuun löytyykin juuri muiden kehitysvaiheiden tutkimuksen etenemisestä. Jos tutkimme lapsuuden kehitystä, ennemmin tai myöhemmin herää kysymys, mitä kohden kehitytään. Jos taas tutkimme vanhuutta heikkenemisen ja rappeutumisen vaiheena, nousee esille puolestaan kysymys, mikä oli lähtötilanne, siis heikkenemistä mistä. (Smelser 1980a, 2).

Toisin kun vaikkapa nuoruus ja lapsuus, aikuisuus on elämänvaiheena merkittävästi monitahoisempi ja kompleksisempi. Ensinnäkin se kestää huomattavasti kauemmin: yli viisikymmentä vuotta, jotka ihmiset tavallisesti elävät nuoruuden jälkeen. Toiseksi se pitää sisällään todella suuria muutoksia vuosien myötä: biologisia, psyykkisiä ja sosiaalisia, jotka kaikki vaativat erilaista kasvamista ja sopeutumista. Sen sijaan että aikuisuus identifioitaisiin yhdeksi elämänvaiheeksi, tulee se nähdä ennemminkin jaksona erilaisia vaiheita. (Levinson 1980, 265.)

Mitä sitten on aikuisuus sosiologisesti määriteltynä? Freud on todennut, että normaali aikuinen on kykenevä rakastamaan ja tekemään työtä. Tätä toteamusta on alunperin

pidetty ennenkaikkea psykologisena ja moraalisenä ideaalina (Swidler 1980, 120), mutta se voidaan tulkita myös hyvin yhteiskunnallisesti: "Ihanne aikuinen tänäpäivänä kykenee itsenäiseen ja itsetietoiseen toimintaan yhtä hyvin kuin harkitsevaan ja hoivaavaan käyttäytymiseen" (Zollinger-Giele 1980, 168). Samaa tarkoittavat myös Tommi Hoikkalan (1993) väitöskirjan haastateltavat puhuessaan itsenäisyydestä ja vastuusta, kyvystä huolehtia itsestään ja muista. Kun lapsen tai nuoren kehitystä kuvataan usein "matkana kohti aikuisuutta", "valmistautumisena" tai "kypsymisenä", olisi aikuisuus tätä vasten peilattuna siis matkan päämäärä; olla valmis olisi yhtäkuin olla aikuinen. Airi Mäki-Kulmala (1993) on väitöskirjassaan kuvannut lapsuuden ja aikuisuuden eroa primitiivisten heimojen initiaatiomenojen kautta seuraavasti:

"Initiaatiomenojen kautta erotettiin lapsuuden ja aikuisuuden maailmat toisistaan. Lapsen maailmaan kuului välitön tarpeentyydytys, itsekkyyks, minän asettaminen yhteisön edelle. Aikuisen maailmaan puolestaan kuului kyky tarpeentyydytyksen lykkäämiseen tarvittaessa, itsensä hillitseminen, muiden huomioiminen ja sovittautuminen osaksi yhteisöä" (Mäki-Kulmala 1993, 17)

Kyky rakastaa muuntuu siis kyvyksi huolehtia itsestään ja itselleen läheisistä ihmisistä, se on Eriksonin (1982, 239-257) kuvailemaa aikuiselta vaadittavaa kykyä läheisyyteen ja kykyä generatiivisuuteen, joita ilman yksilö lamautuu ja käretyy itseensä. Jos työ ajatellaan tehtäväkeskeiseksi, saavutuksiin ja suorituksiin suuntautuneeksi toiminnaksi ja rakkaus taas kaikeksi, mikä liittyy tunteisiin ja ihmissuhteisiin, on hyvin vaikea löytää aikuisen elämästä enää yhtään sellaista aluetta, joka ei liittyisi jompaan kumpaan näistä. (Merriam & Clark 1993, 609.) Samaan tapaan Smelser (1980b, 105) erottaa aikuisen elämässä kaksi inhimillisen toiminnan muotoa: instrumentaalisen ja affektiivisen. Työ on hänen mukaansa instrumentaalista toimintaa, kun taas rakkaus on eräs affektiivisen eli tunnesävyisen kiinnittymisen muoto. Elämän instrumentalisoituminen ja rationalisoituminen on lisääntynyt koko ajan. Vaikka affektiivisiä ilmaisuja säätelevät yhteiskunnalliset normit eivät ole yhtä helposti nähtävillä, ei yhtä itsestään selviä, on olemassa selkeitä institutionalisoituneita normeja rakkaudelle, avioliitolle, kiintymykselle ja ystävyydelle. Nämä normit

pyrkivät määrittelemään milloin on sopiva aika millekin impulssille tai tunteelle ja milloin niitä ei ole sopivaa toteuttaa. (Smelser 1980b, 106.)

Länsimaisessa kulttuurissa työ on pitkälti siirtynyt pois kodin ja läheisten ihmissuhteiden piiristä julkisen piiriin. Ennen, agraarisella kaudella työ ja perhe, produktio ja reproduktio olivat tiiviisti toisiinsa yhdistettynä ja tapahtuivat samassa paikassa, kodin piirissä. Seuraavassa vaiheessa työ ja perhe/rakkaus erosivat yhteiskunnan luomien instituutioiden kautta toisistaan ja modernissa yhteiskunnassa työ tapahtuu useimmiten kompleksisessa byrokraattisessa ympäristössä kodin ulkopuolella, kun taas moderni perhe toimii suositeltavana areenana rakkauden ja ihmissuhteiden ylläpitämiseen. Moderneimmassa vaiheessa, jossa nyt ollaan, perhe ja rakkaus ovat erkanemassa toisistaan. Suuri osa vanhempien kasvatustyöstä tapahtuu jo kodin ulkopuolella, kouluissa, päiväkodeissa jne. Aikuisten ja lasten suhde on tulossa spesifimmäksi ja instrumentalisemmaksi. Samalla vanhemmuus ja parisuhde ovat erkanemassa toisistaan ja muusta sosiaalisesta elämästä. Perheenjäseniä ei enää välttämättä yhdistä sama sukunimi, yhteiset biologiset lapset tai vanhemmat, sen enempiä kuin yhteinen ystäväpiiri ja harrastuksetkaan. (Smelser 1980a, 4; 1980b, 117-118.) Julkunen (1992, 27) mukaan 1990-luvulle tultaessa tälläisten uusien perhemuotojen ja sukupuolten yhdessäelämisen mallien luomisen kärjessä on Skandinavia. Esimerkiksi perinteisten ydinperheiden (aviopari ja lapsi/lapsia) osuus kaikista lapsiperheistä laski Suomessa vuosina 1970-95 88,9%:sta 70,2%:iin, avoparin ympärille rakentuvien perheiden määrän kasvaessa samanaikaisesti 0,9%:sta 12,3%:iin (Tilastokeskus 1996b). 1980-luvun lopulla Suomessakin syntyi noin viidennes lapsista virallistetun avioliiton ulkopuolella (Julkunen 1992, 27). Niin sanottuja uusperheitä, eli perheitä, joissa on alle 18-vuotias vain toisen puolison lapsi, oli Suomen perheistä vuonna 1995 noin 7%, tosin niiden määrä on laskenut 1990-luvulla samalla kun yksinhuoltajaperheiden määrä on meillä kasvanut (Tilastokeskus 1996b).

Esimerkkinä työn ja rakkauden ymmärtämisestä laajasti aikuisuuden sosiologisina määrittäjinä toimikoon tässä Merriamin ja Clarken (1993) tutkimus työn ja rakkauden

suhteesta aikuisuudessa. He pyrkivät tutkimuksellaan selvittämään millainen on näiden kahden elämän osa-alueen keskinäinen suhde ja merkitys aikuisille. Työn alueen määriteltiin kattavan kaikki työhön, joko palkka- tai vapaaehtoistyöhön sekä opiskeluun (virallisen koulutuksen piiriin kuuluvan) liittyvät elämänaalueet kun taas rakkaus kattoi ihmissuhteet, perheen, sosiaalisen elämän sekä vapaa-ajan harrastukset. Nykyisessä länsimaisessa kulttuurissa elämän osa-alueet ovat edelleen jakautuneet yhä pienempiin uusiin osiin. Sen sijaan mitä primitiivisemmästä kulttuurista on kyse, sitä läheisemmin osa-alueet kytkeytyvät toisiinsa.

Aikuisuuden viitekehys, jota voitaisiin siis kuvata termeillä rakkaus ja työ, tai itsenäisyys sekä vastuu itsestä ja muista (ks. Hoikkala 1993) on sama kulttuurista riippumatta. Kulttuuri määrittelee sen sijaan pitkälti sen, miten aikuisuus koetaan. Esimerkkinä tästä olkoon LeVinen (1980, 78) tutkimus Kenian Gusii-heimon piirissä, jonka avulla voimme vertailla vanhemmuutta omassa ja sikäläisessä kulttuurissa. Gusii-yhteisössä lasten synnyttäminen ei ole rajoittunut vain varhaisaikuisuuteen kuten meillä, vaan naiset jatkavat synnyttämistä kunnes eivät enää biologisesti pysty siihen, yleensä lähes viisikymmenvuotiaiksi saakka. Niinpä lasten ikäerot saattavat asettua kolmenkymmenen vuoden sisään. Gusii-miehet, joilla saattaa elämänsä aikana olla useampia vaimoja, tulevat usein isäksi vielä paljon naisia vanhempina, paljon sen jälkeen kun heidän vanhimmat lapsensa ovat perustaneet omat perheensä. Niinpä myös ihmisen elämänrakenne ja kuva itsestään muotoutuu tällaisessa kulttuurissa hyvin toisenlaiseksi kuin omassamme. Samoin verrattaessa Gusii-naisia, jotka viettävät aikuiselämänsä lapsia hoitaen ja maanviljelyä harjoittaen, poikkeavat elämänsäkulultaan suuresti länsimaisista naisista, joiden elämää raamittaa useimmiten lasten hoitaminen kodin piirissä ja/tai kodin ulkopuolella tehty palkkatyö. (Smelser 1980a, 10.)

Toisaalta ihmisten elämänsäkulussa esiintyy suuria vaihteluja saman kulttuuripiirin sisälläkin. Esimerkiksi korkean koulutuksen hankkiminen pitkittää työelämään siirtymistä, mutta on tähän saakka useimmiten taannut koko uran ajan jatkuvan kehityksen

ja etenemisen. Sen sijaan "työläisammatin" valitseminen edellyttää vain lyhyttä koulutusta, mutta merkitsee useimmiten pitkää stabiilia työjaksoa, josta aikanaan siirrytään eläkkeelle. Näihin kehityskulkuihin vaikuttaa samanaikaisesti muut elämässä omaksutut roolit. Esimerkiksi perheen perustaminen ennen opintojen aloittamista hidastaa työhön pääsyä ja samalla tulevaa urakehitystä. Kulttuurisesti määritetyt elämänvaiheet vaihtelevat varsinkin sen mukaan, miten niitä arvostetaan kussakin väestöryhmässä tai alakulttuurissa. (Smelser 1980a, 7-12)

Haasteen aikuisuuden kulttuuriselle tutkimiselle luo Anne McCreary Juhaszin (1989) mukaan länsimaisessa yhteiskunnassa vallalla oleva kompleksisoituminen, jonka myötä myös aikuisuus on muuttumassa yhä heterogeenisemmäksi. Traditionaaliset aikataulut eivät enää ole yhtä sitovia kuin ennen. Aikuisuuden kehitysvaiheita on yhä vaikeampi sitoa tiettyyn ikään, mikä puolestaan luo suuria haasteita mm. elämäkaarimalliin perustuvalla ikäjaottelulle. Enää ei voi hämmästyä kuullessaan kolmekymmentäviisi vuotiaasta isoäidistä, viisikymmentäviisi vuotiaasta tuoreesta isästä tai seitsemänkymmentä vuotiaasta yliopisto-opiskelijasta. (McCreary Juhasz 1989, 301-304.)

3.2. NUORET JA AIKUISUUDEN KRITEERIT

Nuoruus sosiologisesti tarkasteltuna on siis valmistautumista aikuisuuteen, ja huolimatta siitä, että kuluttajina nuoret ovat jo nousseet aikuisten rinnalle, on aikuisuus sosiologisissa tutkimuksissa katsottu alkavan yleensä siitä, kun nuori päättää koulunsa, menee kokopäivätyöhön, solmii avioliiton ja perustaa perheen. Jeffrey Jensen Arnett (1997) tutki kahden eri otoksen avulla yhteensä 346:n 18-28 vuotiaan korkeakouluopiskelijan tärkeinä pitämiä aikuisuuden kriteerejä. Tutkimuksen lopputulos osoitti tutkijoiden oletusten poikkeavan todella paljon nuorten todellisista mielipiteistä. Hänen mukaansa sosiologit ovat perinteisesti keskittyneet aikuistumisen ulkoisiin roolimutoksiin, kun taas nuoret itse painottavat enemmän sisäisiä, psykologisia ja yksilöllisiä tekijöitä.

Jensen Arnettin (1997) kyselyyn perustuvassa tutkimuksessa nuoret ilmoittivat tärkeimmiksi aikuisuuden saavuttamisen kriteereiksi sisäiset tekijät, joista tärkeimpänä vastuun omien toimien seurauksista (kahden eri otoksen vastanneista 92% ja 94%), omien henkilökohtaisten uskomusten ja arvojen muodostamisen riippumatta vanhempien mielipiteistä (80% ja 78%), sekä tasavertaisen suhteen muodostumisen vanhempien kanssa (72% ja 69%). Vasta neljänneltä sijalta löytyi ensimmäinen ulkoiseksi luokiteltu tekijä, taloudellinen riippumattomuus vanhemmista (66% ja 73%). Sen sijaan ulkoisia institutionaalisia tekijöitä kuten koulun päättämistä, työn aloittamista ja avioliiton solmimista piti tärkeimpinä kriteereinä vain alle 20% vastaajista. (emt. 1997, 10-11). Tutkimusraporttinsa lopuksi tutkija on pyrkinyt etsimään selityksiä sille, miksi nuorten näkemyksissä painottuvat yksilölliset ja psyykkiset seikat oletettujen institutionaalisten seikkojen sijasta. Tällaisia syitä voivat olla mm. voimistunut yksilöllisyyden korostaminen, joka voisi aiheuttaa sen, että nuoret kieltävät näin minkään ulkopuolisen auktoriteetin kyvyn määritellä heitä. Toinen syy voisi olla edellä mainittujen ulkoisten tekijöiden siirtyminen jatkuvasti myöhemmälle iälle viimeisten vuosikymmenten kuluessa. Koska nuorista itsestään johtumattomista syistä kokoaikaisessa työssä käyvän, omaa perhettään itse elättävän aikuisen status saavutetaan entistä myöhemmin, on nuorilla tarve määritellä itseään muilla kriteereillä. (Emt. 17-20.)

Sheer, Unger ja Brown (1996) tutkivat 13-19 vuotiaiden nuorten kriteereitä aikuisuudelle, antaen tutkittaville vaihtoehtoiksi kahdeksan kriteeriä, joista kolme ensimmäistä liittyivät sisäisiin tekijöihin, kuten vastuu omista teoista ja kyky tehdä itsenäisiä päätöksiä, sekä loput viisi aikuisuuden ulkoisiin merkkeihin, taloudelliseen itsenäisyyteen, työhön, perheeseen ja täysi-ikäisyyteen. Tutkimuksen tulokset myötäilevät Jensen Arnettin (1997) saamia tuloksia niin, että sisäiset tekijät nousivat tärkeimmiksi samalla kun harva nuori painotti ulkoisia tekijöitä (yhteensä vain 28,3 %). Mielenkiintoinen ero näiden tutkimusten välille muodostui nuorten joutuessa arvioimaan omaa statustaan suhteessa aikuisuuteen. Sheer, Unger ja Brownin

tutkimuksessahan tutkittavat olivat nuorempia, ja tässä joukossa aikuisuuden saavuttamisen keskimääräiseksi iäksi mainittiin 17,4 vuotta (113:sta tutkimukseen osallistuneesta nuoresta 78,8% määritteli itsensä aikuiseksi). Sen sijaan Jensen Arnettin tutkimukseen osallistuneista hieman vanhemmista, jo korkeakouluopintonsa aloittaneista nuorista vain 27% vastasi olevansa jo ehdottomasti aikuinen. Muiden suhtautuminen omaan aikuisuuteensa oli huomattavan ristiriitaista, jopa niin, että 21-28 vuotiaista osallistujista yli kolmasosa vastasi "kyllä ja ei". Tämän mukaan nuoret itsekin, varsinkin lähemmäs aikuisuutta ehtiessään, näkevät aikuistumisen monimutkaisena ja vähittäisenä prosessina, mikä osaltaan vahvistaa Chrisolmin ja Hurrelmannin (1995) näkemystä aikuistumisen hajoamisesta useisiin toisistaan erillisiin osa-alueisiin. Vai voisiko kyseessä kenties olla jonkinlainen hämmentyneisyys ylipäänsä koko aikuisuuden käsitteen käytössä?

On kuitenkin muistettava, että sekä Jensen Arnettin (1997) että Sheer, Unger ja Brownin (1996) tutkimukset on tehty amerikkalaisessa yhteiskunnassa, jolloin tulokset eivät ole suoraan verrannollisia suomalaiseen yhteiskuntaan. Eroja nuorten itsenäistymisessä löytyy jo esimerkiksi siinä, että suomalaiset opiskelijat ovat valtion tuen turvin ainakin jossain määrin riippumattomampia vanhempiansa taloudellisesta tuesta kuin amerikkalaiset ikätoverinsa. Valitettavasti suomalaisten nuorten kohdalla vastaavia tutkimuksia ei juurikaan ole tehty. Eräs harvoista lienee Päckilän (1996) inarilaisten nuorten tulevaisuudenodotuksia koskenut tutkimus, jossa muun ohella käsiteltiin aikuisuuden kriteereitä. Päckilän haastattelemat nuoret näkivät aikuisuuden olevan yksilöllisen kehityksen tulos, jonka ei voi katsoa alkavan tietyssä iässä. Aikuisuudelle mainittiin kolme tunnusmerkkiä: vapaus, joka tulee oman asunnon myötä, vastuu, lähinnä taloudellinen, omasta elämästä, sekä itsenäisyys, mikä sekin saavutetaan muutettaessa pois vanhempien luota. Sisäiset tekijät korostuivat siis tässäkin tutkimuksessa, kuitenkin oman asunnon korostuneen merkityksen myötä sisäiset ja ulkoiset tekijät menevät osittain päällekkäin.

3.3. AIKUISUUS VARHAISNUORTEN JA AIKUISTEN SILMIN

Tutkimuksia, joissa olisi kartoitettu nuorten näkemyksiä aikuisista ja aikuisten maailmasta löysin ainoastaan yhden, Saara Repo-Kaarenon pro gradu -työn vuodelta 1990. Siinäkin tutkittavana kohderyhmänä ovat olleet 12-vuotiaat, siis varhaisnuoret. Sen sijaan tutkimuksia, joissa nuoria ja nuoruutta tarkastellaan aikuisten silmin löytyy enemmänkin, muun muassa Lasse Siuralan (1990) tutkimus Nuoret aikuisten silmin, sekä Tommi Hoikkalan monet tutkimukset. Eräs syy tähän lienee se, että nuoria samoin kuin lapsia (ks. Lallukka 1993) on sosiologisessa tutkimuksessa käsitelty enemmän objekteina kuin subjekteina. Nuoret on nähty pitkälti ongelmana tai oletettujen ongelmien kautta, ja näihin ongelmiin on tutkimuksen avulla pyritty vastaamaan. Poikkeuksen tähän linjaan ovat tuoneet viime aikoina yleisemmiksi käyneet nuorten arvoja ja tulevaisuudenodotuksia kartottaneet tutkimukset.

Repo-Kaarenon (1990, 37; 77-88) poikkeuksen tekevä tutkimus perustuu Lastensuojelun Keskusliiton kirjoitustapahtumaan "Kuunnelkaa minua - 12-vuotiaat kirjoittavat" lähetetyistä yhteensä 27 000 aineen joukosta poimitun 100 aineen analysointiin. Työssään Repo-Kaarento on pyrkinyt kartoittamaan lasten kirjoituksista välittyviä aikuismielikuvia ja sitä miten lapset puhuvat aikuisista. Kiinnostavinta oman työni kannalta onkin Repo-Kaarenon tutkimuksesta välittyvät lasten mielipiteet aikuisista. Tärkeimpiä aikuisia näille lapsille aineiden perusteella ovat vanhemmat ja opettajat, joita lapset pitävät itselleen hyvin tärkeinä ihmissuhteina. Muina tärkeinä aikuisina mainittiin muun muassa isovanhemmat, musiikki-idolit, lähiyhteisön aikuiset, tiedemiehet ja muut aikuiset, kuten psykologi ja helluntailaiset. Aikuisia kritisoitiin siitä, että he määräilevät ja asettavat liikaa rajoja, mutta toisaalta taas tämä aikuisten kontrollointitehtävä nähtiin hyvänä asiana. Sen kautta nuoret tietävät, että heistä välitetään ja huolehditaan. Poliitikkaa ja poliitikkoja nämä nuoret kritisoivat oman edun tavoittelusta ja riidanhaluisuudesta, saastuttamisesta ja ydinaseilla kilpailusta. Tässä kohdin tulee myös esiin aineiden kirjoitusajankohta, vuosi 1987 ja

kylmän sodan aika. Osa kirjoittajista pitää aikuisia kuitenkin sankareina ja ihailtavina. Tässä yhteydessä tulivat mainituksi varsinkin musiikki-idolit. Jotkut kirjoittajat kritisoivat aikuisten maailmaa ilon ja riemun puutteesta, liiallisesta vastuusta ja totisuudesta.

Koska nuorten käsityksiä aikuisista on tutkittu niin vähän, nousi tämän työn kannalta mielenkiintoiseksi kysymys siitä, miten nuorten näkemykset aikuisista ja aikuisten maailmasta poikkeavat tai poikkevatko ne aikuisten omista näkemyksistä. Tommi Hoikkala on väitöskirjassaan (1993, 67-85) hakenut aikuisten itsensä muodostamia määrittäviä aikuisuudelle tutkimalla sekä mediapuhetta, lähinnä naistenlehtien henkilöhaastatteluja, että tutkimuksellisia teemahaastatteluja. Mediapuheessa aikuisuus käsitettiin useimmiten jämähtämisenä, sitä vastaava käsitys teemahaastatteluissa oli aikuisuuden haarniskamalli. Aikuistuminen on tämän mallin mukaan tylsistymistä ja jäykistymistä, kaavoihin kangistumista ja oman itsensä peittämistä teeskentelyyn. Se on luopumista vireästä, tapahtuvasta ja kiinnostavasta elämästä. Aikuisuuden haarniska, elämän tiukkuus ja raskaus koostuu vastuusta ja velvollisuuksista, joita ei ollut nuorempana, silloin kun ei vielä ollut omia lapsia. Olennaista onkin Hoikkalan mukaan vastuu muista, ei vain itsestä. (Emt., 77.) Mediapuheen aikuisuus jämähtämisenä on jotain vielä negatiivisempaa; aikuisuuteen kangistutaan, katkeroidutaan ja jämähdetään paikoilleen, se on jopa elämässä täysin epäonnistumista. Näin ajateltuna aikuisuus on yhtä kuin kehityksen pysähtyminen. (Emt., 75.) Paradoksaalista tässä aikuisuuden negatiivisessa hahmottamisessa on se, että suurin osa haastateltavista on yli 30-vuotiaita, Levinsonin (1986) mukaan siis jo varhaisen aikuisiän vaiheessaan pitkälle ehtineitä. Useimmilla heistä on kannettavanaan aikuisen vastuu muista, mutta kukaan heistä ei halua tulla aikuiseksi. Jämähdysnäkökulman mukana asiat ja arvostukset alkavat kääntyä päällelleen: nuoruus ja sen sosiaalipsykologinen euforia onkin aikuisuuden normi (Hoikkala 1993, 86).

Toinen Hoikkalan (1993) löytämä suhtautumistapa aikuisuuteen on realistinen aikuisuusmalli. Sen mukaisesti aikuisuutta määrittelevät haastateltavat tietävät lasten vanhempien elämään aiheuttamat rajoitukset ja heidän puhetapansa on realistinen. He sanovat elävänsä niin kuin biologian mukaan kuuluu elää, nuorena ei voi kiittää loputtomiin, nuoruus on rajallinen vaihe. Lasten eteen eläminen on itsestään selvää ja lapset ovat elämän rikkaus. Ihminen saa vanheta rauhassa ja luonnollisesti, ei tarvitse olla pakonomaisesti nuorekas, menevä pintaliitäjä. Toisin kuin aikuisuuden haarniskamallissa, realistisessa aikuisuusmallissa nuoruus ei normita aikuisuutta. (Emt., 79-80.)

Kolmas Hoikkalan (1993) esiin tuoma aikuisuusmalli on täysi-ikäisyysmalli, jossa kaiken avain on itsestään vastaava, järkevä ja aikuistumisestaan tietoinen yksilö. Siinä haastateltava puhuu yksilön ja yhteiskunnan suhteesta, aikuistumisen myötä eteen tulevista kansalaisvelvollisuuksista. Aikuinen on hyödyllinen, vapaa ja riippumaton, mutta velvollisuutensa hoitava kansalainen, joka kantaa vastuun itsestään ja omistaan, sopeutuen ympäristöönsä. (Emt., 81.)

Mielenkiintoisin havainto Hoikkalan (1993) tutkimuksessa tämän työn kannalta on, että riippumatta täysin siitä, miten haastatellut aikuiset määrittelevät aikuisuuden omalla kohdallaan tai miten he siihen suhtautuvat, muuttuu aikuisuus pelkästään positiiviseksi asiaksi puheen kääntyessä omien lasten aikuistumiseen tai heidän aikuismaisiin piirteisiinsä. Nyt aikuisuus on oman ajattelun ja järjen lisääntymistä, vastuun ottamista omasta elämästään, itsenäistymistä. Hoikkala antaa esimerkin isästä, joka kuvailee poikansa aikuistumista näin:

"Minä näen aikuistumisen Mikon kohdalla. Siitä lähtien kun ne rupes yhessä olemaan, siihen on paljon tullut järkeä mukaan niihin kuvioihin ... Se on tavallaan aikuistumista, että järki tulee mukaan kuvioihin ... Suunnittelevat elämäänsä pidemmällä tähtäimellä, että ei ole ainoastaan se hetki."

Pojan kohdalla aikuistuminen on siis positiivista, kun taas itsestään puhuessaan sama mies toteaa:

"Elämä olisi hyvää kun ei koskaan aikuistuisi."
(Hoikkala 1993, 82-83).

Edellä esitetty herättää kysymyksen: jos aikuisuuden ikä- ja tehtäväkriteereiden perusteella aikuisuuttaan jo elävät henkilöt suhtautuvat näin ambivalentisti aikuisuuteen, riippuen siitä, onko kyseessä oma vai oman lapsen aikuisuus, niin miten siihen suhtautuvat aikuisuutta ulkoapäin seuraavat ja samalla sitä kohden matkalla olevat nuoret?

4. NUORUUS JA AIKUISUUS : KONFLIKTI VAI KAVERUUS?

Kuluttajan roolin välityksellä ja huolimatta siitä, että nuorten maailma on erotettu erilaisilla instituutioilla aikuisten maailmasta, on median ja varsinkin viihdeteollisuuden väitetty tuovan nuorisokulttuuristen mallien lisäksi myös aikuisten maailmaa koko ajan lähemmäs nuoria (vrt. Postman 1985; Jokinen 1996, 45). "Altistuminen" samoille viihdeteollisuuden tuotteille kuin aikuiset tarjoaa nuorille erilaisia sekundaarisia kokemuksia aikuisten maailmasta, joiden välityksellä he ikään kuin tulevat kokeneemmiksi kuin todellisuudessa ovatkaan. Ziehen (1991) mukaan se saa heidät ensinnäkin tarkkailemaan itseään entistä tarkemmin ja käyttäytymään tavalla, joka antaa heistä varhaiskypsän vaikutelman. Toisaalta se tarjoaa heille mahdollisuuden tarkkailla aikuisia, havaita näiden heikkouksia ja pelkän murrosikäisen uhman lisäksi myöskin terävästi kritisoida niitä. (Ziehe 1991, 37-43.)

Tälläistä kehitystä tukee myös Margaret Meadin (1971) näkemys, jonka mukaan me elämme kulttuurissa, jossa eivät ainoastaan vanhemmat voi opettaa lapsiaan, vaan jossa lapset ja nuoret pitävät hallussaan monia tietoja ja taitoja, joita heidän vanhemmillaan ei ole. Näin ollen lapsetkin voivat opettaa vanhempiaan. Tälläistä kulttuuria Mead kutsuu prefiguratiiviseksi erotuksena postfiguratiivisesta, jossa vanhempien menneisyys oli suoraan jokaisen uuden sukupolven tulevaisuus, tai sitä seuranneesta kofiguratiivisesta kulttuurista, jossa vanhempien rinnalle lasten opettajiksi nousivat myös lasten ikätoverit. Prefiguratiivisen ajan lapset ovat kasvaneet aivan erilaisessa maailmassa ja erilaisten teknisten laitteiden keskellä kuin vanhempansa ja näinollen osaavat hyvin toisenlaisia asioita kuin vanhempansa heidän iässään. Vanhemmat eivät enää välttämättä kykene oppaiksi lapsilleen. Samaan tilanteeseen viittaa myös Ziehe (1991, 43), joka toteaa etteivät vanhemmat enää pysty puolustelemaan etumatkaansa omilla elämäkokemuksillaan, sillä heidän nuoruutensa on ollut liian erilainen kuin nykynuorten. Esimerkkejäkään ei tarvitse hakea kaukaa: nuoret ovat kasvaneet maailmassa, jossa tämänpäivän tietotekniikan huippu-uutuus on

huomenna jo naurettavan vanhanaikainen, ja jossa muoti ja tyylit niin ikään vaihtuvat vilkkaaseen tahtiin. Samalla monet heidän vanhemmistaan vielä totuttelevat ajatukseen, että tietokoneet ovat tulleet jäädäkseen.

Nuorten on siis väitetty olevan valmiimpia rakentamaan identiteettiään uudelleen tilanteen niin vaatiessa, pystyvän tarkkanäköisesti kritisoimaan aikuisia heikkouksineen sekä hallitsevan monia teknisen kehityksen osa-alueita aikuisia suvereenimmin. Tämän nuoruuden vahvistumisen on myös väitetty ilmenevän aikuisten pelossa menettää nuoruus tai paremminkin halussa nostaa se jalustalle. Nuoruutta ihannoidaan, sen nähdään antavan mahdollisuuden päättää omasta elämästä erilailla kuin aikuisten omassa menneisyydessä, samoin siihen yhdistetään ominaisuus pysyä mukana kehityksessä, joka usein koetaan liian nopeaksi aikuisten keskuudessa. Kärjistäen, nuoruudesta on tullut eroottinen, esteettinen ja kommunikatiivinen myytti, myytti todellisesta vapaudesta. (Ziehe 1991, 49.)

Ziehe (1991) väittää, että tämän myytin tavoittelussa aikuiset asettuvat nuorten kilpailijoiksi ja toisaalta nuoret saatetaan kokea nuoruutensa tähden jopa uhkana. Samalla nuorten todellisuuden vaativuus ja velvoittavuus kasvaa. Näin voi tapahtua myös siksi, että aikuiset odottavat nuorilta niitä suorituksia, joita itse eivät ole kyenneet tai uskaltaneet toteuttaa. Nuorissa tämä voi aiheuttaa koviakin pärjäämisen paineita. Ziehen mukaan maailma muuttuu nuorille yhä kovemmaksi kilpailutantereeksi, jossa taistelu työpaikoista, asunnoista ja koulutuspaikoista on nyt huomattavasti kovempaa kuin näiden aikuisten nuoruudessa. Nuoruuden myyttiä palvotaan, mutta samalla nuoria pyritään sysäämään syrjään aikuisten yhteiskunnasta.(Emt.) Tätä kehitystä Baethge (1989, 36) kutsuu nuoruuden kulttuurilliseksi hajoamiksi. Kaikki, missä ilmenee nuoruuden hehkua, on taattu menestyksellä ja tulee aikuisten kaappaamaksi, ja samalla aikuisuus on muuttunut nuorille entistä käsittämättömämmäksi ja vaikeammaksi saavuttaa.

Hoikkala (1992, 17) liittää nuoruuden ihannoinnin huippuhetket 1980-luvun kulutusjuhlien yhteyteen, jolloin nuoruus oli mainoksien yleisin teema. Laman myötä hän näkee paternalistisen ikäsopimuksen yhteiskunnan tulleen takaisin - vanhat ovat nuorten tukkona ja estävät heidän sijoittumisensa yhteiskuntaan. Ne joilla edelleen menee hyvin, lähinnä keski-ikäinen keskiluokka, jatkaa nuoruuden palveluunsa, kun varsinainen nuoriso joutuu omaksumaan erilaisten ongelmien kanssa painiskelevan aikuisuuden roolin. Kärjistettynä nuoruus katoaa nuoruudesta ja siirtyy aikuisuuden kautta vanhuuteen asti. (Emt.)

Hurrelmann (1989, 11-14) tuo esiin puhuttelevan esimerkin tästä nuorten kohtaamasta uudenlaisesta sukupolvien välisestä konfliktista. Nuorten koulutustaso on noussut 1950-luvulta lähtien jatkuvasti, ja nuoret pidetään koulutuksessa yhä pidempään. Samanaikaisesti tämän kehityksen kanssa on nuorisotyöttömyys kasvanut varsinkin Euroopassa (USA:ssa ongelma on pienempi). Onkin käynyt niin, että vanha totena pidetty yhtälö "enemmän koulutusta on yhtä kuin parempi ura ja paremmat elämänmahdollisuudet" pitää hetki hetkeltä vähemmän paikkansa. Vaikka kouluviranomaiset edelleen korostavat hyvän peruskoulutuksen ja ammatillisen tutkinnon välttämättömyyttä työmarkkinoille pääsemiseksi, on syytä epäillä auttavatko nämä tutkintotodistuksetkaan kovin paljoa, sillä lopulta vain harvat onnistuvat siirtymään ammattiin, johon todella ovat halunneet (Jokinen 1996, 27). Kovaksi tilanteen nuorten kannalta tekee korostunut yksilönvastuun eetos, viimekädessä epäonnistuminen tulkitaan johtuvaksi yksilön omasta riittämättömyydestä (Christholm&Hurrelmann 1995, 136).

Bourdieu (1985) selittää tätä nuoriin kohdistuvaa ikärasismia valtakamppailun termein. Koska vanhuuskin merkitsee sosiaalista laskua, valta-aseman menetystä, on vanhusten suhde nuoriin hänen mukaansa sama kuin laskussa olevien yhteiskuntaluokkien. Nuorten nähdään pyrkivän syrjäyttämään vanhat yhteiskunnasta. Koska nuoret ovat useimmiten pätevimmin koulutettuja samoihin tehtäviin missä vanhat jo toimivat, pyrkivät vanhat korostamaan virkaiän mukana saavutettua

kokemusta opillista pätevyyttä tärkeämpänä. Niinpä nuoret hyötyvät oppiarvoistaan aina vähemmän kuin aikaisempi sukupolvi. Tältä pohjalta voidaankin Bourdieun (1985, 134-136) mukaan ymmärtää koko sukupolvelle ominainen pettymyksen tunne.

Vaikka monet tutkijat ovat korostaneet sukupolvien välille modernisaation myötä syntyneitä ristiriitoja, sukupolvien välistä kuilua, löytyy toisaalta myös tutkimuksia, jotka osoittavat nuorison olevan valtaosaltaan hyvin konservatiivista ja vanhempiensa arvomaailman omaksunut. Kimmo Jokinen (1993, 3) viittaa kansainvälisen mainostoimistoketjun tutkimukseen, jossa se oli selvittänyt kolmentuhannen eurooppalaisen nuoren asenteita ja havainnut ne konservatiivisiksi. Tutkijat toteavatkin sukupolvien välisen kuilun olevan nuorten kiltistymisen myötä katoamassa, tai jo kadonneen, ja vanhempien muuttuneen nuorten ystäviksi ja yhteistyökumppaneiksi. Pahimmat riidat koskevat siivousta ja kotiintuloaikoja. Itseasiassa vanhemmat ovat jopa lapsiaan kapinallisempia, he muistelevat omaa nuoruuttaan kaiholla ja moittivat nuorisoa passiivisuudesta.

Jokinen (1996, 25) kiinnittääkin huomiota tämän hetkisiin kasvatuspuheisiin (vrt. Hoikkala 1993), joissa entisen "Joka kuritta kasvaa, se..."- fraasin sijaan korostetaan kommunikaatiota ja kaveruutta sukupolvien välillä. Varsinkin aikuiset korostavat kasvattavien auktoriteettien ajan olevan ohi. He uskovat enemmänkin nuorten itsekasvattautumisen ajatukseen, missä aikuisen rooli on taustalla toimien ohjailta nuoria näiden omissa, itse parhaiten määrittelemissään, valinnoissa. Tutkimustenkin mukaan nuorten kapinallisuus alkaa olla myytti menneeltä ajalta. Eräänä syynä tähän Jokinen näkee isien auktoriteettiaseman heikentymisen. Kun ei ole mitään sellaista vahvaa tahoja, joka autoritaarisesti määritteli tavat oppia ja kasvaa aikuiseksi, ei ole myöskään tarvetta kapinaan. Kuitenkin on syytä epäillä, kannattavatko nuoret sittenkään yhtä paljon tätä kaveriutta kuin aikuiset. Ehkä he kuitenkin kaipaavat esikuvia ja ihmisiä, jotka myös tietävät enemmän, neuvovat ja komentelevat? (Jokinen 1996, 25-32.)

5. TUTKIMUSMENETELMÄ

5.1. TUTKIMUSAINEISTO

Tutkimus perustuu laadulliseen aineistoon, 141:een peruskoulun yhdeksäsluokkalaisen kirjoittamaan äidinkielen aineeseen aiheesta "Minustako aikuinen? - ajatuksiani aikuisuudesta ja aikuisten maailmasta". Kirjoittajat ovat siis 15-16 -vuotiaita nuoria, ja aineet on kirjoitettu keväällä 1994, aikana, jolloin Suomen lama oli työttömyystilastojen valossa pahimmillaan ja jolloin kyseiset nuoret joutuivat pohtimaan tulevaisuuttaan peruskoulun jälkeen. Kirjoitushetkellä nuoret olivat jo tehneet tulevaisuuden suunnitelmia osallistumalla koulujen yhteisvalintaan, mutta eivät olleet vielä saaneet tietoa hyväksytyksi tulemisestaan.

Laadullisen tutkimusmenetelmän valinta oli minulle jokseenkin itsestäänselvää alusta lähtien, koska halusin antaa puheenvuoron nuorille. Ainekirjoitus annetusta aiheesta tuntui mielestäni sopivan vapaamuotoiselta tavalta kartoittaa, millaisia ajatuksia nuorilla on ja millaisia ajatuksia aikuistuminen heissä herättää. Kyselytutkimus olisi mielestäni jäänyt liian yksipuoliseksi ja tutkijan ennalta määrittelemäksi, ja haastattelussakin tutkijan esittämät kysymykset olisivat mielestäni ohjailleet haastateltavien ajatuksia liikaa.

Aineiston saamiseksi otin yhteyttä kolmeen äidinkielen opettajaan kolmella paikkakunnalla, Jyväskylässä, Imatralla ja Helsingissä. Alunperin toivoin, että ottamalla mukaan suurkaupungin, keskisuuren kaupungin ja pienen teollisuuskaupungin nuoria, pystyisin myös saamaan esille alueellisia eroja, mutta saatuani aineiston huomasin sen olevan liian monitasoista ja heterogeenista alueellisen vertailun suorittamiseen. Pelkästään yhden luokan oppilaiden kirjoitukset poikkeavat sisällöllisesti ja painotuksiltaan suuresti toisistaan. Toiset ovat keskittyneet kirjoittamaan nuoruudesta elämänvaiheena, toiset nykyaikuisista. Jotkut ovat

keskittyneet määrittelemään aikuisuutta, ja jotkut kirjoittavat vain tulevaisuuden odotuksistaan. Lisäksi yksi opettajista laittoi aineiden mukaan monisteen, jossa hän oli antanut oppilailleen lisäohjeita aiheen käsittelyyn (tutkielmani liitteenä). Aineita luettuani olettaisin myös muiden opettajien antaneen joitakin lisäohjeita, joista he eivät kuitenkaan minua informoineet. Näin ollen olisi ollut mahdotonta määritellä mitkä eroavaisuudet johtuvat alueellisista eroista ja mitkä opettajan vaikutuksesta. Niinpä totesinärkevimmäksi unohtaa vertailun, ja pyrkiä saamaan aineistosta esiin mahdollisimman paljon erilaisia aikuisuutta ja aikuistumista käsitteleviä näkökulmia.

Kirjoittajien tausta on sikäli samankaltainen, että kaikki tulevat koulusta, jossa oppilaiden sosiaalinen tausta on varsin heterogeeninen. Helsingistä on mukana Vuosaaren yläaste, Jyväskylästä Huhtasuon yläaste sekä Imatralta Vuoksenniskan yläaste. Kaikki koulut sijaitsevat alueilla, joilla on paljon vuokra-asuntoja ja asukkaista valtaosa alempaa keskiluokkaa ja työväestöä. Koulujen valintaan vaikutti oma alueiden tuntemukseni ja tietenkin opettajien yhteistyöhalukkuus, esimerkiksi Helsingissä jouduin soittamaan kahdelle eri koululle ennen kuin onnistuin löytämään aiheesta innostuvan opettajan.

Opettajien kanssa sovin, että he kirjoittavat annetusta aiheesta aineet kevään kuluessa kahdella opetusryhmällään. Tarkoitukseni oli siis kerätä aineita kahdelta luokalta per koulu. Imatralta ja Helsingistä aineita tulikin tämän verran, mutta Jyväskylästä sain kolmen ryhmän aineet. Näin jyväskyläläiset aineet muodostivat puolet tutkimusaineistostani. Koska osa aineista oli kirjoitettu otsikolla "Minäkö aikuinen?", olin jo aikeissa karsia nämä kirjoitukset pois aineistosta. Kertalukemisen jälkeen totesin aineiston joka tapauksessa niin monipuoliseksi, etteivät nämä väärällä otsikollakaan kirjoitetut aineet poikenneet kokonaisuudesta, joten loppujen lopuksi pidin ne mukana tutkimuksessa. Kaiken kaikkiaan aineita kertyi 143 kappaletta, joukossa kuitenkin yksi pelkän otsikon sisältävä aine, sekä yksi viron kielellä kirjoitettu aine, jonka jouduin jättämään pois kääntämisiongelmiensä vuoksi. Näin ollen

tutkimuksessa oli mukana 141 ainetta, jotka jakautuivat kaupungeittain ja sukupuolen mukaan seuraavasti:

	T	P	YHT.
Helsinki	23	14	37
Jyväskylä	45	24	69
Imatra	15	20	35
YHT.	83	58	141

Kuten taulukosta käy ilmi, aineiston sukupuolijakauma jäi vinoksi tyttöjen aineiden muodostaessa enemmistön aineistosta. Syy tähän on jäänyt minulle hämäräksi. Osa opettajista valitteli vaikeuttaan saada pojat innostumaan aiheesta, mutta sen parempaa selitystä en ole asialle saanut. Tämä tuo kuitenkin selkeästi esiin eräitä aineiston hankintatavasta johtuvia ongelmia, joita olen joutunut pohtimaan. Ensinnäkin olen joissain tilanteissa kokenut puutteena sen, etten itse ole ollut paikalla antamassa ohjeita varsinaisessa kirjoitustilanteessa. Joissain kohdin aineistossa näkyy selkeästi joko opettajan tai jonkin muun tilanteeseen liittyvän tekijän vaikutus kirjoituksiin. Esimerkkinä tästä se, että Jyväskyläläiset nuoret pohtivat huomattavasti muita useammin terveyden ja harrastusten tärkeyttä aikuisuudessa. Vaikka tällaisista seikoista johtuvat erot eivät lopultakaan olleet suuria, opin kuitenkin sen, että varmistaakseni yhtenäiset ja selkeät ohjeet tutkittavilleni, olisi minun tutkijana joko syytä olla itse läsnä aineistoa kerätessä tai varmistaa jotenkin, että opettajat ovat ymmärtäneet ohjeeni samalla tavoin.

Toisaalta olen pohtinut sitä, kuinka paljon opettajan läsnäololla kirjoitustilanteessa ja kirjoitusten ensimmäisenä vastaanottajana ja lukijana oli vaikutusta aineiden lopulliseen sisältöön. Olisivatko nuoret kenties ilmaisseet mielipiteitään vapaammin, jos he olisivat kirjoittaneet vain ja ainoastaan tutkimuskäyttöön. Kuten olen jo todennut, aineet olivat hyvin monipuolisia, eikä useissa aineissa ole juurikaan säästely kielenkäyttöä opettajan pelossa, mutta siitä huolimatta saattaisi lopputulos olla toisenlainen ilman opettajan läsnäoloa välikätenä. Toisaalta voi tietenkin olla, että

tutulle opettajalle on jopa helpompi kirjoittaa suorasukaista tekstiä, kuin jollekin vieraalalle ja kaukaiseksi jäävälle *tutkijalle*.

Oman tutkimusintressini kannalta nuorten kirjoittamat aineet osoittautuivat kuitenkin juuri niin rikkaaksi ja monipuoliseksi aineistoksi kuin olin toivonutkin. Ja koska niitä kertyi niinkin paljon kuin 141, muodostuivat ne myös kysymyksenasetteluuni nähden varsin kattavaksi aineistoksi. Luettuani aineet kertaalleen, totesin niiden jakautuvan sisältönsä puolesta neljään ryhmään: nuoruutta aikuisuuteen valmistavana elämänvaiheena tarkasteleviin, aikuisuutta määritteleviin, nykyaikuisia ja näiden maailmaa arvioiviin sekä omaa tulevaa aikuisuuttaan suunnitteleviin. Toki yhdessä ja samassa aineessa käydään usein läpi kaksi tai useampia näistä osa-alueista, mutta valtaosa kirjoittajista on ottanut jonkin näistä neljästä tarkastelunsa lähtökohdaksi. Sisällön pääasiallisen painotuksen mukaan aineet jakautuvat seuraavasti:

	Helsinki			Jyväskylä			Imatra			YHT.
	T	P	YHT.	T	P	YHT.	T	P	YHT.	
Tulevaisuus	11	9	20	26	19	45	5	7	12	77
Nuoruus	8	1	9	12	2	14	9	12	21	44
Nykyaikuiset	4	2	6	5	4	9	1	-	1	16
Määrittelyä	-	2	2	1	-	1	-	1	1	4
			37			69			35	141

Suosituin painotusalue oli siis tulevaisuus ja tulevaisuudenodotukset. Poikkeuksen tähän tuovat imatralaiset aineet, joissa suurin osa nuorista pohti aikuisuutta ja aikuisia nimenomaan nuoruuden ja nuorena olemisen näkökulmasta. Näissä aineissa pohdittiin myös nuoruuden ohella nykyaikuisia ja heidän maailmaansa suhteessa useammin kuin aineissa, joissa lähtökohtana oli oma tulevaisuus aikuisena. Lisäksi aikuisuutta pyrittiin määrittelemään muun näkökulman ohessa useimmissa aineissa, ja vain 4 ainetta keskittyi pelkästään aikuisuuden määrittelemiseen.

5.2. DISKURSSIANALYYTTINEN LÄHESTYMISTAPA

Aineiden analysoinnissa olen käyttänyt apuvälineenä diskurssianalyyttistä lähestymistapaa yhdistettynä tematisointiin ja lopuksi väljään tyypittelyyn. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa tukeudutaan konstruktionistiseen näkökulmaan, jossa kielen käyttöä ei tarkastella siltana todellisuuteen, vaan *osana todellisuutta itseään*. Kyseessä ei kuitenkaan ole selkeärajaan tutkimusmenetelmä, vaan pikemminkin *väljä teoreettinen viitekehys*, joka rakentuu muun muassa oletuksille kielen käytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta, useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssysteemien olemassaolosta sekä merkityksellisen toiminnan konteksti-sidonnaisuudesta. (Jokinen ym. 1993, 9; 17.)

Lähtökohtana diskurssianalyysissä on siis ajatus, että käyttäessämme kieltä me samalla rakennamme todellisuutta. Tähän liittyy myös ajatus kielen jäsentämisestä sosiaalisesti jaettuun *merkityssysteemiin*. Merkitysten ajatellaan muodostuvan suhteessa ja erotuksena toisiinsa. Esimerkiksi eri värejä kuvaavat käsitteet eivät saa merkitystään ensisijaisesti suhteessa tietynvärisiin esineisiin, vaan "punaisen", "keltaisen" ja "sinisen" merkitykset rakentuvat suhteessa toisiinsa ja perustuvat niiden keskinäiseen erottumiseen. Mitä hienojakoisemmaksi erottelu muodostuu, sitä enemmän hahmottuu myös erilaisia värisävyjä. Käytämme arkikielessämme jatkuvasti keskinäisiin merkityseroihin perustuvia luokitteluja. Puhumme savolaisista ja hämäläisistä; miehisyydestä ja naisellisuudesta. Myös hierarkkiseksi ymmärrettävissä olevat dikotomisoinnit ovat juurtuneet sosiaalisen todellisuuden jäsentämistavoiksemme, esimerkiksi ylempi ja alempi sosiaaliluokka; teollisuusmaat ja kehitysmaat. (Emt. 19-20.) Myös käsitteiden nuoruus ja aikuisuus merkitys perustuu niiden väliseen eroon ja suhteeseen, samalla ne voidaan tilanteesta riippuen ymmärtää myös hierarkkisesti.

Jokinen ym. (1993, 21) korostavatkin, että merkityssysteemit eivät kumpua sattumanvaraisesti yksittäisten ihmisten päiden sisältä, vaan rakentuvat osana erilaisia sosiaalisia käytäntöjä. Niinpä tutkimuksessa ei olekaan pääpaino yksittäisten kirjoittajien mielipiteiden kartoittamisesta, vaan ennen kaikkea erilaisten sosiaalisten merkityssysteemien kartoittamisesta. Puhutaankin merkityssysteemien kirjosta, jolla viitataan sosiaalisen todellisuuden hahmottumiseen moninaisena: useiden rinnakkaisten tai keskenään kilpailevien systeemien kenttänä, jotka merkityksellistävät maailmaa, sen prosesseja ja suhteita, eri tavoin. (Emt. 24.) Näitä merkityssysteemejä voidaan kutsua esimerkiksi diskursseiksi tai tulkintarepertuaareiksi (emt. 26-27).

Vaikka Jokinen ym. (1993) varoittavatkin diskurssin käsitteen mahdollisesta negatiivisesta muodikkuuden leimasta, olen ottanut tässä työssä riskin ja käytän diskurssin käsitettä sen alkuperäisen merkityksen vuoksi. Latinan kielen sana *discu'rsus* viittaa ensinnäkin juoksenteluun ja toiseksi pohdintaan (Uusi sivistyssanakirja 1989, 152), ja nimenomaan pohdintoistahan aineistossani on kyse: nuoret ovat dynaamisen pohdinnan kautta tuottaneet erilaisia aikuisuutta ja nuoruutta hahmottelevia diskursseja, tai merkityssysteemejä, jopa niin, että yksi aine sisältää monia erilaisia diskursseja. Suoninen (1993, 48) korostaakin kenen tahansa toimijan kielenkäytön olevan vaihtelevaa, moniäänistä ja toisinaan ristiriitaisakin. Omassa aineistossani tämä tulee esille useissa aineissa, eräänä esimerkkinä poika, joka aloittaa kirjoituksensa:

"Minusta aikuisena oleminen olisi paljon mielenkiintoisempaa, koska silloin elämä on vapaampaa, ei tarvitse ottaa turhia paineita asioista, saa päättää itse omista asioistaan ja mennä minne haluaa milloin haluaa." Poika, Jyväskylä, 47

Mutta lopettaa kirjoituksensa toteamalla:

"Mutta onko aikuisena oleminen hauskeempaa kuin nuorena? Jos saisin valita olisinko nuori vai aikuinen, valitsisin todennäköisesti sen että olisin nuori. IKUISESTI." emt.

Tällainen ristiriitaisuus tai vaihtelevuus ei Suonisen mukaan kuitenkaan johdu ihmisten epäjohdonmukaisuudesta, vaan pikemminkin siitä, että kielen avulla tehdään

erilaisia asioita, tuotetaan erilaisia funktioita. Ensimmäisessä lainauksessa poika tarkasteli aikuisuutta siihen liittyvien vapauden ja itsemäärämisoikeuden merkityssysteemien kautta, toisessa taas aikuisuuteen liittyvän vakavuuden ja siitä erottuvan nuoruuden hauskuuden merkityssysteemien kautta. Diskurssianalyysin avulla tarkoitukseni on hakea juuri tällaisia erilaisia esiin tulevia merkityssysteemejä, diskursseja.

Diskurssianalyttinen viitekehys lähtee oletuksesta, että kaikki kieleen liittyvät toiminnot, tässä tapauksessa teksti, on aina jossain tietyssä kontekstissa ja tiettyä vastaanottajaa varten tuotettua. Kontekstin moniulotteisuutta ei siis nähdä analyysin kannalta häiriötekijänä joka pitäisi eliminoida, vaan päinvastoin se on aineiston analyysiä rikastuttava tekijä. (Jokinen ym. 1993, 29.) Tässä tutkimuksessa tärkeimmät huomioon otettavat kontekstit ovat kirjoittajien vuorovaikutuskonteksti ja kulttuurinen konteksti. Vuorovaikutuskonteksti on tässä tärkeä sikäli, että nuoret eivät ole kirjoittaneet aineitaan "tyhjiössä", vaan aikuisen opettajan antaman aiheen ja ohjeiden mukaan, koululuokassa ja mielessään aikuinen lukija, opettaja, tutkija tai molemmat. Niinpä aineita täytyykin tarkastella aikuiselle lukijalle kohdistettuina teksteinä, jolloin mukaan tulee myös mahdollinen valtakysymys: nuoret kirjoittavat aikuisen määräyksestä aikuiselle, joka on yhteiskuntamme ikäsopimuksen mukaisessa valtahierarkiassa hänen yläpuolellaan.

Kulttuurinen konteksti on tässä toinen tärkeä. Yleisellä tasolla kirjoittajat ovat suomalaisia, kaupunkilaisia nuoria vuonna 1994, jolloin Suomi oli työttömyyslukujensa ja julkisen keskustelun puolesta keskellä ennen näkemättömän syvää ja rajua taloudellista taantumaa. Toisaalta kirjoittajat kirjoittavat suomalaisen koulukulttuurin sisältä, mikä arvatenkin jossain määrin rajoittaa sitä, mitä aineessa voi kirjoittaa ja miten.

5.3. ANALYYSIN KULKU

Varsinainen aineiston analyysi koostuu useasta osavaiheesta, joista tärkein on varmasti ollut aineiston lukeminen useaan otteeseen. Ensimmäiset kaksi lukukertaa keskityin lähinnä havainnoimaan aineiston sisältöä yleensä, sekä tarkentamaan kysymyksenasetteluani. Kolmannella, neljännellä, viidennellä ja kuudennella lukukerralla luin aineistoa tarkasti läpi hakien vastausta jokaisella kerralla tiettyyn kysymykseen, samalla tehden muistiinpanoja. Kolmannella lukukerralla hain vastausta kysymykseen "Millaisten diskurssien kautta nuoret määrittelevät aikuisuuden, mitkä ovat aikuisuuden kriteerit?", neljännellä lukukerralla kysymykseen "Miten nuoret puhuvat nykyaikuisista ja heidän maailmastaan?". Viidennellä ja kuudennella lukukierroksella kartoitin erilaisia tulevaisuudenodotuksia ja -pelkoja käsitteleviä diskursseja.

Alasuutarin (1994, 30-31, 34) mukaan laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta, havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta eli tulkinnasta. Havaintojen pelkistäminen on Alasuutarin mukaan tärkeää siksi, että laadullinen aineisto on yleensä hyvin monitasoista, kompleksista ja ilmaisullisesti rikasta. Jotta tällaista aineistoa olisi mahdollista hallita, on sitä lähestyttävä aina vain tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta. Näin menetellen aineisto pelkistyy hieman hallittavammaksi määräksi erillisiä "raakahavaintoja". Toisaalta on myös tärkeää karsia havaintomäärää havaintojen yhdistämisellä, eli pyrkiä pelkistämään raakahavainnot mahdollisimman suppeaksi havaintojen joukoksi (emt.).

Tässä työssä havaintojen pelkistäminen eteni niin, että lukiessani poimin aineista kulloiseenkin kysymykseen vastaavat tai kysymystä sivuavat lausumat ja kirjoitin ne muistiin listaksi lausumia. Seuraavassa vaiheessa kävin läpi aikaansaamani listat yhdistellen samansisältöiset lausumat yhtenäisiksi diskursseiksi. Tällä tavoin onnistuin löytämään aineistosta kutakin kysymystä koskien dominoivia diskursseja, niiden

vastadiskursseja sekä erilaisia diskursseja näiden kahden ääripään väliltä. Dominoivien diskurssien ja vastadiskurssien hakemista ovat käyttäneet menetelmänään tätä ennen muun muassa Järvelä & Wilenius (1996, 36) tutkimuksessaan *Ilmastoriski ja ympäristöpolitiikka*.

Koska minulla tämän jälkeenkin oli edelleen käsissäni suuri ja hajanainen joukko erilaisia diskursseja, oli tätä joukkoa pyrittävä pelkistämään jollain tavalla. Nyt otin avukseni tematisoinnin, eli kokosin samankaltaiset diskurssit yhtenäisten teemojen alle. Tämäkään vaihe ei tuntunut hankalalta, sillä kaikki teemat nousivat ikään kuin itsestään esiin aineistosta. Teemojen sisällä pyrin edelleen säilyttämään diskurssien kirjon, toisin sanoen pitämään mukana sekä dominoivat että vastadiskurssit, kuin myös näiden välimaastoon asettuvat diskurssit. Raportissani olen käynyt läpi eri teemat edeten voimakkaimmin diskursseja keränneistä heikoimpiin.

Tematisoinnin jälkeen halusin vielä käydä läpi aineiston, ja tutkia miten eri tavoin nuoret asennoituvat omaan tulevaan aikuisuuteensa, millaisia orientaatiomalleja aineistosta nousee. Varsinaiseksi tyypittelyksi tätä vaihetta ei sen väljyyden vuoksi voine kutsua, mutta tarkoitukseni onkin ollut nostaa esiin *erilaisia* aineistossa esiintyviä tapoja hahmottaa aikuisuutta omalla kohdalla. Seitsemännellä lukukerralla etsin näitä erilaisia orientaatiomalleja, joita löytyikin kolme pääluokkaa, "Innokkaan odotuksen" -malli, "Pelokkaan negatiivinen" -malli sekä "Päivä kerrallaan" -malli. Nämä mallit pitävät edelleen sisällään pienempiä alaluokkia, spesifimpiä tapoja konstruoida omaa aikuisuutta. Lopuksi luin aineet läpi vielä pariin kertaan, varmistaen, että olen huomannut kaiken olennaisen ja valinnut oikeat lainaukset.

6. KUKA ON NUORI, KUKA AIKUINEN?

"Nyt 16 vuotiaana en tunne itseäni vielä täysin aikuiseksi, mutta en kyllä tunne enää itseäni lapsiksikaan. Voisi sanoa että olen nuori aikuinen." Tyttö, Imatra, 141.

Vain muutamaa harvaa poikkeusta lukuunottamatta kaikki kirjoittajat määrittivät itsensä vielä nuoriksi tai nuoriksi aikuisiksi, nähden itsensä vielä matkalla kohti varsinaista aikuisuutta. Nekin, jotka aloittivat aineensa toteamalla olevansa mielestään jo aikuisia, tulivat harvoin perustelleeksi tätä väitettään. Näissä aineissa tuleekin parhaiten näkyviin nuoruuden ja aikuisuuden rajan häilyvyys. Eräs poika aloittaa kirjoituksensa:

"Minä olen nyt 15 vuotta vanha ja olen mielestäni jo aikuinen." Poika, Imatra, 135.

Hetkeä myöhemmin sama poika kuitenkin toteaa:

"Minä en varmaan muutu kovin paljon, kun minusta tulee aikuinen." Emt.

Puhuuko poika tässä yhdestä ja samasta aikuisuudesta, vai ehtikö hänen mielensä muuttua jo aineen edistyessä? Ilmeisesti tässä on kyse ennen kaikkea Chrisholmin ja Hurrelmanin (1995) korostamasta aikuistumisen etenemisestä eri tahtia eri "rintamilla". Se onko henkilö omasta mielestään jo aikuinen, riippuu pitkälti siitä, millaisilla kriteereillä hän itseään ja aikuisuutta juuri nyt tarkastelee. Tätä vahvistaa mielestäni myös monien kirjoittajien korostama ristiriita omassa tilanteessaan:

"Monesti kuulee sanottavan: "Olet jo noin vanha, joten ala käyttäytyä kuten aikuinen." Ja vähän ajan päästä taas sanotaan: "Sehän on vielä täysin pentu, ei se ymmärrä." Olenko minä aikuinen vai lapsi?" Tyttö, Jyväskylä, 7.

"Vanhempani pitävät minua joko aikuisena tai lapsena tilanteen mukaan. Kun kysymys on halonhakuusta kesämökillä olen isän mielestä jo aikamies, mutta kun haluaisin lähteä ominpäin serkun kanssa kesämökille olenkin jo pikkulapsi, jota ei suinkaan voi laskea yksin mökille. "Ei tiedä vaikka viinojen kanssa lotraisivat" he ajattelevat. Itse

tiedän että pystyn juomaan viinaa siinä missä muutkin, vaikkakin tämä ei edes ole taka-ajatuksena. Iän myötä olen saanut lisää oikeuksia ja velvollisuuksia." Poika, Imatra, 108.

"Tietyissä asioissa olen tavallaan jo aikuinen. Esimerkiksi kotiintuloaikoja minulla ei ole, eli saan mennä ja tulla melko vapaasti, kunhan vain ilmoitan mihin olen menossa. Ja rahan käyttö on toinen asia, josta saan itse päättää, tietenkin jos kyseessä on omat rahani." Poika, Imatra, 111.

Aikuiseksi ei siis tulla kertaheitolla, yhdellä tietyllä hetkellä, vaan nuoruus hahmotetaan elämänkaariteorian mukaisesti vähittäiseksi siirtymiseksi ja harjoitteluksi aikuisuutta varten. Joissain asioissa, esimerkiksi kulutuksen ja harrastusten alueella nuorille annetaan vapauksia enemmän, toisissa asioissa kuten vaikkapa kotiintuloajoissa, matkustelussa tai itsensä elättämiseen liittyvissä asioissa päätösvalta pysyy vanhemmilla melko pitkään. Samoin on laita puhuttaessa velvollisuuksista. Siirtymävaihe aiheuttaa toki omat konfliktinsa perheissä, nuoret eivät aina saa omasta mielestään tarpeeksi vapauksia, jotka he jo itse kokevat ansaitsevansa, toisaalta vanhemmat protestoivat nuorten väistelevän velvollisuuksia, joita ikä mukanaan tuo.

Elämänkaarimalli on myös mielenkiintoisella tavalla läsnä nuorten kirjoituksissa heidän pohtiessaan omaa suhtautumistaan aikuisuuteen. Moni korostaa oman käsityksensä muuttuneen iän karttuessa:

"Pienenä toivoin voivani olla aikuinen, koska he saivat tehdä kaikkea, kun taas lapsen tekemisille laitettiin selvät rajat. Nyt tajuan että aikuisuuteen liittyy enemmän. Eri tilanteissa asioista päättäminen. Kaikki nykyajan ongelmat koskevat minuakin." Tyttö, Helsinki, 89.

Suuri osa kirjoittajista sanookin olevansa vielä mielellään nuori, nyt kun tietää ettei aikuisuuskaan aina ole pelkkää vapauden juhlaa:

"Minusta on kivaa olla nuori, ei ole vielä niin paljon velvollisuuksia, mutta saa jo päättää omista asioistaan aika paljon itse." Tyttö, Jyväskylä, 50.

Huonojakin puolia iän karttumisesta tosin löytyy:

"Nuoria pidetään liian paljon aikuisina joissakin tilanteissa. Koulussa pitää peruskoulun yhdeksännellä luokalla tietää semmoinen ammatti,

jossa haluaisi viihtyä loppuikänsä. Linja-autossakin peritään jo Jyväskylässä aikuisten hinta." Tyttö, Jyväskylä, 9.

Milloin nuoret sitten olettavat olevansa täysin aikuisia, mitkä ovat heidän mielestään aikuisuuden kriteerit? Kaikista kirjoittajista vain kolmasosa otti suoranaisesti kantaa aikuisuuden kriteereihin, toisaalta samanverran kirjoittajia pohti aikuisuutta oman tulevaisuutensa kautta, jolloin aikuisuuden kriteerit nousivat epäsuorasti esiin teksteissä. Vain niiden kirjoittajien, jotka keskittyivät pohtimaan nykyisen aikuisten maailman kummallisuuksia, mielipiteet aikuisen kriteereistä jäivät hämäräksi.

Kuten Jensen Arnettin (1997) ja Sheer, Unger & Brownin (1996) tutkimuksissa, tässäkin tutkimuksessa nousi esiin sekä ulkoisia että sisäisiä aikuisuuden kriteereitä. Ylivoimaisesti useimmin mainittu teema² oli sisäisiin kriteereihin viittaava vapauden ja vastuun -teema. Ulkoisiin kriteereihin viittaavina diskursseina tärkeimmiksi nousivat tässä ulkoiseksi itsenäisyydeksi kutsumani teema, johon sisältyy työ, perheellisyys ja taloudellinen itsenäisyys, sekä täysi-ikäisyyden -teemaan viittaavat diskurssit.

6.1. VAPAUS JA VASTUU

"Vasta sitten kun tajuaamme miksi vanhempamme huolehtivat meistä tällä tavalla, olemme aikuistumassa." Tyttö, Jyväskylä, 17.

Samoin kuin Topon (1988) tutkimat tytöt, myös tutkimukseni nuoret toivat esiin kaksi puolta tulevassa aikuisuudessaan, joista toinen kiehtoo ja toinen pelottaa: vapaus ja vastuu. Tärkeimmän kriteerin aikuiselle katsotaankin olevan kyvyn kantaa vastuuta, eikä käyttää omaa vapauttaan holtittomasti väärin. Mielenkiintoista on se, että myös nuoruudessa mainittiin hyväksi asiaksi vapaus, toisaalta hyväksi toisaalta huonoksi se, että nuorella on paljon velvollisuuksia. Nämä nuorten ja aikuisten vapaudet ja velvollisuudet kuitenkin eroavat toisistaan, ne muodostavat kaksi täysin erillistä merkityssysteemiä.

² Vastuu ja/tai vapaus mainittiin tärkeimpänä aikuisuuden kriteerinä 59:ssä aineessa.

Nuorten kohdalla vapaus tarkoittaa vapautta yhteiskunnallisista velvollisuuksista, velvollisuudesta käydä työssä, maksaa veroja sekä huolehtia jälkikasvusta. Nuorten vastuulla taas on huolehtia itsestään annetuissa puitteissa sekä käydä koulua ja valmistautua tulevaisuuteen.

"Nuorena voi tehdä mitä huvittaa, silloin ei ole omaa perhettä rasitteena. Jos on töissä voi aina vaihtaa sopivampaan työhön voi myös vaihtaa paikkakuntaa tai maata." Poika, Imatra, 117.

"Mutta olisiko se hauskeempaa kuin nuorena oleminen. Nuorena saa olla vapaana ei tarvitse huolehtia paljon mistään." Poika, Jyväskylä, 37.

"Monet nuoret ovat aikuistuneet liian äkkiä, ja sitte vanhempana ovat ruvenneet ajattelemaan, että olisi ihanaa olla nuori, villi ja vapaa." Tyttö, Jyväskylä, 43.

Kuitenkin sitä, että viime kädessä vastuu on vielä vanhemmilla, osataan arvostaa:

"Mut mitä se aikuisuus sitten on? Onko se sitä, että mä asun omassa asunnossa, mulla on mies ja lapsikin? Sillonko mä oon aikuinen? No jos se on tota, mähän voisin olla jo aikuinen. Mut mä en henkilökohtaisesti ois vielä valmis itsenäistymään. Mä haluan vielä olla paikassa, jossa kysellään "mihin sä meet?", "millon sä tuut?", "missä sä oot ollu koko päivän?", eli toisin sanoen mä haluan olla vielä kotona. Vaikka joskus palaa kii noihin "vanhuksiin", niin pakkohan niitä on ymmärtää. Luultavasti tuun olemaan ihan samanlainen äiti omille lapsilleni." Tyttö, Jyväskylä, 29.

Aikuisten kohdalla taas vapaus on päätösvaltaa omista asioistaan ja tekemisistään, vapautta, jonka toisena puolena on vastuu tekemisistään ja ennen kaikkea tekemisten seurauksista muille ihmisille.

"Mielestäni aikuisuus on henkistä kypsyyttä, valmiutta elää omin avuin, kykyä toimia oman moraalin turvin..." Tyttö, Helsinki, 74.

"Vapaus, vastuu ja itsenäisyys ovat asioita, joiden tulisi kuulua aikuisen elämään. Ne yleensä erottavat lapsen aikuisesta. Nuorella on jo esimakua näistä asioista ja toisaalta se innostaa, mutta toisaalta taas pelottaa aikuistuvaa nuorisoa." Poika, Jyväskylä, 55.

Se mikä erityisesti erottaa aikuisen nuoresta on kyky ottaa vastuu myös muistakin kuin itsestään.

"Onko 18-vuotias aikuinen? Lain mukaan on mutta minun mielestäni ei välttämättä ole. Monet 18-vuotiaat ovat fyysisesti kehittyneitä, mutta ovatko he henkisesti kehittyneitä ns. aikuisten maailmaan. Ovatko he

valmiita kantamaan vastuuta muista yhteiskunnan jäsenistä. Ovatko he niin valmiita, etteivät aseta enää itseään etusijalle kaikissa asioissa?" Tyttö, Jyväskylä, 49.

"Vastuu toisista ihmisistä on vähän liian suuri asia minulle vielä. Itsestäni otan vastuun mielelläni, mutta en muista." Tyttö, Jyväskylä, 7.

"Minusta ihminen on aikuinen vasta silloin, kun hän pystyy selviytymään myös epäonnistumisistaan itse ja kantamaan vastuuta toisista ihmisistä." Tyttö, Imatra, 129.

Kuten Jensen Arnettin (1997) tutkimuksessa, myös tässä tutkimuksessa osa nuorista korosti yksilöllisyyttä aikuistumisessa. Tämän diskurssin mukaan aikuistuminen on ennen kaikkea henkinen prosessi, jossa jokainen etenee omalla vauhdillaan. Paljon myös ratkaisee se, millaiseksi itsensä tuntee:

"Mielestäni aikuinen on kuitenkin vasta silloin, kun tuntee itse olevansa kypsä siihen." Tyttö, Jyväskylä, 31.

"...joskus 18-vuotias voi olla mieleltään paljon aikuisempi kuin 18-vuotias. Ja jotkut ihmiset eivät kasva koskaan aikuisiksi. Joskus se voi olla hyväksi, joskus pahaksi. Ihmiset ovat yksilöllisiä." Tyttö, Helsinki, 79.

"Onko ihminen aikuinen 18-vuoden iässä? Minusta se riippuu henkisestä iästä, ei fyysisestä." Poika, Helsinki, 83.

Käsiteltäessä aikuistumisen sisäisiä tekijöitä, varsinkin henkistä kypsymistä, ovat tytöt lausumineen dominoivassa asemassa. Pojat tuntuvat näkevän aikuisuuden kuitenkin enemmän ulkoisten tekijöiden, iän ja omillaan pärjäämisen kautta.

6.2. ULKOINEN ITSENÄISYYS

"Ihmisestä tulee aikuinen kun hän on lopettanut koulun ja alkanut käydä töissä. Aikuistuessa alkaa huolehtimaan toisista enemmän, ja alkaa etsimään töitä että saisi rahaa taloon ja muihin tarpeellisiin ostoihin." Poika, Imatra, 110.

Ulkoisista aikuisuuden kriteereistä selkeimmin esille nousi taloudellinen riippumattomuus vanhemmista, mikä edelleen myötäilee Jensen Arnettin (1997) ja Sheer, Unger & Brownin (1996) tutkimusten tuloksia. Jotta voisi todella ajatella olevansa itsenäinen, täytyy tulla toimeen omilla tuloillaan, joutumatta turvautumaan

vanhempien tukeen. Ne jotka selkeimmin mainitsivat aikuisuuden kriteeriksi omillaan toimeen tulemisen, olivat kaikki poikia.

"Jos pitäisin itseäni aikuisena, pitäisi minun mielestäni tulla omillaan toimeen ja pystyä elämään kokonaan ilman vanhempien tukea, silloin olisin mielestäni oikea aikuinen." Poika, Jyväskylä, 5.

Useimmissa kirjoituksissa taloudelliseen riippumattomuuteen ja itsenäisyyteen liitettiin oma asunto, mikä myötäilee Päckilän (1996) saamia tuloksia. Vasta oma asunto tuo mukanaan itsemääräämisoikeuden ja vapauden.

"Minusta silloin on täysin aikuinen kuin muuttaa pois kotoota ja pystyy täysin elättämään itsensä itsenäisesti." Poika, Helsinki, 85.

"Mielestäni aikuistuminen on kuitenkin hyvä asia, odotan sitä päivää jolloin vanhemmat tai muut huoltajat ei ole vahtimassa tekemisiäni asuessani omassa asunnossani." Poika, Jyväskylä, 67.

Omillaan pärjäämisen ehtona ovat omat tulot, jotka useimmiten suunnitellaan hankittavan työnteolla. 1990-luvun todellisuus tulee kuitenkin esiin joissain kirjoituksissa:

"Aikuistuminen merkitsee minulle työpaikkaa tai työttömyyskorvausta (jota en missään tapauksessa haluaisi ansaita), omaa asuntoa, ajokorttia." Tyttö, Imatra, 119.

Taloudellinen riippumattomuus saavutetaan useimmiten työn avulla, mutta työn ohella yhtä tärkeänä aikuisuuden merkinä nuoret mainitsevat perheen perustamisen. Useimmissa kirjoituksissa työ ja perhe kietoutuvat yhteen muodostaen kokonaisuutena aikuisuuden.

"Aikuisella alkaa työelämä. Aikuinen joutuu etsimään itselleen elämänkumppanin ja ehkä perustaa perheen." Poika, Jyväskylä, 3.

"Aikuisten kerhoon minun mielestäni pääsee sitten kun on perustamassa omaa perhettä ja on valmis ottamaan vastuuta oman perheen asioista ja huollosta..." Poika, Imatra, 122.

6.3. TÄYSI-IKÄISYYS

"Ihminen menee aikuistenmaailmaan noin 18-vuotiaana. Ihminen on valmis jättämään taakseen lapsuuden vaiheet. Ihminen on valmis aloittamaan oman elämän." Poika, Jyväskylä, 3.

Kolmas aikuisuutta määrittävä teema, joka aineistosta nousi esille, ja joka keräsi voimakkaimmin diskursseja sekä puolesta että vastaan, oli 18-vuoden ikäraja. Monille täysi-ikäisyyden raja näyttäytyy ehdottomana aikuisuuden alkamispisteenä, mutta vielä useampien mielestä se on vain lainsäädännöllinen raja, jolla ei ole juurikaan tekemistä varsinaisen aikuistumisen kanssa.

Omaksi ryhmäkseen 18-vuoden ikärajaa aikuisuuden rajana pitäneiden joukossa muodostui lähinnä pojista koostuva joukko kirjoittajia, jotka odottavat ennen kaikkea oikeutta ajokorttiin ja alkoholiin.

"Ihminen tulee aikuiseksi n. 18 vuoden iässä. Tytöt tulevat aikuisiksi jo ehkä n. 17 vuoden iässä. Minä odotan sitä kun täyttää 18 vuotta ja saa elää aikuisena....Hyviä puolia aikuisella on monia: pääsee ravintoloihin ja kapakoihin kittaamaan kaljaa ja erillaisia paukkuja niin paljon kuin lompakon nyörit antavat periksi. Mutta ei niitä rahojaan kannata ryyppäämiseen pistää ainakaan kaikkia." Poika, Imatra, 118.

"Ihmisestä tulee silloin aikuinen kun täyttää 18 vuotta. Aikuistumiseen vaikuttaa se että osaa käyttäytyä ihmisten tavoilla. Vanhempana on hyvä kun pääsee kiskomaan olutta baareihin." Poika, Imatra, 140.

Mielenkiintoista tässä alkoholin käyttöön viittaamisessa on se, että vaikka se mainittiin kokonaisuuteen verrattuna harvoissa aineissa, olivat mainitsijat kaikissa tapauksissa poikia, ja useimmiten Imatralta. Liekö tähän syynä suomalainen mieskulttuuri, joka rohkaisee poikia alkoholikokeiluihin vai enemmänkin koulukulttuuri, joka palkitsee tyttöjä passiivisuudesta ja kiltteydestä (Tarmo 1992, 284), ja jonka vallitessa tytöt eivät kenties opettajien läsnäollessa tohdi käsitellä alkoholiin liittyviä asioita? Eräs syy siihen, miksi aihe nousi pintaan juuri imatralaisten poikien kirjoituksissa, voi olla tuohon samaan aikaan vapautettuna ja villinä kukoistanut "viinaralli" itärajamme.

Muille 18-vuoden ikärajan esiin nostaneille se merkitsee edellisiä poikia enemmän oikeutta ajokorttiin ja äänestämiseen, mutta samalla myös velvollisuuksien alkamista.

"Kahdeksantoista vuotta täytettyään nuoret ovat täysi-ikäisiä eli aikuisia, jolloin he saavat itse päättää asioistaan ja hakeutua töihin tai opiskelemaan. ... Aikuisena täytyy maksaa veroja ja huolehtia asioista....Aikuisella on äänestyoikeus ja he saavat anoa opiskelutukea opiskelua varten ja työttömät saavat työttömyyskorvausta." Poika, helsinki, 102.

"Aikuisuus alkaa siitä, kun täyttää 18 vuotta. Saa ajokortin ja voi ostaa auton, osaa huolehtia itsestään, tulee toimeen omillaan ja on oma asunto." Tyttö, Jyväskylä, 10.

"Mielestäni aikuisuus alkaa kun ihminen täyttää kahdeksantoista vuotta. Kun on ylittänyt sen odotetun päivän vuodesta, kaikki näyttää paremmalta kuin eilen. Tuossa iässä tulee vastaan ajokortti, pääsee paikkoihin joihin ei muulloin ole päässyt." Tyttö, Imatra, 123.

18-vuoden ikäraja aikuisuuden kriteerinä puoltavat diskurssit korostavat siis ennen kaikkea tuon iän mukanaan tuomia ulkoisia, *juridisia* oikeuksia ja velvollisuuksia. Tämän vastadiskurssissa huomio taas kiinnitetään aikuistumisen henkisiin ja yksilöllisiin tekijöihin.

"Yli 18-vuotias on periaatteessa aikuinen, mutta mielestäni aikuistuminen ei ole, eikä voi olla pelkästään iästä kiinni. Lapsi muuttuu silloin aikuiseksi kun turhat pelleilyt ja hölmöilyt karsiutuvat pois, ja ongelmatilanteet pystytään selvittämään muutoin kuin leikkimällä kovempaa mitä aivojen kapasiteetti antaa ymmärtää." Poika, Imatra, 108.

"Ei 18-vuotias välttämättä ole aikuinen, vaikka saakin hankkia ajokortin, ostaa viinaa, mennä naimisiin, päättää omista asioistaan ja on lain silmissä aikuisuuden rajan ohittanut. 18-vuotias osaa kyllä tehdä ihan yhtä tyhmiä päätöksiä kuin 15-vuotiaskin." Tyttö, Helsinki, 79.

Täysi-ikäisyyttä voidaan siis tarkastella monesta eri näkökulmasta, riippuen siitä konstruoidaanko aikuisuutta ulkoisten vai sisäisten tekijöiden perusteella. Ne nuoret, joille aikuistuminen merkitsee ennen kaikkea henkistä kypsyyttä painottavat täysi-ikäisyyttä kaikkein vähiten.

Ero ulkoisten ja sisäisten kriteerien välillä on toisaalta yhtä häilyvä, kuin ero aikuisuuden ja nuoruudenkin välillä. Nuoret saattavat yhdessä ja samassa aineessa tuoda esiin useitakin kriteereitä, toisaalta voidaan ajatella, että loppujen lopuksi kaikki vaikuttaa kaikkeen: ulkoiset tekijät ovat riippuvaisia sisäisistä ja päinvastoin.

Ulkonainen itsenäistyminen onnistuu vasta kun yksilöllä on siihen henkiset edellytykset, toisaalta ulkoiset seikat kuten oma työ tai oma asunto varmasti edesauttavat henkistä aikuistumista. Aikuistuminen on monimutkainen ja monitahoinen prosessi, josta on vaikea saada otetta:

"Ihminen on 18-vuotta täytettyään aikuinen, mutta käytännössä ihminen on aikuinen silloin, kun pystyy elättämään itsensä täysin itsenäisesti ilman vanhempien tukea. Jokainen ihminen kehittyy erilalla psyykkisesti ja fyysisesti. Jokainen on erilainen. Ihminen on aikuinen silloin, kun hänestä siltä tuntuu." Poika, Helsinki, 84.

Yhtä lukuunottamatta kaikissa aineissa nuoruus hahmotettiin selkeästi omaksi elämänvaiheekseen. Sen sijaan se, milloin varsinainen aikuisuus alkaa tai millaisia ovat nuoruuden ja aikuisuuden erot, aiheutti hajontaa kuten olemme edellä havainneet. Vain yksi kirjoittaja esitti nuoruuden ja aikuisuuden modernisaation läpitukenmana niin, ettei aikuisuutta ja nuoruutta enää juurikaan voi erottaa toisistaan:

"Aikuinen, poikkeako hän enää paljoa tämän päivän nuoresta? Minusta ei, koska nykyään nuorilla on aivan samoja asioita hoidettavanaan kuin aikuisilla. Tänä päivänä niitä ovat esim. oman asunnon hankkiminen, jo nuorena johtuen yleensä peruskoulun jälkeisestä jatko-opinto paikasta, pankki asioiden hoitaminen omalla pankkikortilla ym. Nuoret ovat jo mukautuneet aikuisuuteen varhaisessa iässä seuraamalla televisiosarjoja, uutisia ja lehtiä lukemalla." Poika, Jyväskylä, 15.

Yleisesti ottaen aikuisuus nähdään siis omaksi selkeäksi elämänvaiheekseen, jota varten nuoruudessa harjoitellaan. Aikuisuutta määrittävinä kriteereinä mainitaan useimmiten jokin kolmesta teemasta: vapaus ja vastuu, ulkoinen itsenäisyys tai täysi-ikäisyys. Vapaus ja vastuu on tässä luokiteltu sisäisiksi, psyykkisiksi ja yksilöllisiksi tekijöiksi, ja sen osa-alueita ovat vastuu itsestä (joka nuorilla omien sanojensa mukaan jo usein on) sekä aikuisuuteen kuuluva vastuu muista. Aikuisuudessa vapautta normittaa ennen kaikkea vapaus päättää omista asioistaan, sitä vastoin nuoruuden vapaus on enemmänkin vapautta vastuusta. Myös henkinen kypsyys aikuisuuden kriteerinä korostui nuorten kirjoituksissa. Ulkoisiksi luokiteltavina aikuisuuden kriteereinä nuoret tuovat esiin ulkoisen itsenäisyyden, jolla tarkoitetaan taloudellista riippumattomuutta, työtä ja omaa perhettä. Samoin täysi-ikäisyys ja sen myötä tulevat

juridiset oikeudet, kuten ajokortti, lupa ostaa ja käyttää alkoholia, päätösvalta omiin asioihin lain edessä, äänestys-oikeus sekä velvollisuus maksaa veroja, tulivat esiin aikuisuuden ulkoisina kriteereinä.

7. NYKYAIKUISET JA AIKUISTEN MAAILMA NUORTEN SILMIN

"Joku runoilija kirjoitti, "Ruohoja on paljon." Niin on myös ihmisiä ja aikuisia, ja kaikki ovat erilaisia. Siitä johtuen aikuisia ei voi luokitella yhteen ryhmään, vaan olisi kirjoitettava äärettömän pitkä kertomus." Poika, Jyväskylä, 53.

Nuorten pohdinnoissa nyky-aikuisista ja näiden maailmasta nousivat kriittiset diskurssit myönteisiä voimakkaammin esille³. Aikuisten maailma näyttää nuorista ennen kaikkea tylsältä ja ilottomalta. Arvostelevia diskursseja keräsi myös aikuisten tapa ohittaa nuoret päätöksissään sekä liiallinen huolehtiminen. Toisaalta aikuisia myös ymmärretään ja ennen kaikkea heidän oletettua vapauttaan ihailaan.

7.1. TYLSÄ HAPANNAAMA-AIKUISUUS

"Tuleeko minustakin sellainen aikuinen, joka hapan ilme naamallaan kulkee kotoa töihin, töistä nopeasti pankkiin, höyryävänä kauppaan, kaupasta kotiin, kotona istuu keskellä olohuonetta stressaantuneena valtavat laskukasat ympärillä..." Tyttö, Helsinki, 71.

Kuten Ziehe (1991) olettaa, nuoret tarkkailevat aikuisten maailmaa hyvinkin kriittisesti, ja ainakin verrattuna heidän omaan käsitykseensä hyvästä elämästä se vaikuttaa monen nuoren mielestä ilmeisen tylsältä. Tylsäksi aikuisten maailman tekee ennen kaikkea se, että aikuiset on sidottu liian moniin velvollisuuksiin. Velvollisuuksista useimmin mainittuja ovat raha-asiat, työ ja perhe. Näiden ristituleessa ponnistellessaan aikuiset elävät ikuisessa kiireessä, joka aiheuttaa stressiä ja kaavoihin kangistumista.

"Kun katselen vanhempieni elämää en haluaisi välttämättä tulla koskaan aikuiseksi. Aina on kamalasti asioita hoidettavana ja kotiakin pitäisi pitää ojennuksessa. Laskut pitää maksaa ajallaan, töitä pitää tehdä, jos on, ja sitten vielä laittaa kotona ruokaa ja siivota ja pestä pyykkiä.

³Negatiivisia lausumia aikuisista tai aikuisten maailmasta löytyi kaikkiaan 59:stä aineesta, positiivisia lausumia 33:sta aineesta.

Kuinka tuon kaiken kerkeää tavallinen ihminen tehdä, varsinkin jos on vielä lapset ja mies hoidettavanaan." Tyttö, Imatra, 134.

"Aikuisuudessa ei ole mitään vapaata, kaikki on pakollista. Joutuu tekemään työtä, joutuu maksamaan veroja, joutuu..." Poika, Jyväskylä, 42.

Osittain tähän aikuisten velvollisuuksien täyttämään arkeen suhtaudutaan ymmärryksellä ja myötätuntoisesti:

"En haluaisi olla juuri nyt aikuinen. Monet tuntemani aikuiset ovat työttömiä tällä hetkellä. Perheelliset aikuiset kärsivät usein "rahapulasta" (jos näin voi sanoa). Mielestäni aikuisena olemisessa on riskitekijänsä. ... Mutta olen sitä mieltä, että aikuisia pitää kunnioittaa. He tekevät nuorille paljon hyvää." Tyttö, Imatra, 123.

Samoin kuin Repo-Kaarennon (1990) tutkimat varhaisnuoret, myös osa tämän aineiston nuorista katsoo, että aikuisten elämä täyttyy kiireestä ja velvollisuuksista, joiden keskellä elämästä katoaa ilo ja huumorintaju, ja seurauksena on muuttuminen hapannaamaiseksi ja elämään kyllästyneeksi aikuiseksi. Tätä nuorten on vaikea ymmärtää, saati hyväksyä.

"Aikuiset ovat aivan liian usein "kaavoihinsa kangistuneita" eivätkä osaa enää aikuisena ottaa iloa irti elämästä." Tyttö, Helsinki, 69.

"... toivon ettei minusta koskaan tulisi täysin aikuista. Haluaisin säilyttää huumorintajuni yms. koska näyttää hiukan siltä, että aikuisilla (ainakaan kaikilla) ei ole enää mitään hulluttelunhalua, huumorintajusta puhumattakaan." Tyttö, Imatra, 120.

Mielestäni tässä on kyse samasta ilmiöstä kuin Hoikkalan (1993) tutkimuksen haarniskamallissa, tai jämähäydysnäkökulmassa, joissa aikuistuminen koetaan tylsistymiseksi ja jäykistymiseksi, kaikenkattavaksi pysähtyneisyydeksi. Sen rinnalla nuorena pysyminen on erittäin tavoiteltavaa. Tähän viittaa myös edellä lainatun tytön aloitus: "...toivon ettei minusta koskaan tulisi täysin aikuista." Onnistuessaan välttymään täydeltä aikuistumiselta nuori onnistuu samalla säilyttämään edes osan nuoruuttaan, huumorintajunsa ja kykynsä iloitteluun. Tämä on myös erittäin yleinen diskurssi nuorten pohtiessa omaa tulevaa aikuisuutta suhteessa nykyisiin aikuisiin:

"Useimmat aikuiset tuntuvat niin kiireisiltä ja stressaantuneilta. Ensin he ovat pitkät päivät töissä jos heillä nyt työtä sattuu olemaan ja sitten he kiiruhtavat lähimpään valintamyymälään ja sitten kotiin penskojensa

luokse laittamaan ruokaa. Aina vain hirveä kiire. Toisaalta, eihän minun tarvitsisi sitten vuosien kuluttua olla tuommoinen kiireinen ja ennen aikaiset silmärypyt ja harmaa haivenet omistava yhteiskunnan asukki. Ehkä minä voisin perustaa onnellisen perheen, jossa olisi asiat hyvin..." Tyttö, Helsinki, 80.

"Monesti kuunnellessani vanhempieni saarnoja olen ajatellut "Minusta ei ainakaan tule aikuisena tuollainen." Haluan tulla mukavaksi, ymmärtäväiseksi vanhemmaksi ja hauskaksi, reippaaksi aikuiseksi." Tyttö, Helsinki, 69.

Näiden tosikkomaista aikuisuutta välttelevien, mutta kuitenkin aikuisiksi tähtäävien nuorten ohella toinen ryhmä ovat ne nuoret, joiden mielestä nyky-aikuisuus näyttää niin negatiiviselta, ettei omakaan aikuisuus houkuttele:

"Aikuiset ovat tylsiä. Itse en haluaisi koskaan tulla "aikuiseksi" vaikka haluankin kasvattaa vielä itseäni. Tuntuu, että useimmilla aikuisilla on mielessään vain raha, oma perhe, asunto ja omaisuus." Tyttö, Jyväskylä, 35.

"Sitä mieltä, että kohtako minäkin olen yksi noista, kiireinen ryppyotsainen virastonainen tai sairaanhoitaja, joka laukkaa viimeisellä iltapäivän vapaalla hetkellä kuponki kädessä alennusmyynnistä toiseen. Ei, ei ja ei." Tyttö, Helsinki, 94.

"Toivoisin, ettei minusta tule koskaan semmosta vanhaa jäkättävää AIKUISTA, joka katsoo velvollisuudekseen valittaa jokaiselle vastaantulijalle mitä kummallisimmista asioista. Toivoisin, että pysyisin aina tavallaan nuorena, ja ymmärtäisin muita ihmisiä, ajatellen: "Olinhan minäkin joskus nuori." Poika, Helsinki, 82.

Myös toisenlaisia näkemyksiä löytyy, kaikkien mielestä nuoruutta ei välttämättä seuraa loppuelämän kestävä huumorintajuttomuus:

"En usko, että kukaan aikuistuu koskaan täydellisesti. On olemassa vähemmän ja enemmän lapsenmielisiä aikuisia, mutta tuskin kukaan voi olla täysin "puhdasverinen" aikuinen." Tyttö, Jyväskylä, 35.

Näyttääkin siltä, että nuoret tuottavat kirjoituksissaan monenlaisia aikuisuuksia. Yksi niistä lienee jonkinlainen stereotyyppinen vakavamielinen aikuisuus, johon myös Hoikkalan (1993) tutkimuksen haarniskamallista puhuvat aikuiset tai Mikon isä viittaavat. Se malli, johon yhteiskunta pyrkii nuoria mitä ilmeisimmin soselemaan, mutta joka ei monien mielestä tunnu kovin houkuttelevalta. Sen lisäksi on erilaisia stereotypiaan verrattuna "epätäydellisiä" aikuisuuksia, jotka kuitenkin houkuttelevat nuoria ja aikuisia iloisuudellaan, sillä että niissä on säilytettynä vielä jotain nuoruuden

keveydestä. Tätä näkemystä vahvistaa myös se seikka, että suurimmassa osassa aineista nuorten suhtautuminen nyky-aikuisuuteen ja omaan tulevaan aikuisuuteen poikkesi toisistaan. Vaikka kriittinen diskurssi nousi dominoivaksi puhuttaessa nykyaikuisista ja heidän maailmastaan, muuttui se pääosin positiiviseksi pohdinnan siirtyessä omaan tulevaan aikuisuuteen. Suurin osa kirjoittajista uskoi itse kuitenkin välttyvänsä juuri niiltä tylsyyksiltä, joista hän vanhempiaan ja muita aikuisia moittii. Jossain määrin voisi väittää nuorten seisovan aikuisten rinnalla nuoruuden myytin palvonnassa. (Vrt. Hoikkala1992, Ziehe 1991, Baethge 1989.)

7.2. AIKUISUUDEN SULJETTU YMPYRÄ

"Aikuisten maailma on jotenkin suljettu ympyrä. Aikuiset eivät huomioi tarpeeksi lapsia ja nuoria. He sanovat vain aina: "Tämä on aikuisten asia. Et sinä ymmärrä sitä kuitenkaan." Tyttö, Helsinki, 78.

Kuten Repo-Kaarenon (1990) varhaisnuorten kirjoituksissa, myös tässäkin aineistossa tuli esille nuorten tyytymättömyys vallan epätasaiseen jakautumiseen. Aikuisten oikeutta asettaa rajoja, määrällä ja kontrolloida nuoria herättää tyytymättömyyttä ja vastahakoisuutta. Monet nuoret kritisoivat voimakkaasti aikuisten tapaa aliarvioida nuoria, pitää näitä kyvyttöminä ottamaan kantaa itseään koskevissa asioissa. Vaikka nuoret korostavatkin toisista huolehtimisen velvollisuuden kuuluvan olennaisesti aikuisuuteen, ei sitä kuitenkaan ole helppo hyväksyä silloin, kun se tuntuu omalla kohdalla aikuisten päätösvaltana nuoren asioihin. Kärjistetyimmillään aikuisten nähdään ajattelevan etupäässä itseään:

"Aikuiset ei yleensä ajattele kuin itseään, paitsi silloin kun ne ovat hyvällä tuulella tai tyytyväisiä lapsiinsa." Poika, Jyväskylä, 2.

"Aikuisten maailmassa on eräitä ärsyttäviä piirteitä, jotka haluaisin etteivät ne piirteet siirtyisi myös minulle aikuisena, esimerkiksi: pidetään nuoria tyhminä ja luullaan etteivät ne osaa mitään." Poika, Jyväskylä, 12.

"On hyvä, että vanhemmat tukevat ja auttavat minua ..., mutta yleensä minusta tuntuu että he tyrkyttävät apuaan liian usein. Joskus kun haluaisin tehdä jonkun asian itsenäisesti tai päättää yksin jostain minua

koskevasta asiasta, niin vanhemmat tulevatkin heti neuvomaan ja silloin hermostun välittömästi." Tyttö, Jyväskylä, 17.

Myös aikuisten valtaa tehdä poliittisia päätöksiä nuoria koskevissa asioissa ja näiden puolesta, kritisoidaan:

"Tämän hetken aikuiset päättää tämän maailman asioista jättäen nuoret sanoiksi laki pykäliin. Tuollaiset aikuiset juuri istuvat tälläkin hetkellä EU:n hallituksen penkillä hutkii pykälää paperille meidän nuorten hyväksi kysymättä nuorilta itseltään sitä." Poika, Helsinki, 83.

Aikuisten päätösvalta tuntuu liialliselta ja epärealistiselta varsinkin siksi, että nuoret kokevat voimakkaasti ettei heitä ymmärretä. Tuntuu kuin aikuiset eläisivät jollain toisella planeetalla ilman pienintäkään muistikuvaa siitä, että he ovat joskus olleet itsekin nuoria.

"Joskus näyttää siltä, että kun joku on astunut askeleen aikuisten maailmaan, se joku on päättänyt pyyhkiä muististaan sen harppausta edeltäneen elämän ja käy nyt nipottamaan, halveksimaan ja vihaamaan nykynuorisoa muistamatta (tai haluamatta muistaa) lainkaan omaa nuoruuttaan. Toivon, ettei minusta IKINÄ tule sellaista!" Tyttö, Imatra, 120.

"Aikuiset eivät todellakaan ymmärrä meitä nuoria vai eivätkö he halua ymmärtää? Eivätkö he muista, että ovat eläneet saman vaiheen elämässään, aikuistuuksaan tulevaa elämää varten." Tyttö, Jyväskylä, 45.

"Suurin osa aikuisista ei ymmärrä lapsia kovin hyvin. Aikuiset ei ymmärrä mitä he itse ovat tehneet nuorempaan." Poika, Imatra, 126.

Samalla kun aikuisia kritisoidaan muistamattomuudesta, heitä toisaalta kritisoidaan siitä, että he yrittävät muistaa ja pyrkivät vertailemaan nykynuoria omaan nuoruuteensa. Joko aika on kullannut nämä muistot tai aikuiset ovat olleet hyvin toisenlaisia omassa nuoruudessaan, mikä ei nuoria miellytä:

"...vanhemmat sanovat "kyllä ennen oli paremmin" ja "kyllä minun aikanani 50-luvulla osattiin pitää hauskaa ilman viinaa". Mielestäni maailma on muuttunut niin paljon. Nuoret seuraavat vanhempien ja toisten nuorten esimerkkiä ja haluavat olla samanlaisia, kuulua porukkaan." Tyttö, Jyväskylä, 48.

"Eniten minua ärsyttää tapa, jolla toiset aikuiset vertailevat nykynuorisoa entisajan nuoriin. He eivät todellakaan ymmärrä, että maailma on paljon kehittyneempi, kuin viisikymmentä vuotta sitten. Eivät

nuoret voi olla enää samanlaisia kuin silloin. Olosuhteiden mukaan kaikki muuttuu." Tyttö, Imatra, 116.

Nämä nuoret yhtyvät siis Margaret Meadin (1971) ja Thomas Ziehen (1991) näkemyksiin, että maailma on muuttunut ja sen myötä vanhemmat ovat menettäneet asemiaan nuorten neuvojina ja ohjaajina. Nuorten mielestä vanhemmat sen sijaan tuntuvat olevan edelleen eri mieltä. Tämä diskurssi kertaantuu usein nimenomaan tyttöjen kirjoituksissa, mikä herättää mielenkiintoisen kysymyksen: onko niin, että vanhempien on vaikea sopeutua siihen, että maailma on muuttunut nimenomaan tyttöjen kohdalla? Ainakin periaatteessa he ovat nyt vapaampia erilaisista käyttäytymissäännöistä ja rooliodotuksista kuin äitinsä aikanaan (vrt. Ziehe 1991, 16).

Verrattaessa näitä tuloksia Meadin (1971) ja Ziehen (1991) näkemyksiin tulee kuitenkin ottaa huomioon se, että näissä teksteissä käytiin lähinnä rajanvetoa nuorten käyttäytymisestä ja vapauksista, siitä onko nuorten sopivaa aloittaa tupakointi tai alkoholin käyttö jo 15-vuotiaina. Näissä asioissa nuoret pitävät itseään kokeneempina kuin nykyaikaiset ovat nuoruudessaan olleet, muutoin he eivät juurikaan korosta omaavansa vanhemmiltaan puuttuvia tietoja tai taitoja.

Nykyisten aikuisten nuoruuden ihannoinnin on väitetty heikentäneen nuorten mahdollisuuksia sijoittua työelämään, aikuisten on nähty seisovan nuorten tiellä (esim. Hoikkala 1992). Nuorten keskuuteen tällainen mieliala ei kuitenkaan tunnu levinneen kovin yleisesti. Ainoastaan yksi kirjoittaja nosti aiheen esille:

"Minusta tuntuu, että aikuiset eivät pidä nuoria vielä niin aikuisina, kuin heitä voisi pitää, koska he eivät halua heitä esim. kesätöihin, jotka vievät heidän omaa työvoimaansa ja työ taitoa." Poika, Jyväskylä, 15.

Nuorison syrjimisestä työmarkkinoilla nuoret eivät aikuisia syytä, päinvastoin siinä nuoret kokevat enemmänkin olevansa "samassa veneessä" aikuisten kanssa. Työttömyyden katsotaan kohdanneen koko väestöä yhtä suurena tragediana, ja myötätunto on kaikkien työttömien puolella ikään katsomatta. Aikuisia syytetään enemmänkin siitä, että he eivät kuuntele nuoria ja pitävät kykyään tehdä päätöksiä nuorten puolesta liian itsestään selvänä.

7.3. NIUHOTTAVAT JA HUOLEHTIVAT AIKUISET

"Usein minusta tuntuu, että vanhemmat niuhottavat ja huolehtivat lapsistaan aivan liikaa. Eivät he kuitenkaan tarkoita loukata tai saada sinua nolostumaan, vaan kaikki johtuu heidän huolestuneisuudesta." Tyttö, Jyväskylä, 17.

Eniten sekä puolustelevia että kritisoivia diskursseja kerännyt piirre aikuisissa ja aikuisuudessa on aikuisten tapa kantaa huolta nuorista. Monien mielestä aikuiset huolehtivat aivan liikaa, niin että huolenpito muuttuu vahtimiseksi ja nuorten aliarvioimiseksi:

"Minusta tuntuu että aikuiset vahtivat meitä liikaa, pitäisi olla enemmän vapauksia, mutta kohtuudella. Kun vanhemmat huolehtivat liikaa se on kai osoitus siitä että välittää, mutta turha silmätikkuna oleminen käy hermoille ja syntyy auttamattakin riitoja." Tyttö, Helsinki, 95.

"Ajattelen aikuisista vaikka mitä. Ne huolehtii kaikesta aivan liikaa." Poika, Jyväskylä, 2.

Liiallisen huolenpidon riskit oli tiedostanut muutama nuori. He pohtivat mitä tapahtuu niille, joiden vanhemmat huolehtivat aina ja kaikesta niin, etteivät nuoret opi koskaan ottamaan itse vastuuta itsestään. Näiden nuorten tulevaisuutta ja itsenäistymismahdollisuuksia ei pidetä kovin hyvinä:

"Mutta käsitykseni itsenäistymisestä on vakaa, eli lapsen pitäisi ruveta ja vanhempien ei pitäisi estää aikeita jo varhaisessa vaiheessa, koska jotkut vanhemmat ovat niin suojelevia, että lapsi ei osaa elää muuten kuin vanhempiensa kanssa eräänlaisessa symbioosissa, ja kun itsenäistymisen aika tulee, ei olekaan yhtään helppoa erota vanhasta turvapaikasta." Poika, Imatra, 127.

"Aikuisena täytyy huolehtia omista ja perheen asioista. Siivota, tehdä ruokaa, hoitaa lapsia yms. Täytyy sopeutua ajatukseen, että kukaan muu kuin minä itse ei siivoa minun asuntoani tai tee jotain muuta hyväkseni. Siinä on joillekin aikuisille, jotka ovat olleet kodeissa, joissa vanhemmat ovat tehneet kaiken, iso pulma." Poika, Jyväskylä, 66.

Tässä aineistossa tämä aihe tuntuu huolestuttavan ennen kaikkea poikia, mikä saa tutkijan miettimään, onko kyseessä kenties perinteisestikin enemmän poikien

ongelma. Voiko tässä näkyä se, että modernit vanhemmat korostavat nuorilleen kodin töistä huolehtimisen kuuluvan kaikille?

Kuitenkin, kuten Repo-Kaarenon (1990) tutkimien 12-vuotiaidenkin aineissa, myös näiden 15-16-vuotiaiden kirjoituksissa korostetaan useimmiten huolenpidon merkitsevän ennen kaikkea välittämistä ja arvostetaan sitä, että aikuiset haluavat nuorten parasta:

"Nyt olen jotenkin itse aikuistunut, en tietenkään kokonaan, mutta ymmärrän nyt että nuo nipottavat ihmiset, aikuiset, ajattelivat ja ajattelevat yhä minun parastani. Eivätkä he suinkaan antaneet määräyksiä turhan takia, vaan he halusivat kasvattaa minusta yhteiskunnan sääntöihin sopeutuvan ihmisen, aikuisen." Tyttö, Helsinki, 88.

"Meidän nuorien kotona asuminen ei ole kovin halpaa vanhemmille. Syömmehän kotona ainakin pari kertaa päivässä ja välipalat yms. Vettäkin me kulutamme vanhempien laskuun. Huokaisevatkohan vanhemmat helpotuksesta, kun me nuoret lennämme pesästä? ... Toivottavasti jokainen meistä nuorista osaa arvostaa vanhempiansa." Tyttö, Jyväskylä, 10.

Näissä huolenpitoa puoltavissa diskursseissa on paljon samaa kuin Hoikkalan (1993) tutkimuksen aikuisuuden täysi-ikäisyysmallia kannattaneilla aikuisilla. Siinä jälkikasvusta huolehtiminen nähdään itsestäänselvänä asiana, johon aikuisten ikä ja elämäkokemus heidät toisaalta velvoittaa, toisaalta oikeuttaa. Monet nuoret pohtivat myös sitä, että vaikka aikuisten huolehtiminen ärsyttääkin joskus, todennäköisesti he tulevat olemaan aikanaan aivan samanlaisia huolehtivia vanhempia. Löytyipä joukosta yksi kirjoittaja, jonka mielestä nykyaikaiset eivät hoida velvollisuuttaan ja vahdi nuorisoa tarpeeksi:

"Nykyaajan vanhemmat eivät huolehdi lapsistaan. Tai siis huolehtivat, mutta eivät "vahdi" yhtään heidän tekemisiään. Nuorisot sotkevat kaupungilla kauppojen ikkunoita perjantai ja lauantai iltaisin ja öisin. Se on kauhean näköistä, kun 10-13 vuotiaat ovat humalassa ja "hoipertelevat" pitkin kaupunkia perjantai öisin. Siellä syntyy tappeluita ja paikkoja säretään." Tyttö, Jyväskylä, 32.

141:n aineen joukossa tämä puheenvuoro tuntui jotenkin tuulahdukselta aikuisuuden oven takaa, niin erilainen se oli muihin kirjoituksiin verrattuna. Se on kuitenkin ennen

kaikkeaa hyvä esimerkki siitä, ettei nuoria voi niputtaa yhdeksi homogeeniseksi ihmisryhmäksi. Tässäkin joukossa ajatukset ja arvostukset varioivat laidasta laitaan, kuten aikuisillakin.

7.4. LUVATTU MAAILMA

"Ihmisen varttuminen lapsuuden leppoisista oloista aikuisuuden luvattuun maailmaan on hyvin monen kehitysvaiheen tulosta." Poika, Imatra, 113.

Kaikesta esitetystä kritiikistä huolimatta aikuisuuteen liitetään kuitenkin muutamia hyvin positiivisia piirteitä, jotka saavat nuoret suhtautumaan omaan tulevaan aikuisuuteensa varsin positiivisesti. Ensinnäkin aikuisten maailmaa leimaa vapaus. Jopa suurin osa niistäkin kirjoittajista, jotka muutoin näkevät nykyaikaiset ja heidän toimintansa negatiivisessa valossa, mainitsivat kuitenkin odottavansa omaa aikuisuuttaan, koska sen oletetaan lisäävän vapautta.

"Aikuisten elämä on vapaata, he saavat tehdä mitä haluaa, jos se on laillista mitä he tekee." Poika, Imatra, 110.

Luvattu maailma merkitsee myös vapautta kouluvelvollisuudesta:

"Aikuisten elämä näyttää helpolta ja onnelliselta, ei kotitehtäviä tai kokeisiin lukemista." Tyttö, Helsinki, 92.

"Aikuisena ei tarvii murehtia koulun kokeita, jos ei men johokin aikuisopiskelupaikkaan." Poika, Imatra, 126

Määräysvalta omiin asioihin vaikuttaisi kuitenkin olevan se kaikkein houkuttelevin asia aikuisuudessa:

"Kadehdin aikuisia siitä että he saavat päättää itse omista ja jostain lastensa tekemisistä." Tyttö, Imatra, 119.

"Aikuisena olisi kiva olla, ei tarvitse välittää mitä muut sanovat, tarkoitan, että ei tarvitse kysyä muilta lupaa menemisilleen ja tekemisilleen." Tyttö, Helsinki, 96.

Myös elämänkokemuksen karttuminen on aikuisuutta positiivisesti leimaava piirre, ja osa kirjoittajista otaksuu, että aikuisena ihmisestä tulee viisaampi:

"Aikuiset ovat varmasti jo viisaampia kuin nuoret..." Tyttö, Helsinki, 96.

"Yleensä se väärässä oleva olen minä, sillä ovathan vanhempanikin olleet nuoria, jotka ovat käyneet läpi nämä samanlaiset ongelmat ja useimmiten he myös tietävät parhaat ratkaisut niihin, sillä onhan heillä pidempi ja parempi elämäkokemus." Tyttö, Jyväskylä, 17.

Moni kirjoittaja mainitsi käyttäytymisen muuttuvan aikuistuttaessa. Aikuisten oletetaan osaavan käyttäytyä nuoria paremmin, aikuismaisesti:

"Aikuisilla on yleensä paljon sivistyneempi käytös kuin nuorilla." Poika, Jyväskylä, 12.

"Aikuisena pitää osata käyttäytyä asiallisesti kaupoissa, töissä ja missä tahansa tilanteissa. Muuten varmaan on aikuisena ihan hauskaa..." Tyttö, Jyväskylä, 22.

"Tällä hetkellä luulen osaavani käyttäytyä kuin aikuinen. Osaan olla luotettava, täsmällinen, rehellinen, vastuuntuntoinen ja ennen kaikkea kunnianhimoinen optimisti." Poika, Jyväskylä, 14

Painavista velvollisuuksistaan huolimatta aikuisten maailma näyttää nuorille siis myös luvattuna maailmana karttuvan elämäkokemuksen ja vapauksiensa myötä. Merkille pantavaa onkin se, että suurin osa nuorista pohdiskeli hyvin realistisesti sekä aikuisuuden hyviä että huonoja puolia. Jossain määrin tämä muistuttaa eräänlaista sekoitusta Hoikkalan (1993) tutkimuksen realistisesta aikuisuusmallista ja täysi-ikäisyysmallista. Nuoruudessa on hyvät ja huonot puolensa, samoin aikuisuudessa. Kaikki tulee eteen aikanaan, ja osaltaan nuoruus on valmistautumista siihen, mitä aikuisuus tuo tullessaan.

8. TULEVAISUUS AIKUISENA

8.1. TULEVAISUUDENODOTUKSET

"Mielestäni "unelma-aikuisuus" sisältäisi onnellisen perhe-elämän, terveyden, ystäviä ja työpaikan, jossa viihtyisi..." Tyttö, Jyväskylä, 57.

Kuten aikaisemmissakin tutkimuksissa, myös tässä nuorten tulevaisuudenodotukset osoittautuivat varsin perinteisiksi. Suurin osa nuorten tulevaisuudenodotuksista liittyy perinteiseen, avioliiton pohjalle perustettuun perheeseen, hyvään ja turvalliseen työpaikkaan. Tämän lisäksi tärkeitä asioita ovat vapaus päättää omista asioistaan ja tehdä mitä itse haluaa, terveys, harrastukset ja ystävyys. Tässä aineistossa poikkeavan epäperinteisiltä vaikuttivat jo ne pari kirjoittajaa, jotka toivoivat itselleen kansainvälistä tai muuten "normaalista" poikkeavaa työuraa:

"...Haluan rakentaa elämäni itse ja luoda värikkään ja mielenkiintoisen tulevaisuuden. Ihanne ammattini olisi ulkomailla, ammatti jossa voisi matkustella, luoda, olla tekemisissä erinlaisten ihmisten kanssa ja pyrkiä eteenpäin." Tyttö, Helsinki, 95.

"Elämä, jossa olisi erikoinen voisi olla hyvin mielenkiintoista. Esimerkiksi työskennellä Suomen suurlähetystössä, jossakin lämpimässä maassa. Tai olla jonkin supertähden henkivartija." Poika, Imatra, 121.

Tutkijana olenkin yllättynyt, ettei kansainvälisyysteema juurikaan tullut aineistossa esille, vaikka kyseessä ovat nuoret, joiden ympärillä käydään koko ajan keskustelua mm. Suomen EU-jäsenyydestä. Ehkä yksi syy voi olla se, että kirjoittajat ovat kahden suuren kaupungin lähiökouluista sekä pienemmän, vanhan teollisuuskaupungin koulusta, alueilta, joihin on viime vuosina liittynyt paljon sosiaalisia ongelmia. Voi olla, että esimerkiksi jonkin Helsingin keskustan "eliittikoulun" mukaan ottaminen tutkimukseen olisi muuttanut tuloksia tässä suhteessa jonkin verran.

8.1.1. Perhe ja työ

"Itse haluaisin opiskella, saada hyvän työpaikan, vaimon, pari lasta, talon ja auton." Poika, Jyväskylä, 53.

Pohtiessaan omaa tulevaisuuttaan aikuisena ja omia tulevaisuuden toiveitaan, ylivoimaisesti⁴ tärkeimmiksi tulevaisuudenodotuksiksi nousivat työhön ja perhe-elämään liittyvät toiveet. Tässä kohdin tulokset myötäilevät siis Topon (1988), Anttilan (1997) sekä Karhusen (1996) tutkimusten tuloksia. Useimmat kirjoittajat myös käsittelivät sekä työtä että perhettä jokseenkin itsestäänselvinä, aikuisuuteen kuuluvina elementteinä, jotka yhdessä muodostavat aikuisen elämänkokonaisuuden.

"Minä ainakin odotan innolla, että minusta kasvaa aikuinen. Ajatella, saan oman kodin, työn auton ja vastuuta omista asioista. ... Aikuisuuteen kuuluu tietenkin oma perhe." Tyttö, Helsinki, 95.

"Perheen perustamisella minulla ei ole kiirettä. Ensin aion saada opiskelut lopetetuksi ja ammatin. Sen jälkeen vasta perustan perheen." Poika, Jyväskylä, 23.

Perhe ja työ vaikuttavat varsin tasaväkisiltä nuorten pohtiessa tulevaisuuttaan, sen sijaan pieni ero löytyi aineistosta sen suhteen, oliko kirjoittaja tyttö vai poika. Tyttöjen aineissa perhe mainittiin aavistuksen verran useammin ennen työtä, kun taas poikien aineissa työodotukset tulivat huomattavasti useammin mainituksi ennen perheeseen liittyviä odotuksia⁵. Mitenkään huomattava tämä ero ei kuitenkaan ole, ja kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että tyttöjen ja poikien tulevaisuuden odotukset ovat hyvin samankaltaiset.

⁴ 141:stä aineesta 103:ssa käsiteltiin tulevaisuuteen liittyviä odotuksia, ja niistä 88:ssa mainittiin vähintään toinen näistä kahdesta, 44:ssä molemmat.

⁵ 56 tyttöä kirjoitti perheeseen, työhön tai näihin molempiin liittyvistä tulevaisuudenodotuksistaan, ja näistä 26:ssa mainittiin ensin tai ainoastaan työ ja 30:ssä ainoastaan tai ensin perhe. 32:sta poikien kirjoittamasta aineesta työ dominoi 23:ssa ja perhe 9:ssä. Tilastollisesti pätevä tämä vertailu ei ole, koska se perustaa puhtaasti oletukseen siitä, että nuoret mainitsevat ensin sen osa-alueen, jonka he kokevat tärkeämmäksi. Sen sijaan hieman luotettavampaa osviittaa antavat ne kirjoitukset, joissa on keskitytty vain joko perheeseen tai työhön. Pelkästään työhön liittyviin tulevaisuudenodotuksiin keskityttiin 20:ssä aineessa, joista 10 oli poikien kirjoittamia ja 10 tyttöjen kirjoittamia. Pelkästään perheeseen liittyvistä odotuksista kirjoitti 24 nuorta, joista 20 tyttöjä ja 4 poikia.

Tulevaisuuden perheessään nuoret näkevät tärkeänä asiana ensinnäkin tietysti sen, onnistuuko löytämään itselleen sopivan puolison, Sen Oikean:

"Perhe on hyvä perustaa sitten kun on löytänyt hyvän eukon ..." Poika, Jyväskylä, 1.

"Oman elämän aikuisena kuvittelenkin olevan elämää pienen perheen parissa. Tahtoisin itselleni rakastavan miehen ja pari suloista lasta." Tyttö, Imatra, 137.

"Vaimoni tulisi olla ainakin uskollinen ja rehellinen. Jos näitä kahta kriteeriä täyttävää naishenkilöä ei löydy, niin olen sitten mieluummin ilman." Poika, Jyväskylä, 21.

Kuitenkin huomattavasti enemmän kuin tulevaa puolisoaan nuoria mietityttää tulevassa perheessään se, miten he tulevat kasvattamaan omat lapsensa, millaisia vanhempia heistä tulee:

"Lapsilleni toivoisin olevani tasapainoinen ja hyvä kasvattaja ja pystyväni tarjoamaan heille rauhallisen ja turvallisen kodin, jossa kasvaa ja kehittyä" Tyttö, Imatra, 129.

"Aikuisena yritän olla hyvänä esimerkkinä lapsille/lapsilleni, jotta heistä tulisi kunnan kansalaisia. he oppisivat kantamaan vastuuta, ottaisivat toiset huomioon, olisivat ahkeria koululaisia." Tyttö, Imatra, 138.

"Lapsistani aion kasvattaa lainkuuliaisia lapsia, jotka voivat myöhemmin sanoa rehellisesti, että heillä oli hyvä lapsuus." Poika, Jyväskylä, 21.

"Kun itse olen aikuinen ja minulla on lapsia minä todennäköisesti aijon antaa lapsille paljon aikaa. On kyllä vaikea sanoa miten suhtautuminen lapsiin muuttuu kun on sitten omia lapsia." Poika, Imatra, 118.

Omaa tulevaa roolia lasten kasvattajana pohditaan myös omilta vanhemmilta saadun mallin kautta:

"Haluaisin olla samanlainen äiti, kuin oma äitini on: ymmärtäväinen, kiltti ja sellainen joka luottaa lapsiinsa. Ja tietenkin haluaisin samanlaisen isän lapsilleni, kuin oma isäni on." Tyttö, Jyväskylä, 49.

"Jos minulla joskus on lapsia, haluaisin kasvattaa heidät vähän samalla tyylillä kuin minutkin on kasvatettu. Opettaisin heidät kuunioittamaan toisia ihmisiä. Ilmaisemaan mielipiteensä vapaasti ja rohkeasti. Toivon heidän oppivan erottamaan hyvän pahasta, sillä en halua heistä mitään kriminaaleja." Tyttö, Imatra, 107.

"Omana toiveenani on, että kun joskus aikuistun olisin parempi vanhempi kuin nykyiset mallit ovat." Poika, Helsinki, 106.

Tämän ikäiset nuoret tuntuvat siis tarkkailevan omien vanhempiansa kasvatustyyliä ja poimivan siitä esiin hyviä ja huonoja puolia. Onkin mielenkiintoista, miten he kokevat vanhempiansa kasvatustyön omalla kohdallaan tavallaan jo päättyneeksi; siinä on joko onnistuttu tai epäonnistuttu, siitä joko otetaan mallia tai siinä tehdyt virheet pyritään välttämään.

Pohtiessaan perheen ja työn raamittamaa tulevaa aikuisuuttaan suuri osa näistä kirjoittajista vaikutti varsin perinteisiltä myös sen suhteen, mikä olisi turvallisin ja järkevin tapa rakentaa oma aikuisen elämänsä. Ensin on syytä opiskella ja hankkia kunnon työ, kenties matkustella ja nähdä mahdollisimman paljon maailmaa, vasta sen jälkeen on perheen vuoro:

"Perhettä ei minusta kannata kuitenkaan perustaa kovin nuorena ja löyhin perustein, eikä ainakaan ennen kuin on itse siihen henkisesti täysin valmis. ...Jos joskus perustan oman perheen, haluan ensin nähdä vähän maailmaa, valmistua ammattiini ja varmistaa siten paikkani yhteiskunnassa." Tyttö, Imatra, 129.

"Perheen perustamisella minulla ei ole kiirettä. Ensin aion saada opiskelut lopetetuksi ja ammatin. Sen jälkeen vasta perustan perheen." Poika, Jyväskylä, 23.

"Aijon ensiksi käydä koti- ja laitostalouden yleisjakson ja sen jälkeen lukea kokiksi. Koulujen jälkeen vasta aijon hankkia perheen." Tyttö, Jyväskylä, 33.

"Nykyaikana on varmasti tarpeellista hankkia ensin hyvä koulutus, työ, vakituinen asunto ja muuta asiaan kuuluvaa ennenkuin perustaa perheen." Tyttö, Jyväskylä, 44.

Koko joukossa vain muutama tyttö pohti muita vaihtoehtoja avioliiton lisäksi, lähinnä avoliittoa tai yksin elämistä:

"Tulevaisuudessa minä haluaisin raittiin ja urheilullisen aviomiehen joka rakastaisi ja kunnioittaisi minua. Tai en minä oikeastaan tiedä haluanko avioon vai asuisinko hänen kanssaan vaan yhdessä. Avioliitto merkitsee minulle vapauden päättymistä ja rauhoittumista paikoilleen." Tyttö, Jyväskylä, 5.

"Miehen kanssa voisin asuakin, mieluummin ehkä kumminkin avoliitossa. Pelkään, ainakin vielä, sitoutumista toiseen ihmiseen niin pitkäksi aikaa." Tyttö, Jyväskylä, 31.

"Minä kuitenkin haluaisin olla aikuinen, työ, koti ja minun perheenäni olisi kaksi koiraa, muuta en tarvitsisi. ...Haluaisin asua yksin (+koirat), en perheen kanssa." Tyttö, Helsinki, 96.

Pojat hahmottavat ilmeisesti avioliiton olennaisena osana perheellisyttä, ainakaan pojat eivät muita vaihtoehtoja edes pohtineet. Muutama poika sen sijaan pohti avioliiton mukanaan tuomaa sitoutumista ja sen huonoja puolia:

"Aikuiset joutuvat myös usein sitoutumaan avioliittoon, joka merkitsee sitä, että eukkoa ei voi vaihtaa uudempaan malliin, jolla on luonnollisesti parempi pärstäkerroin." Poika, Helsinki, 106.

Nämä poikien mielipiteet jäivät kuitenkin kokonaisuudessa pienen pieneksi vähemmistöksi, enemmistön sekä pojista että tytöistä pitäessä ilmeisestikin perinteistä avioliittoon perustuvaa perhemallia jokseenkin itsestäänselvänä.

Perheen ohella työ on toinen aikuisuuteen oleellisesti liittyvä osa-alue, jonka suhteen nuorilla on paljon toiveita. Kuten Tuohinen (1996) ja Baethge (1989) korostavat, työtä ei nähdä vain pakollisena aikuisuuteen liittyvänä velvollisuutena, vaan sen oletetaan olevan myös tärkeä osa itsensä toteuttamista. Kovin moni kirjoittajista mainitsi haluavansa tulevaisuudessa "hyvän työpaikan" tai "kunnon ammatin", selittämättä kuitenkaan sen tarkemmin millaisilla kriteereillä nämä toiveet täyttyisivät. Kuitenkin ne, jotka selittävät työhön liittyviä toiveitaan tarkemmin, korostivat työn sisällön merkitystä.

"Minulle on erittäin tärkeää, että tuleva ammattini on minulle mieluisa. Jos en pidä työstäni tai en viihdy siellä, ei minulla ole mitään motiivia tehdä sitä. Jokainen aamu tuntuisi painajaiselta ja olisin kaiken aikaa onneton ja huonolla tuulella." Tyttö, Jyväskylä, 19.

"Itse haluan tulla aikuiseksi, joka on pitkälle koulutettu, jolla on hyvä työpaikka. Ja että työ on mukavaa ja työkaverit ovat mukavia, ettei työhön menosta tule vastenmielistä ja ettei sitä tee vain rahan takia." Tyttö, Helsinki, 88.

Tässä aineistossa tytöt korostivat enemmän tulevan työn ihmisläheisyyden ja mielenkiintoisuuden tärkeyttä, pojille taas tärkeimpiä asioita tulevassa työssä on turvattu toimeentulo, jokunen mainitsi myös arvostuksen ja hyvän palkan:

"Odotan aikuisuudelta parempaa tulevaisuutta ja turvattua toimeentuloa." Poika, Helsinki, 82.

"Haluan aikuisena ammatin joka on arvostettu ja mahdollisimman hyvin palkattu." Poika, Imatra, 108.

"Minä haluaisin aikuisena hyvän kodin ja hyvän työpaikan. Minä en haluaisi olla joku pummi tai työtön." Poika, Helsinki, 104.

Lama-Suomen arkitodellisuus on selkeimmin läsnä nuorten pohtiessa tulevaisuuden työmahdollisuuksiaan. Monet näkevät suurtyöttömyyden varjostavan myös omaa tulevaisuuttaan ja ammatinvalintaansa:

"Aikuisena töiden tekeminen toiveammattista näyttää tämän hetken työllisyys tilanteessa toivottomalta." Poika, Jyväskylä, 42.

"Opiskelu ja työ ovat asioita joihin on pienestä pitäen liittännyt toiveita, unelmia, haaveita ja pelkoja. Pääsenkö siihen työhön mihin haluan? Pääsenkö edes opiskelemaan sitä? Pääsenkö mihinkään työhön vai jääkö työttömäksi?" Tyttö, Jyväskylä, 59.

"Nykytilanteen työttömyys ja lama asettavat taakan nuorten harteille. Enää ei ole itsestään selvää, että omia tarpeita tyydyttävä työpaikka löytyy tai esim. opintolainojen otto ja takaisin maksaminen tapahtuvat ilman suuria riskejä." Tyttö, Jyväskylä, 55.

Lamankin keskellä nuoret jaksavat kuitenkin suhtautua optimistisesti tulevaisuuteen. Vaikka työttömyysongelma tiedostetaan selkeästi, ei kukaan kirjoittajista ollut valmis antamaan periksi ja aloittamaan suosiolla "työttömän uraa" heti peruskoulun päätyttyä. Päinvastoin, useimpien nuorten usko koulutukseen on voimakas. Kouluttautuminen nähdään parhaana lääkkeenä työttömyyden ehkäisyyn.

"Työpaikan haussa voi tulla ongelmia, mutta jos opiskelee ensin kunnolla niin kyllä työpaikka saattaa löytyä." Poika, helsinki, 98.

"Kaikki nuoret haaveilevat, että joskus tulevaisuudessa olisi hyvä ammatti, asunto ja perhe. Mutta tämä ei ole nykyaikana helppoa, sillä työllisyysnäköymät eivät näytä hyvältä. Siitä syystä on nuoren ensimmäisenä ajateltava, kuinka saa hyvän ammatin. Vastaus tietenkin on: opiskelemalla." Poika, jyväs kylä, 51.

"Ammattiin vaikuttaa suuresti koulutus ja elämän perusasioihin kuuluisi hyvä ammatti. Rahaahan tarvitaan aina, jota tietysti työtä tekemällä ansaitsee, mutta näin laman alla työttömyyttä on paljon ja työt vähissä, joten hyvän koulutuksen osuus työnsaantiin vaikuttaa nykyään merkittävästi." Poika, Jyväskylä, 68.

Jostain syystä tässä aineistossa nimenomaan pojat korostivat selkeämmin koulutuksen tärkeyttä. Tyttöjen kirjoituksissa koulutukseen suhtauduttiin enemmän itsestäänselvyytenä, jota ei ole syytä pohtia sen tarkemmin. Myös Tuuli Keisala (1996, 64-65) on saanut tutkimuksessaan samansuuntaisia tuloksia. Hän tutki vuonna 1994 espoolaisten yhdeksäsluokkalaisten nuorten suuntautumista tulevaisuuteen, ja havaitsi, että kyselyyn vastanneista pojista 53% oli täysin samaa mieltä siitä, että jokaisen tulisi pyrkiä opiskelemaan peruskoulun jälkeen, kun tyttöillä vastaava luku oli 43%. Sen sijaan pojista 2% oli täysin eri mieltä ja 0% jokseenkin erimieltä, kun taas tytöistä kukaan ei ollut täysin eri mieltä, mutta jokseenkin eri mieltä oli peräti 11%. Mielenkiintoista onkin se, että vaikka tässä vaiheessa jatkokoulutus tuntuukin olevan pojille tärkeämpää kuin tytöille, kuitenkin enemmistö sekä lukiolaisista että korkeakouluopiskelijoista on naisia, ja naiset ovat Suomessa jo miehiä koulutetumpia (Tilastokeskus 1996a ja 1993).

Toki tulee pitää mielessä, etteivät läheskään kaikki kirjoittajat edes käsitelleet koulutusta tai sen merkitystä, mikä sekin on yhdenlainen kannanotto. Esimerkiksi ne pojat, joille aikuisuudessa on tärkeintä täysi-ikäisyys, ajokortti ja alkoholin laillinen käyttöoikeus, harvemmin tulivat maininneeksi koulutusta tärkeänä osana tulevaisuutta.

Kaiken kaikkiaan valtaosa nuorten tulevaisuudentoiveista liittyy tulevaan työhön ja perheeseen. Tässä mielessä nuoret mieltävät oman tulevan aikuisuutensa samoin kuin aikuisuus on ymmärretty sosiologiassa: työn ja rakkauden, tai työn ja perheen kautta. Mielenkiintoista on, että vaikka nämä molemmat osa-alueet ovat tärkeitä sekä tytöille että pojille, tytöt kuitenkin mainitsivat perheen ennen työtä aavistuksen verran poikia useammin. Helena Helve (1996b, 174-184) korostaakin, että yhteiskunnassa "pehmeinä" pidetyt asiat, kuten tässä tapauksessa perhe ja ihmissuhteet, ovat

perinteisesti feminiinistä aluetta. Hänen mukaansa yhä tänäkin päivänä tytöt ja pojat sosiaalistetaan eri tavoin, mikä voi osaltaan selittää sen että tytöille edelleen perhe ja ihmissuhteet ovat tärkeämpiä kuin pojille. Mutta kuten olen korostanut jo aikaisemmin, ero ei ole suuren suuri, emmekä toisaalta voi tämän perusteella sanoa onko ero ajallisella jatkumolla ennallaan, vai kenties suurenemassa tai pienenemässä. Miehen asema perheessä kun on parhailtaan melkoisen muutoksen alaisena. Hoikkala (1996, 3) antaa tästä esimerkin kuvailemalla median 1990-luvulla välittämää kuvaa ihanteellisesta menestyvästä miehestä (kuten jääkiekkoilija Teemu Selänne, ministeri Olli-Pekka Heinonen, UPM-Kymmenen miestoimitusjohtaja jne.), jotka korostavat viettävänsä kaiken mahdollisen vapaa-aikansa lastensa kanssa, muiden harrastusten kustannuksella. Vaikka hänen mukaansa toisen ääripään mies on vielä yhtä yleinen kuin tällainen, Hoikkalan sanoin "isyyden vallankumouksen tyyppihemmo", ovat sukupuolet kuitenkin lähentymässä toisiaan kodin, lasten ja kulutuksen muodostuessa sukupuolten yhteiseksi nimittäjiksi.

8.1.2. Vapaus

"Vapaus on ehkä yksi tärkeimmistä, joita odotan, voi tulla kotiin milloin haluan, ei tarvitse soitella että vielä ollaan hengissä." Poika, Jyväskylä, 26.

Kuten jo aikaisemmin on tullut ilmi, nuoret hahmottavat aikuisten maailmaa sen sisältämien vapauksien vuoksi myös luvattuna maailmana. Monet nuoret mainitsivatkin tärkeimmäksi toiveekseen aikuistumisen suhteen vapauden lisääntymisen. Sen lisäksi vapautta käsiteltiin myös monissa aineissa työ ja perhe - teeman ohella, unohtamatta vapauden toista puolta, vastuuta. Ensinnäkin aikuistumista odotetaan, koska se merkitsee vapautumista vanhempien määräysvallasta:

"Vapaus tulla ja mennä ilman nykyajasta kärryiltä pudonneita vanhempia ja loppuunkuluneita kysymyksiä, mistä tulet, milloin tulet ja kenen kanssa olet. Ja elämää ilman tylsiä ikärajoja odottaa varmasti kovin moni." Tyttö, Helsinki, 94.

"...saa päättää asioista, saa tehdä mitä itse haluaa, eikä vanhemmat ole heti sanomassa, että miten se nyt noin. Tulee vapauksia, kaikki ei ole heti osoittamassa sormella, että tuo tuollainen kakara." Tyttö, Imatra, 142.

Monille vapaus ja vanhempien määräysvallasta irtautuminen konkretisoituu oman asunnon myötä:

"Kotoa pois muuttaminen innostaa. ... Oma koti, omat säännöt, omat rahansaantihuolet... houkuttavaa. Kyllä, aikuisena saattaisi olla kivaa." Tyttö, Helsinki, 76.

"Ai niin, aikuisena olemisessa on kivaa se, että saa ottaa oman asunnon. Minä olen herkutellut sillä ajatuksella jonkin aikaa. Olisi kiva sisustella sitä (jos vaan on rahaa) ja voisi tulla ja mennä miten haluaa kenenkään vahtimatta." Tyttö, Imatra, 120.

Jokunen kirjoittaja mainitsi odottavansa myös aikuisuuden mukanaan tuomaa vapautta matkustella ja nähdä maailmaa:

"Aikuisena oleminen näyttäisi olevan mukavaa. Saa olla vapaa, ei ole kukaan käskemässä mitä pitäisi tehdä. ... Aikuisena haluaisin ainakin matkustella paljon ympäri maailmaa. Käydä etelän auringossa, Euroopan suurkaupungeissa ja USA:ssa." Poika, Imatra, 121.

"Odotan aikuisuudelta vapautta, pois pääsyä aikuisten määräysvallasta, pääsyä rafloihin, omille matkoille, ihan mihin vain periaatteessa." Tyttö, Jyväskylä, 59.

Oma ryhmänsä ovat jälleen ne pojat, joille aikuisuus vapauksineen tarkoittaa ennen kaikkea pääsyä ravintoloihin ja Alkon asiakkaaksi, sekä ajokorttia:

"Vanhempana on hyvä kun pääsee kiskomaan olutta baareihin." Poika, Imatra, 140.

"Tuleehan se aikuistuminen vastaan kuitenkin. Mutta olisi kiva saada ajokortti nopeasti." Poika, Imatra, 115.

Ikään kuin toista äärilaitaa edustavat ne nuoret, joille aikuisuus merkitsee enemmänkin vapautta olla oma itsensä, kehittää itseään ja kehittyä henkisesti, sekä kerätä mitä erilaisimpia elämäkokemuksia.

"Kun itse olen aikuinen joskus tulevaisuudessa, en yritä matkia kenenkään elämän tapaa vaan haluan elää tyyliini kuuluvaa reipasta, mukavaa ja kohtuullista aikuiselämää. Mielestäni on tyhmää ajatella samoin kun muut tai saati sitten elää samoin pääpiirtein." Tyttö, Imatra, 123.

"Eniten aikuisuudessa kiehtoo henkinen kehittyminen. Eli: päästään jo aika lähelle sitä huippua, jossa todetaan, että olen henkisesti kypsä ja voin tehdä kaikki omat päätökseni..." Poika, Imatra, 127.

"Odotan aikuisuudelta kaikkea mitä ihminen voi odottaa. kokemuksia, elämyksiä, matkoja, seikkailuja, takaiskuja ja vaikeuksia. Rakkautta ja vihaa. Elämää äärilaidasta toiseen." Tyttö, Jyväskylä, 31.

Aikuisen statuksen saavuttaminen tuo siis nuorten mielestä tullessaan vapauden, jollaista nuorilla ei ole. Sen myötä ei enää tarvitse alistua vanhempien käskyille, eivätkä ikärajat ole esteenä erilaisiin paikkoihin pääsulle. Jossain määrin voisi väittää, että vapauden myötä on koko maailma nuorten edessä avoimena matkustella, kokea uusia asioita ja kehittää itseään.

8.1.3. Ystävyys

"On tärkeitä, että on ainakin yksi hyvä ystävä, jolle voi puhua ongelmista ja huolista ja jolle voi avautua. Miehellä on myös hyvä olla jonkinverran naisystäviä ettei mies kyllästy vaimoonsa ja naisella on hyvä olla miesystäviä, ettei nainen kyllästy ukkoonsa." Poika, Jyväskylä, 1.

Ystävyys ja ystävien merkitys tulevaisuudessa askarrutti monia kirjoittajia. Useimmat olivat yhtä mieltä siitä, kuinka tärkeää olisi, että kaikilla olisi edes yksi hyvä ystävä.

"Ystävyys suhteet ovat mielestäni tärkeitä aikuisenakin. Vaikka oma puoliso olisikin kuinka ymmärtäväinen hyvänsä, niin tarvitsemme jonkun ulkopuolisen ihmisen, jolle voimme kertoa kaikki ilomme ja surumme." Tyttö, Jyväskylä, 49.

Sen sijaan ystävyysuhteiden kestävyys ja tärkeys eri elämänvaiheissa aiheutti hajontaa mielipiteissä. Monia huolestuttaa mitä tapahtuu nuoruuden ystävyysuhteille aikuistuttaessa:

"Yks tärkeimmistä asioista minkä mä haluan aikuisena olevan samoin kuin nyt, on ystävät. Ne mä haluan säilyttää koko elämäni ajan. Mä en tiiä, onko se käytännössä täysin mahdollista, koska jo nyt, peruskoulun jälkeen, kaikki lähtee vähän niinku eri suuntiin. Uusista kouluista löydetään uudet ystävät ja niin sitä huomaamatta saattaa ne vanhat ystävät unohtua. Mut eniten mä toivon, että mun nuoruuden paras ystävä on mun vierellä vielä kuolinvuoteellankin. Parhaasta ystävästäni mä en helpolla luovu." Tyttö, Jyväskylä, 29.

"Ja olisi tärkeää pitää vanhat ystävät, jos se on mahdollista. Mikä sen hauskeempaa kuin muistella vanhan ystävän kanssa nuoruudesta." Tyttö, Jyväskylä, 43.

Toiset taas uskovat, ettei aikuisuus itseasiassa tuo kovinkaan suuria muutoksia ystävyysuhteisiin, vankat suhteet kestävät aikuistumisen:

"Uskon, että ihmisten väliset suhteet eivät oleellisesti muutu aikuisiässä vain jotkut saattavat unohtua, päinvastoin lähes aina kaverit ovat paljon tärkeämmässä asemassa kuin ennen." Poika, Imatra, 113.

Jotkut jopa uskovat, että aikuisuuden myötä myös ystävyysuhteet paranevat:

"Aikuisena on monia etuja lapsiin nähden esim. saa mielestäni parempia ystäviä ..." Poika, Imatra, 125.

"Ystävyysuhteet ovat tärkeitä niin nuorena kuin aikuisenakin. Minusta aikuisena ystävyysuhteet ovat helpompia kuin nuorena. Nuorena ystävät/kaverit riitaantuvat, ovat kateellisia, haukkuvat ja tekevät kaikkea muuta tyhmää enemmän kuin aikuisena. Tietysti jotkut aikuisetkin käyttäytyvät joskus lapsellisesti." Tyttö, Jyväskylä, 25.

On kuitenkin niitäkin, joiden mielestä ystävät ovat tärkeimpiä nuoruudessa, aikuisuudessa merkitys on vähäisempi tai ystäviä ei edes aikuisuudessa tarvita:

"Ystävät ovat erittäin tärkeitä iästä riippumatta, mutta eniten luotettavaa ystävää tarvitsee nuori. Ilman ystäviä on nuoren elämä ilman selkärankaa, sillä edes vanhemmat eivät voi auttaa tarpeeksi suuriin suruihin." Poika, Jyväskylä, 51.

"Ystävät, mihin niitä tarvitaan? Aikuisethan vain käyvät töissä, juhliivat vieraiden ihmisten kanssa ja kuorsaavat onnellisesti vuokra-asunnossa kuin omassaan." Poika, Jyväskylä, 42.

Perheen lisäksi nuoret näkevät siis aikuisuudessa tärkeänä myös muut ihmissuhteet. Se, että ystävyyttä pohditaan useissa kirjoituksissa, voi osaksi johtua oman vertaisryhmän tärkeästä merkityksestä nuoruudessa. Nuoret, joille oma vertaisryhmä merkitsee jo oman kehityksen kannalta hyvin paljon (Jokinen 1996, 30; Antikainen 1986, 118), tarkastelevat tulevaisuutta nykyisyyden perspektiivistä, niiden asioiden kautta, jotka juuri tällä hetkellä ovat tärkeitä.

Aikuisuuden sosiologisten teorioiden valossa ystävyys-suhteet luetaan rakkauden kategoriaan (Merriam & Clark 1993, 609), ja tässä mielessä nuoret edelleen tarkastelevat aikuisuutta pitkälti samoin perustein kuin aikuisuusteoriat.

8.1.4. Harrastukset ja terveys

"Myös aikuisena minä aion harrastaa jotakin, jotta kunto säilyisi. Harrastuksista saa myös hyviä ystäviä ja aika kuluu paremmin. Harrastuksissa on myös mahdollisuus loukata itsensä, mutta sen riskin minä otan. Tähän asti olen selviytynyt aika terveenä, en ole koskaan joutunut jäämään pois koulusta sairauden takia, joten uskon, että pysyn myös aikuisena terveenä." Poika, Jyväskylä, 23.

Muutamissa kirjoituksissa nuoret nostivat esille kaksi asiaa, jotka tuntuvat tärkeiltä nyt nuoruudessa, mutta joiden merkityksen oletetaan olevan suuri, jopa nykyistä suurempi, aikuisuudessa. Nämä asiat ovat harrastukset ja terveys. Ensinnäkin harrastusten tärkeyttä korostettiin perheen ja työn ohella, jotta elämä ei muuttuisi pelkäksi rutiineista ja velvollisuuksista huolehtimiseksi:

"Vapaa-aikana mä haluan harrastaa. Kodin ulkopuolella välillä päästävä niin kun vetämään happea, mutta omia velvollisuuksia ei saa unohtaa." Tyttö, Helsinki, 90.

"Aikuisella pitäisi olla myös jotain hyviä harrastuksia vapaa-aikana. Voisi vaikka lenkkeillä, olla ulkona, lukea tai käydä elokuvissa. Ei pitäisi aina olla vakava ja asiallinen. Vaan välillä voisi hullutella ystävien kanssa." Tyttö, Jyväskylä, 30.

Toinen syy, miksi harrastusten merkitystä painotettiin, on varsinkin liikuntaharrastusten vaikutus terveyteen. Ilman liikuntaa aikuisen terveys rapistuu:

"Kun vanhentuu ei ehkä välttämättä liiku enää niin paljon kuin ennen ja siitä voi seurata ongelmia painon kanssa." Poika, Jyväskylä, 63.

"Yleisesti ottaen minulla on se käsitys, että aikuiset ovat, ehkä liikunnallisia, mutta huonokuntoisia kaljamahoja, jotka tuhisevat tullessaan, tuhisevat ollessaan ja tuhisevat mennessään." Poika, Jyväskylä, 42.

"Kaikki aikuiset eivät huolehdi aktiivisesti terveydestään vaan antavat sen repsahtaa. Minusta fyysinen kunto on tärkeää koska se takaa yleensä hyvän terveyden vanhukseksi asti." Poika, Jyväskylä, 46.

Ei pelkästään fyysinen kunto, vaan myös henkinen terveys ja omasta terveydestään huolehtiminen koetaan tärkeiksi asioiksi, jotta voitaisiin saavuttaa se olennainen, kyky huolehtia itsestä ja omista asioista.

"Kaikista tärkein asia kuitenkin on se, että pysyy terveenä, niin henkisesti, kuin fyysisestikin. Tämä mahdollistaa sen, että on edes pieni mahdollisuus vaikuttaa omaan tulevaisuuteen..." Tyttö, Jyväskylä, 61.

"Hyvän elämän perustaan kuuluu useita tärkeitä asioita, joista kannattaa huolehtia ja joihin liittyviä asioita tulee vastaan kehittyessä aikuiseksi. Eräs tärkeimmistä näistä on terveys. Täytyy olla sekä henkisesti, että fyysisesti hyvässä kunnossa. Sairauksien välttäminen tai eliminointi ovat tärkeitä, sillä muuten se saattaa aiheuttaa myös stressiä. Terveenä on helpompi elää!" Poika, Jyväskylä, 68.

Monet kirjoittajat näkevätkin harrastusten ja terveyden liittyvän yhteen. Hyvillä harrastuksilla pidetään yllä sekä fyysistä että psyykkistä terveyttä, ja ne molemmat ovat edellytyksenä tasapainoiselle aikuisen elämälle. Mielenkiintoista on se, että terveyttä pohdittiin huomattavasti muita kaupunkeja useammin jyvaskyläläisissä aineissa. Tämä saattaa johtua esimerkiksi opettajan antamasta, tutkimusaineiston mukana raportoimatta jättämästään vihjeestä tai kenties jostain asiaan liittyvästä, hiljattain luokassa käydystä keskustelusta, josta minulla tutkijana ei ole tietoa.

8.2. TULEVAISUUTEEN JA AIKUISTUMISEEN LIITTYVIÄ PELKOJA

"Välillä tuntuu kuin sinut vain heitetään keskelle sitä kaikkea hässäkkää ilman siihen kaikkeen tarvittavaa tietoa ja tuntuu siltä, kuin van jotenkuten selviää pelon painostuksella hukkumiselta." Tyttö, Helsinki, 89.

Suurimpina huolenaiheina tulevaisuutensa suhteen nuoret toivat esiin erilaiset aikuisen vastuullisuuteen ja velvollisuuksiin liittyvät tekijät. Eniten pelätään sitä, miten onnistua kantamaan kaikki aikuiselle kuuluva vastuu sekä itsestä että muista, sekä miten onnistua hoitamaan kaikki velvollisuutensa kun vanhemmat eivät enää ole joka

hetki käytettävissä. Edessä olevat valinnat ammattiuran ja elämänkumppanin suhteen aiheuttavat myös pelonsekaista pohdintaa. Sen sijaan tässä aineistossa nuoret eivät juurikaan pohtineet erilaisia globaaleja ongelmia ja niiden aiheuttamia epävarmuustekijöitä.

8.2.1. Raha-asiat ja työttömyys

"Postiluukku kilahti jälleen. Sisään luiskahti virallisen näköinen ruskea kirjekuori. Se leijui kevyesti oven eteen kertyneen kasan päällimmäiseksi. Kasaa tarkemmin katsoessa huomasi, että kasassa oli mm. puhelinlasku, sähkö- ja vesilasku, vuokra sekä laskuja muutamista liikkeistä. Työttömän sosiaalitoimistosta saaduilla korvauksilla niitä ei kyllä maksettaisi. Nälkäkin kurnii jo mahassa, mutta jääkaapin avatessani huomaan, että sieltä ei löydy nälkään apua." Poika, Jyväskylä, 28.

Lukumääräisesti useimmiten pelon aiheiksi mainittiin raha-asioista selviytyminen ja pärjääminen taloudellisesti omillaan, sekä työttömyys ja onnistuminen jatkokoulutusvalinnoissa⁶. Ilmeisesti omien vanhempien elämää seuraamalla on havaittu aikuisten elämän olevan täynnä monimutkaisilta tuntuvia raha-asioita, veronmaksua, laskuja ja lainanlyhennyksiä, jotka monen nuoren mielestä tekevät aikuisten elämästä ongelmallisen ja huolten täyttämän:

"Raha-asiat tuntuu kovin vaikealta, ainakin mitä olen nähnyt ja kuullut aikuisten puhuvan. Ne ovat monimutkaisia ja tuntuu kuin aina olisi liian vähän rahaa, koska on paljon eri laskuja." Tyttö, Jyväskylä, 36.

"Aikuisten elämä näyttää minusta ihan normaalilta, mutta on siinä poikkeuksiakin. ... Se on huonoa että tulee laskuja melkein joka päivä." Poika, Imatra, 135.

Omalla kohdalla aikuistumisesta tekeekin pelottavan ajatus siitä, että aikuisena tulisi yksin ja itsenäisesti selviytyä näistä samoista ongelmista:

"Aikuistumisessa pelottaa se, että tulee liikaa velkoja joita ei pysty maksamaan. Aikuisena joutuu huolehtimaan ja maksamaan kaikki itse, kun ei ole faija maksamassa." Poika, Helsinki, 104.

⁶ Tulevaisuuteen liittyviä pelkoja käsiteltiin yhteensä 79:ssä aineessa, joista 25:ssä aineessa pidettiin raha-asioista selviytymistä ongelmallisena ja 22:ssa aineessa työttömyyttä.

"Aikuiseksi tulo pelottaa varmasti jokaista jonkinverran. Itseäni pelottaa eniten miten tulen pärjäämään rahallisesti ja osaanko tehdä oikeat päätökset." Tyttö, Imatra, 141.

"Aikuistumisessa pelottaa eniten, että ei ole tarpeeksi rahaa laskuihin ja muihin menoihin." Poika, Helsinki, 98.

Vanhempien taloudellisten ongelmien lisäksi myös työttömyysongelma on käynyt tutuksi monelle kirjoittajalle, jos ei oman perheen parissa niin ainakin yhteiskunnallisen keskustelun välityksellä. Monissa kirjoituksissa taloudellisten ongelmien aiheuttajana ja pelon aiheena esiintyykin lama ja sen aiheuttama työttömyys:

"Mutta sitten punainen valo kaiken ajatustulvan keskellä alkaa vilkkua. Entä jos työtä ei saakaan. Ei työ ja toimeentulo ole nykyään itsestänselvyyksiä..." Tyttö, helsinki, 94.

"Kuten kaikki tiedämme aikuisena joudumme huolehtimaan rahoista ja kaikista asioista itse, joka saattaa säilyttää jonkun. ... Mutta eniten pelkään tällä hetkellä lamaa joka on vähentänyt työpaikkoja ja nostanut veroja ja hintoja." Poika, Jyväskylä, 26.

Työttömäksi joutuminen tulevaisuudessa pelottaakin monia:

"Pelkään, kun kasvan aikuiseksi että jään ilman työtä." Poika, Jyväskylä, 27.

"Näin lama-aikana aikuiseksi tuleminen ei näytä kovinkaan miellyttävältä. Suomessa on yli 500 000 tuhatta työtöntä ja kaikilla on vähemmän tai enemmän taloudellisia- tai jotain muita ongelmia. Minulla itsellenikin on ainakin kolme vuotta opiskelua vielä edessä Helsingin kauppa-opistossa ja tulevaisuus ei näytä hirveän hyvältä vaikka Suomen vienti onkin vähän nousussa. Kolmen vuoden päästä Helsingissä on varmasti työttömänä useita tuhansia jo työssä olleita ja työ kokemusta saaneita kaupallisen koulutuksen saaneita aikuisia, firmojen hankkiessa uusia työntekijöitä he ottavat paljon mieluummin töihin jo työelämässä mukana olleita, kuin nuoria juuri valmistuneita aikuisia." Poika, Helsinki, 100.

Koska työttömyyden uhka koetaan niin ilmeisenä, asettaa se paineita jatkokoulutuksen valinnalle:

"On ajateltava tulevaisuutta. Minne menisin peruskoulun jälkeen? Entä sitten? Mihin ammattiin ryhtyisin, kun työllisyystilannekin on niin huono? Näitä kysymyksiä varmaan jokainen nuori miettii." Poika, Helsinki, 84.

"Varsinkin nykypäivänä monia nuoria askarruttaa epätietoisuus todellisesta aikuisten maailmasta ja miten he siinä tulevat pärjäämään. Kävisivätkö he läpi vain lyhyen jatkokoulutuksen ja yrittäisivät päästä mihin tahansa palkalliseen työhön. Toisena vaihtoehtona on kouluttaa itseään paljon silläkin uhalla, että edessä olisi työttömyys ja suuret opintovelat." Poika, Jyväskylä, 21.

Pitkä kouluttautuminen ja opintovelat koetaan joissain kirjoituksissa riskinä:

"Nykytilanteen työttömyys ja lama asettavat taakan nuorten harteille. Enää ei ole itsestään selvää, että omia tarpeita tyydyttävä työpaikka löytyy tai esim. opintolainojen otto ja takaisin maksaminen tapahtuvat ilman suuria riskejä." Tyttö, Jyväskylä, 55.

Monet nuoret jaksavat kuitenkin olla optimistisia ja uskoa, kuten Päckilänkin (1996) tutkimuksessa, että lama on jo ohi siinä vaiheessa, kun on heidän vuoronsa tulla työmarkkinoille:

"Mielestäni aikuisena olemisessa on omat riskitekijänsä. Jos olisin nyt aikuinen olisin luultavasti työtön, mutta kun en ole saan opiskella itselleni ammatteja ja kun olen valmistunut niin toivon laman kadonneen." Tyttö, Imatra, 123.

"Toisaalta tällä hetkellä hieman pelottaa tulevaisuus. Kun valmistun johonkin ammattiin, voin joutua suoraan kortistoon, kun ei ole töitä. Toisaalta siihen on vielä niin pitkä aika etten usko laman olevan enää mikään ongelma suomen maassa." Poika, Helsinki, 82.

8.2.2. Kodista irtautuminen ja itsenäinen elämä

"Vastuun ottaminen on tosin hieman pelottava ajatus, mutta silloin on selvittävä ei voi omassa asunnossa ruikuttaa kukaan ei ota vastuuta puolestasi kukaan ei hoida asioitasi on selvittävä itse." Poika, Helsinki, 87.

Aikuistuminen ja itsenäistyminen koetaan alkavaksi viimeistään siinä vaiheessa, kun nuori muuttaa pois kotoa. Niinpä kodista irtautuminen, itsenäinen päätöksenteko ja omillaan selviytyminen pohdituttaa monia nuoria. Miten selviytyä ilman vanhempien turvallista läsnäoloa ja neuvoja:

"Minua pelottaa ehkä eniten aikuistumine, kodista irtautuminen ja oman elämän aloittaminen, aikuisuus ei niinkään pelota." Tyttö, Helsinki, 95.

"Pelkään myös etten osaa elää aikuisena, jos ongelma tulee eteen enkä osaa toimia silloin ei voi välttämättä kysyä neuvoa äidiltä ja isältä. ... Nyt minusta tuntuu oudolta, kun joskus joutuu lähtemään kotoa vanhempien luota ja joutuu opetella tulemaan yksinään toimeen. Välillä tuntuu että voisi muuttaa vaikka heti kotoa pois, kun tulee vanhempien kanssa erimielisyyksiä. Mutta on se lähtö kotoa varmaan itse kullekin vaikeata." Tyttö, Jyväskylä, 33.

Oman asunnon hankkimiseen liittyy byrokratiaa, joka tuntuu kaukaiselta ja vaikealta hallita:

"Melkein yhtä pelottavalta tuntuu se, että joutuu muuttamaan kotoa pois vaikka välillä se on varmaan jokaisen haaveena. Asunnon hankkiminen voi olla hankalaa, tai minulle ainakin koska täytyisi täyttää kaikkia monimutkaisia kaavoja." Tyttö, Jyväskylä, 36.

Jokunen kirjoittaja pohti yksinasumista, ja päätyi sille kannalle, että ehkä kuitenkin olisi helpompi asua jonkun toisen kanssa yhdessä, jakaa uuteen elämäntilanteeseen liittyvä jännitys:

"Aikuisuus on varmasti todella itsenäistä hommaa, jos asuu yksin. Se olisi varmasti helpompaa muuttaa jonkunkanssa yhteen." Poika, Helsinki, 85.

"Minun mielestäni aikuisuus on kiehtova asia, mutta kyllä se vähän pelottaakin. On mukavaa, kun voi muuttaa yksin tai kaverin kanssa asumaan ja sitten kokeilla, selviääkö yksin maailman ongelmista, vaikeuksista, ja saa nähdä myös myönteiset piirteet." Tyttö, Jyväskylä, 11.

Kotoa irtautumisen ohella aikuisuuteen liittyy paljon päätöksentekoa ja vastuun kantamista omista päätöksistä, mikä sekin pelottaa joitakin nuoria. Lisäksi aikuisuuteen liitetään hillitty käytös ja kyky hallita erilaisia tilanteita. Moni pohtii miten tällainen käytös on mahdollista saavuttaa omalla kohdalla:

"Minusta aikuisuus tuntuu käsitteenä aika pelottavaltakin. Aikuisena sinulta odotetaan aikuismaista ja hillittyä käytöstä, tilanteiden hallintaa ja varmuutta päätöksissäsi. Mutta entä sitten, kun elämä ei vastaakaan kaikkia odotuksia ja toiveita? Kuka silloin sanoo mikä on oikein ja mitä pitäisi tehdä?" Tyttö, Imatra, 129.

"Elämä olisi täynnä vastuuta, huolta, talouden suunnittelua. Miten riittävät rahat? Käyttäytyä aikuisten tavoin. Ei enää olisi "nuoren elämää", vaan nyt vastuu teoistani olisi minulla, vaikka onhan se nytkin, mutta silti se olisi eri asia aikuisena. Minun pitäisi olla itsevarma ja hallita kaikki tilanteet, olla aikuismainen." Tyttö, Jyväskylä, 7.

Nuorten silmissä aikuisuus on siis latautunut melkoisilla pärjäämisen paineilla. Onkin mielenkiintoista, että vaikka he samoissa kirjoituksissa kritisoivat aikuisia liiallisesta vakavuudesta ja kaikkitietävyydestä, he kuitenkin odottavat itsekin aikanaan, mikäli onnistuvat aikuisina, tulevansa samalla tavoin itsevarmoiksi ja kaikki tilanteet hallitseviksi. Ja toisaalta he pelkäävät, ettei se jostain syystä omalla kohdalla onnistu. Muutamissa kirjoituksissa tulikin hyvin esiin pelko siitä, että voi epäonnistua kaikessa:

"Miten minun käy, Joudunko työttömäksi? teiniäidiksi? lapsettomaksi? köyhäksi? (mikä on varsin todennäköistä) rammaksi? yksinäiseksi? Aikuisuuteen liittyy siis paljon varsin kinkkisiä kysymyksiä." Tyttö, Jyväskylä, 54.

"Toisaalta ajattelen, että mitä jos joku kuitenkin menee pieleen niin miten käy: joudunko rappiolle vai pinnistäkö takaisin parrasvaloihin." Poika, Jyväskylä, 14.

Vaikka nuoret pohtivatkin näitä aikuisuuden mukanaan tuomia pärjäämisen paineita, harvat kuitenkaan suhtautuvat tulevaan aikuisuuteensa pessimistisesti. Enemmänkin on kyse siitä, että tulevaisuuden vaatimukset tiedostetaan ja niihin ehkä valmistaudutaan pikkuhiljaa. Samalla uskoen, että kun aikuisuus koittaa, on itsekin jo henkisesti valmis sen mukanaan tuomiin haasteisiin:

"Toisaalta kukaan ei taas ole tekemässä päätöstä omasta puolesta. Kuitenkaan en pelkää vastuuntunnon puuttumista, se tulee aikanaan." Tyttö, Jyväskylä, 44.

Toisin kuin Ziehe (1991, 34-38) olettaa, nuoret eivät ainakaan tässä aineistossa tuo esille mahdollisuuksien päälletunkevaa läsnäoloa ja tietoisuuttaan siitä, etteivät kuitenkaan pysty käyttämään näitä mahdollisuuksia hyväkseen. Päinvastoin, he vaikuttaisivat kyllä tiedostavan mahdollisuuksien olemassaolon ja enemmänkin pohtivan jännittyneinä kykenevätkö he aikanaan kohtaamaan ja hyödyntämään niitä. Kun Ziehe (1991, 37) väittää yksilöillä olevan vastuu "tehdä itsestäni jotain", vaikuttaa siltä, että tutkimani nuoret ajattelevat heillä olevan "aikanaan vastuu vastata elämän haasteisiin" ja nyt, nuorena, vastuu valmistautua kohtaamaan nämä aikanaan eteen tulevat haasteet. Ziehe antaa mielestäni varsin pessimistisen kuvan nykyisten

nuorten kyvystä uskoa itseensä, ja ainakin tämän aineiston perusteella väittäisin nuorten olevan tuota väitettä realistisempia ja optimistisempia.

8.2.3. Ihmissuhteet ja vastuu muista

"Rakkaus on jo melko monimutkainen juttu. Todellakin toivon, että aikuisuudessa rakkaus muuttuu helpommaksi. Nuoruudessa se ei ole helppoa ja jos vaikeammaksi muuttuu, niin mihin sitä joutuukaan..." Tyttö, Jyväskylä, 62.

Aikuistumiseen liittyvä pelko, jota tässä aineistossa pohtivat pääasiassa vain tytöt, on tuleviin ihmissuhteisiin liittyvät kysymykset. Ensinnäkin pohditaan tulevaa elämänkumppanin valintaa ja siihen liittyviä riskejä. Kuinka voi tietää, että on valitsemassa itselleen sopivaa puolisoa?

"Minä pelkään aikuistumista pelkään että rakastun väärään mieheen ja kaikki menisi pieleen." Tyttö, Jyväskylä, 33.

"Perheen perustaminen ja jo yhteen muuttaminen toisen kanssa ovat asioita, joita aikuistuva ja nuori aikuinen pelkää ja jännittää eniten. Kun muutetaan yhteen, täytyy huomioida monia, nuorille vaikeita asioita. Pitää ottaa toinen huomioon, et voi päättää kaikesta yksinäsi." Tyttö, Jyväskylä, 39.

Nykypäivän todellisuus avioerotilastojen suhteen on näille tytöille ilmeisen tuttua, moni pohtii myös mitä tapahtuu jos elämänkumppanin valinta ei onnistukaan:

"Kun ajattelee aikuistumista tarkemmin se pelottaa hieman. ... pitää valita elämänkumppani, mies jonka kanssa menee naimisiin, saa lapsia ja jakaa yhteisen kodin ja kaiken noihin asioihin liittyvän vastuun. Mitä sitten jos avioliitto ei onnistukkaa? Sekin on yksi asia joka pelottaa. Kun jää yksin lasten kanssa. Voiko enää löytää miestä joka rakastaa ja johon voi luottaa." Tyttö, Helsinki, 88.

"Aikuisen täytyy osata valita sellainen puoliso, kenen kanssa hän aikoo viettää loppuelämänsä. Mutta monet avioliitot päättyvät kuitenkin avioeroon." Tyttö, Jyväskylä, 18.

Avioliiton onnistumisen lisäksi pohditaan myös ylipäänsä perhe-elämän onnistumisen edellytyksiä, miten onnistuu vastuun kantaminen itsensä lisäksi koko perheestä, varsinkin lapsista:

"Mietin usein osaanko huolehtia ja kasvattaa aikuisena lapsia, mikäli saan niitä. Lastensaannissa aikuisen velvollisuudet tulevat taas esiin." Tyttö, Imatra, 137.

"Mitä jos en osaa olla hyvä äiti? Tuo on ollut ja tulee olemaan jokaisen äidin mielessä. Jokainen meistä pelkää, että epäonnistumme elämämme tärkeimmässä tehtävässä." Tyttö, Jyväskylä, 5.

"Aikuistuminen on toisaalta pelottava ja toisaalta mukava ajatus. Pelottavinta on se että joutuu kantamaan suuren vastuun muistakin kuin itsestään, jos perustaa perheen." Tyttö, Jyväskylä, 16.

Pojat eivät siis juurikaan pohdi tämänkaltaisia ihmissuhdekysymyksiä, poikkeuksena ne muutama harva poika, jotka pohtivat vastuunottamista omasta perheestä lähinnä taloudellisen vastuun kautta:

"Perheen perustaminen on aikuistumisen yksi tavoite. Pystyykö ottamaa vastuun perheen toimeentulosta." Poika, Jyväskylä, 63.

Tästä saa käsityksen, että tytöt todellakin miettivät poikia enemmän ihmissuhdekysymyksiä, poikien keskittyessä pohtimaan enemmän perinteisiä suorittamiseen liittyviä kysymyksiä kuten työtä ja perheen toimeentuloa. Kuitenkin sekä tytöt että pojat ovat huolestuneita siitä, mitä käy nykyisille ystävyysuhteille aikuisuudessa:

"Oikeastaan minua pelottaa, voiko aikuisena olla ystävän kanssa samanlaiset "kahdenkeskeiset" jutut niinkuin nyt. Vai tuleeko ystävydestä hyvän päivän sanomista ja parin tunnin yhdessäoloa viikkoa kohden?" Tyttö, Jyväskylä, 44.

"Aikuisuuden ehdottomasti huonoin puoli on se, että tiet vanhojen koulukavereiden kanssa erkanevat ja näkee heitä vain muutaman kerran vuodessa ja joitain näkee vain sattumalta kerran kaksi viidessä vuodessa." Poika, Helsinki, 100.

Koska kaveripiiri on ilmeisen tärkeä asia nuoruudessa, askarruttaa nuoria näiden ihmissuhteiden kohtalo tulevaisuudessa.

Muina tulevaisuuteen liittyvinä uhkatekijöinä muutamat nuoret mainitsivat vanhenemisen. Heidän mielestään aikuistuminen sinällään ei ole pelottava asia, mutta ajatus siitä että aikuisuuden kautta ollaan koko ajan matkalla kohti vanhuutta pelottaa.

"Aikuistuminen vanhentumisena ei oikein miellytä olisi mukavaa jos voisi aina olla nuori ja terve, mutta kun näin ei ole. Olen varma, kun olen vanha, että kaipaen nuoruuttani sixi yritänkin nauttia mahdollisimman paljon." Poika, Helsinki, 87.

Jostain syystä nimenomaan 50-vuoden ikä tuntuu nuorista ikäänkuin vanhuuden rajapyykiltä:

"Aikuisuus on muutenkin aika monimutkainen asia. Sitä rupeaa varmasti tuossa viidenkymmenen paikkeilla ajattelemaan, että olenkohan minä jo liian vanha ja tarvitaankohan minua enää." Poika, Jyväskylä, 65.

"Aikuistumisessa ei ole mitään hätää mutta ajatus siitä, että olen viisikymmentävuotias jolla on omia lapsia ja lapsenlapsia, on pelottava. Tuntuu, että sitten vain kuihtuu pois. Itseasiassa en haluaisi edes ajatella sitä." Tyttö, Imatra, 114.

Tämä vanhuuden ikärajan asettuminen 50:een ikävuoteen on mielestäni mielenkiintoinen sitä taustaa vasten, että kuitenkin yhteiskunnassamme valtaa pitävät enimmäkseen juuri tuon ikäiset tai tuon iän jo ylittäneet henkilöt. Samoin esimerkiksi koulumaailmassa suuri osa opettajista alkaa tänä päivänä olla keski-ikäisiä. Kertovatko nämä kommentit myös jotain nuorten suhtautumisesta nykyisiin viisikymmenvuotiaisiin?

Kuten jo aikaisemmin mainitsin, eivät tämän aineiston nuoret juurikaan pohdi globaaleja riskejä uhkatekijöinä tulevaisuudelleen. Ainoastaan kahdessa kirjoituksessa sivuttiin tätä aihepiiriä, ja niissäkin pohdittiin vain ohimennen sodan tai luonnonkatasrofin mahdollisuutta:

"Voiko vuonna 2005 olla elämä sellaista kuin nykypäivän Suomessa. Onko työttömyys vielä suurempi... Vai alkaako III maailmansota tai ehkäpä joku suuri luonnonkatastrofi...?" Tyttö, Helsinki, 71.

"Suurimmat pelot liittyvät varmaankin sotiin ja sairauksiin, mutta jokaisella on varmasti joskus pelko omasta epäonnistumisesta." Poika, Jyväskylä, 53.

Vaikuttaakin siltä, että näitä lama-ajan nuoria pelottaa omassa tulevaisuudessaan ne samat asiat, mistä he kuulevat ympärillään parhaillaan puhuttavan: taloudelliset ongelmat ja työttömyys. Tässä mielessä yhteiskunnallinen konteksti vuonna 1994 heijastuu mielestäni voimakkaasti nuorten kirjoituksista. Sen sijaan pohdinnat

omillaan pärjäämisestä, kotoa irtautumisesta ja perheeseen ja parisuhteeseen liittyvästä vastuusta lienevät normaaliin nuoruuteen kuuluvia elämänvaihetehäviä (vrt. Siltala 1989, 97-111). Pohtimalla näitä asioita nuoret samalla valmistautuvat niihin. Globaalit uhkatekijät ilmeisesti jäävät jossain määrin näiden henkilökohtaisempien, omaan identiteetin rakentamiseen liittyvien kysymysten varjoon. Voikin olla, että pyytämällä nuoria kirjoittamaan aikuisuudesta, he kokevat kysymyksen henkilökohtaisempaan kuin jos olisin pyytänyt heitä kirjoittamaan vaikkapa yleisesti ottaen tulevaisuudesta tai esimerkiksi elämästä vuonna 2005.

9. NUORIA MATKALLA AIKUISUUTEEN

9.1. AIKUISUUDEN HAASTEITA INNOKKAASTI ODOTTAVAT NOORA JA MIKKO

"Minä ainakin odotan innolla, että minusta kasvaa aikuinen. Ajatella, saan oman kodin, työn, auton ja vastuuta omista asioista. Haluan rakentaa oman elämäni itse ja luoda värikkään ja mielenkiintoisen tulevaisuuden. Tulevaisuushan riippuu meistä nuorista ja asenteestamme muuta maailmaa kohtaan. Odotan todella että kasvaisin tarpeeksi isoksi tarttuakseni köyteen, minkä nykyaikuiset ovat unohtaneet, köyteen mitä nykimällä tulevaisuus rupeaisi näyttämään paremmalta..." Tyttö, Helsinki, 95.

Noora ja Mikko edustavat noin 10 prosenttia kirjoittajista. Heille aikuisuus on ennen muuta positiivinen haaste. Parasta aikuistumisessa on se, että saa vihdoinkin ottaa täyden vastuun itsestään ja tekemisistään, ilman että joku muu olisi jatkuvasti neuvomassa tai aliarvioimassa heidän kykyjään. Vastuu ei heitä pelota, päinvastoin, heille on kotona jo muutamien vuosien ajan myönnetty enemmän vastuuta omissa asioissa ja samalla myös heidän velvollisuuksiaan on lisätty. Tämän he ovat itse kokeneet erittäin hyvänä asiana, koska näin he ovat voineet pikkuhiljaa harjoitella tulevaa aikuisuutta varten. Tämä vastuun kantaminen on myös onnistunut, ja se taas on edelleen vahvistanut uskoa omiin kykyihin.

Noora ja Mikko uskovat molemmat vakaasti siihen, että aikuisena elämän ohjat ovat heidän omissa käsissään, jokainen tekee elämästään ja itsestään sellaisen kuin haluaa ja parhaaksi katsoo. Heidän kirjoituksistaan heijastuukin hyvä itseluottamus ja usko omiin kykyihin. Parasta aikuistumisessa on, että pääsee vihdoinkin itse käytännössä kokeilemaan mihin kaikkeen omat kyvyt riittävät. Mitenkään yltiöpäistä Nooran ja Mikon itseluottamus ei ole, he eivät suunnittele itselleen sen erikoisempaa tulevaisuutta kuin muutkaan nuoret, vaan ero muihin löytyy enemmänkin Nooran ja Mikon tavassa tarkastella aikuisuutta hyvin kypsän oloisesti. Heille on itsestäänselvää,

että aikuisilta vaaditaan paljon enemmän vastuuta kuin nuorilta, ja että monesti aikuisten elämä on paljon hankalampaa kuin nuorten. Siitä huolimatta, tai nimenomaan siksi, he odottavatkin pääsevänsä ratkomaan näitä aikuisten maailmaan kuuluvia ongelmia. Nuoruus ei tarjoa heille enää tarpeeksi haasteita.

Omaa ihanne aikuisuuttaan molemmat kuvailevat hyvin perinteiseksi. Perhe kuuluu molempien tulevaisuudenodotuksiin. Omia lapsia halutaan kasvattaa kohtuuteen ja maalaisjärkeä apuna käyttäen, tosin molemmat haluaisivat välttää liiallista auktoriteetin käyttöä. Ennen perheen perustamista olisi kuitenkin syytä olla hyvä koulutus ja työpaikka, mielellään myös tarpeeksi elämäkokemusta.

9.2. AIKUISTUMISEN AJATUSTAKIN KAVAHTAVAT PETRI JA MIA

"Aikuisuus on jossakin kaukana häämöttävä harmaus johon joudutaan ei päästä. Aikuisuudessa ei ole mitään vapaata, kaikki on pakollista. Joutuu tekemään työtä, joutuu maksamaan veroja, joutuu..." Poika, Jyväskylä, 42.

Petri ja Mia edustavat aineistossa vain noin 2 prosentin vähemmistöä, mutta heidän kantansa aikuistumiseen on sitäkin jyrkempi. Molemmat ilmoittavat heti aluksi, ettei aikuisuus todellakaan tunnu olevan heitä varten. Aikuiset vaikuttavat jotenkin niin tylsiltä, ainaisten huolien ja murheiden kanssa kamppailevilta, eikä näillä koskaan tunnu olevan aikaa rentoutua, saati pitää hauskaa. Omien murheidensa keskellä aikuiset ovat täysin unohtaneet millaista oli olla nuori, eikä heillä liiemmin ole halua, saati aikaa, kuunnella nuorten mielipiteitä.

Mia ja Petri toisaalta poikkeavat myös toisistaan siinä, että Petrille aikuistumisen tekee ei-toivutuksi nimenomaan aikuisuuteen liittyvä vakavuus ja harmaus. Hän ei pelkää aikuisuuteen liittyvää vastuuta, vaan ennemminkin haluaisi vältellä moista pakkopaitaa viimeiseen asti. Miten voi olla iloinen ja pitää hauskaa, jos joutuu tekemään töitä "niskalimassa" kahdeksan tuntia päivässä, sen jälkeen maksamaan ison pinon laskuja ja palaamaan illalla ankeaan vuokra-asuntoon saman vanhan vaimon

nalkutusta kuuntelemaan? Ei kiitos, Petrin mielestä on parasta pysytellä ikuisesti nuorena, eli pilke silmäkulmassa ja vapaana huolista.

Mialle aikuistumisesta tekee negatiivisen asian se, että hän yksinkertaisesti pelkää liikaa aikuisuuteen liittyvää vastuuta, eikä usko kykenevänsä huolehtimaan itsestään, saati muista. Aikuisuuteen liittyy niin paljon vaikeilta tuntuvia asioita, ja uusia asioita jotka tulee oppia. Mitä tehdä jos rahat loppuvat, eikä isän ja äidinkään puoleen voi kääntyä? Entä jos valitseekin vääränlaisen puolison ja tulee avioero? Entä jos ei saakaan työtä? Näitä kysymyksiä Mia pohtii, ja mitä enemmän hän niitä pohtii, sen pontevammin hän tietää ettei halua aikuistua. Hän ei yksinkertaisesti luota tarpeeksi kykyynsä selviytyä aikuisten monimutkaiselta näyttävässä maailmassa.

Mia ja Petri eroavat myös jossain määrin siinä, miten he suhtautuvat aikuisiin. Petri ei juurikaan arvosta nykyaikuisia, he ovat tylsiä ja suppeakatseisia, sen sijaan Mia suhtautuu aikuisiin hieman positiivisemmin. Onhan aikuisten maailma tylsä, mutta Mia kuitenkin suhtautuu kunnioituksella niihin, jotka siinä maailmassa selviävät. Hän tietää aikuisten, varsinkin vanhempien ajattelevan loppujen lopuksi nuorten parasta.

9.3. PÄIVÄ KERRALLAAN KOHTI AIKUISUUTTA KULKEVAT SANNA, JAAKKO, SUVI JA TUOMAS

"Nuorena on hyvä olla, samoin varmaan aikuisenakin. Kasvetaan vain hiljaa päivä kerrallaan ja eletään nyt. Huomenna kaikki voi muuttua: huomaat olevasi jo aikuinen." Tyttö, Jyväskylä, 6.

Sanna, Jaakko, Suvu ja Tuomas edustavat suurta enemmistöä kirjoittajista. He tarkastelevat aikuisuutta ja nuoruutta molempia varsin realistisen oloisesti. Molemmista elämänvaiheista löydetään sekä hyviä että huonoja puolia. Toisaalta olisi jo mukava olla aikuinen, koska silloin saisi itse päättää omista asioistaan, mennä ja tulla vapaasti, mutta toisaalta on ihan mukavaa olla vielä nuori ja vapaa aikuisten

huolista ja murheista. Toisaalta taas olisi kurjaa olla jo aikuinen, koska silloin joutuisi vastaamaan itse kaikesta, toisaalta taas on kurjaa olla nuori ja aikuisten määrällävissä.

Sanna ja Jaakko korostavat, että on paras nauttia nyt nuoruudesta niin kauan kuin sitä kestää, aikuisuus kyllä tulee aikanaan halusipa sitä tai ei. He kuitenkin uskovat, että kaikissa elämänvaiheissa on hyvät ja huonot puolensa. Se on elämää. Sanna ja Jaakko haluavat molemmat valmistautua rauhassa aikuisuuteen käymällä koulua, harrastamalla ja olemalla kavereidensa kanssa, eli tekemällä kaikkia niitä asioita mitä heidän mielestään yleensäkin nuorena tehdään. Aikuisena olisi sitten mukavaa perustaa oma perhe, hankkia oma talo, pari lasta ja hyvä työpaikka. Kun nyt ensin elää rauhallisen ja tasapainoisen nuoruuden, on aikuisena valmis ottamaan vastuun itsestään ja perheestään.

Suvin mielestä aikuisten elämä näyttää niin vakavalta ja tylsältä, että nuorena on muistettava pitää hauskaa, kun se kerran vielä on mahdollista. Toisaalta tulevia on turha surra, kun aikuisuus omalla kohdalla alkaa, on sitä varmaan jo valmis itsekin vakavoitumaan. Vaikka Suvi ei kyllä usko, että hänestä välttämättä koskaan tulee samanlaista vakavamielistä aikuista kuin nykyaikaiset hänen ympärillään ovat. Hänen mielestään jokainen tekee elämästään sellaisen kuin itse haluaa, ja jos itsestä tuntuu tärkeältä pysytellä nuorekkaan iloisena, niin silloin siitä on muistettava pitää kiinni. Aikuisena Suville on tärkeää hankkia paljon erilaisia kokemuksia, matkustella, opiskella ja myöhemmin kenties hankkia perhe ja asettua aloilleen. Tosin avoliitto tai yksin parin koiran kanssa eläminenkin ei tuntuisi Suvista huonommalta ajatukselta. Aika näyttää.

Tuomakselle aikuisuudesta löytyy sekä hyviä että huonoja puolia. Huonoa on se, että täytyy käydä työssä (jos töitä nyt ylipäänsä saa), maksaa laskuja ja huolehtia kaikenlaisista asioista. Tässä suhteessa on vielä hyvä olla nuori, koska saa mennä ja tulla niinkuin itse haluaa. Nuoruudessa on kuitenkin se kurja puoli, ettei voi hankkia ajokorttia eikä pääse ravintolaan viettämään iltaa ja siemailemaan olutta. Ylipäänsä

erilaiset ikäraajat rajoittavat nuoren elämää liikaa. Siksi Tuomas odottaakin 18-vuoden ikää innolla. Sinä päivänä kun hän täyttää 18 vuotta, poistuvat monet elämää rajoittavat esteet. Ensinnäkin saa ajokortin ja pääsee ajelemaan autolla milloin haluaa, mistä on hyötyä sekä harrastuksiin pääsyn kannalta, että vapaa-ajan vietoissa. Toisaalta saa vihdoinkin mennä Alkoon ostamaan itse omat juomansa ja pääsee viettämään iltaa ravintolaan. Nämä oikeudet tuntuvat 15-vuotiaasta tavattoman tärkeiltä. Toisin kuin Sanna ja Jaakko, Tuomas ei suunnittele aikuisuuttaan tämän pidemmälle. Juuri nyt aikuisuus tarkoittaa hänelle 18-vuoden ikää, mitä sen jälkeen tulee - se nähdään sitten.

Noora ja Mikko, Petri ja Mia sekä Sanna, Jaakko, Suvi ja Tuomas poikkeavat siis toisistaan siinä, miten he suhtautuvat ajatukseen omasta aikuistumisestaan. Noora ja Mikko ovat molemmat hyvin optimistisia aikuistujia, heille aikuisuus merkitsee mahdollisuutta vihdoinkin päästä kokeilemaan omia kykyjään, sitä miten pitkälle omat siivet kantavat. Petri ja Mia edustavat heidän vastakohtaansa sikäli, että heille molemmille aikuistuminen tuntuu jo ajatuksenakin hyvin vastenmieliseltä. Petri ei haluaisi joutua aikuisuuden ankeaan oravanpyörään, jossa kaikki on pakollista ja ilotonta, kun taas Mia pelkää ajatusta siitä, että pitäisi tulla toimeen yksin ilman vanhempien tukea, tehdä itse omat päätöksensä ja kantaa vastuu seurauksista. Toisin kuin Noora ja Mikko, sekä Petri että Mia suhtautuvat hyvin pessimistisesti kykyihinsä selviytyä aikuisten maailmassa.

Sanna, Jaakko, Suvi ja Tuomas ovat edellisiin nähden realistisempia. He pohtivat kirjoituksissaan sekä nuoruuden että aikuisuuden hyviä ja huonoja puolia, ja varsinkin Sanna ja Jaakko päätyvät korostamaan jokaisen elämänvaiheen tärkeyttä ja ainutlaatuisuutta. Suvi sen sijaan muistuttaa nuoruuden ainutkertaisuudesta, kun taas Tuomaksen kirjoituksesta heijastuu jossain määrin kiire tulevaan. Tästä huolimatta Tuomas kuitenkin muistaa nuoruuden hyvät ja aikuisuuden huonot puolet.

10. YHTEENVETO JA POHDINTAA

Tähän tutkimukseen osallistuneet nuoret, vain muutamaa poikkeusta lukuunottamatta, hahmottavat oman elämänvaiheensa selkeästi elämänkaarimallin mukaisesti. Nuoruus nähdään välivaiheena, valmistautumisena tulevaan aikuisuuteen. 15-16 -vuotiaana nuoret kokevat vielä olevansa nuoria tai nuoria aikuisia. Vain harva väitti olevansa jo aikuinen, ja nämäkin väitteet jäivät hyvin ristiriitaisiksi. Monet kirjoittajat kuitenkin korostivat oman elämänvaiheensa ristiriitaisuutta, toisissa asioissa aikuiset pitävät heitä lähes vertaisinaan, kun taas joissain asioissa he kokevat omaa kypsyyttään aliarvioitavan. Tämä voisi olla osoitus Chrisholmin ja Hurrelmannin (1995) korostamasta aikuistumisen etenemisestä epätasaisella vauhdilla eri elämän osaluilla. Kuluttajina nuoret nousevat aikuisten rinnalle nykyisin huomattavasti aikaisemmin kuin esimerkiksi poliittisina vaikuttajina tai työmarkkinoiden kautta, jonne koulutuksen pitkittyessä siirrytään yhä myöhemmin. Ainoastaan yksi kirjoittaja katsoi aikuisuuden ja nuoruuden rajan kadonneen nyky-yhteiskunnassamme täysin.

Yleisin tapa määritellä aikuisuus oli nähdä se sisäisten tekijöiden kautta. Tämän mukaan henkilö on aikuinen silloin, kun hän kykenee kantamaan vastuun itsestään ja ennen kaikkea muista ihmisistä. Samoin vapaus päättää omista tekemisistään ottamalla kuitenkin muut huomioon päätöksissä, koettiin tärkeäksi aikuisuuden sisäiseksi kriteeriksi. Ulkoisista tekijöistä tärkeimpinä nousivat esiin ulkoiseksi itsenäisyydeksi kutsumani teema, joka pitää sisällään taloudellisen itsenäisyyden ja pärjäämisen omillaan, oman asunnon, työssä käymisen ja perheen perustamisen. Toinen ulkoisiin tekijöihin luokittelemani teema on täysi-ikäisyys, jonka mukaan aikuisuus alkaa henkilön täyttäessä 18-vuotta ja saadessa ikänsä perusteella erilaisia uusia oikeuksia ja velvollisuuksia. Oman ryhmänsä muodostivat ne pojat, joille täysi-ikäisyys ja sen kautta aikuisuus merkitsee ennen kaikkea oikeutta alkoholin käyttöön ja ajokortin hankkimiseen. Kaiken kaikkiaan saamani tulokset myötäilevät Jensen Arnettin (1997) ja Sheer, Unger ja Brownin (1996) omissa tutkimuksissaan saamia tuloksia, joiden

mukaan perinteisistä oletuksista poiketen nuoret eivät korosta aikuistumisessa ulkoisten seikkojen tärkeyttä, vaan heille tärkeämpiä ovat sisäiset, psykologiset ja yksilölliset tekijät. Tässä tutkimuksessa varsinkin tyttöjen kirjoituksissa tulivat sisäiset tekijät ulkoisia voimakkaammin esille.

Arvioidessaan nykyaikuisia ja heidän maailmaansa voimakkaimmaksi nousivat kriittiset diskurssit. Aikuisten maailmaa pidettiin useimmiten tylsänä ja ilottomana, ja vaikka nuoret toisaalta korostivat ymmärtävänsä aikuisten joutuvan jatkuvasti kamppailemaan erilaisten huolten, murheiden ja velvollisuuksien keskellä, on tällaista tylsää hapannaama-aikuisuutta kuitenkin vaikea hyväksyä. Omalla kohdallaan nuoret korostivatkin pyrkivänsä välttämään kaikin keinoin muuttumista itse aikanaan samanlaisiksi. Tylsään hapannaama-aikuisuuteen viittaavat diskurssit muistuttavat Hoikkalan (1993) tutkimuksen puhetta aikuisuuden haarniskamallista tai aikuisuuden jämähädnäkökulmasta. Kuten osa Hoikkalan tutkimuksen jämähädnäkökulmaa korostaneista vanhemmista, myös nämä nuoret tuottavat kirjoituksissaan monenlaisia aikuisuuksia. Yksi niistä on eräänlainen stereotyyppinen vakavamielinen aikuisuus, jota sekä hapannaama-aikuisuuteen viittaavat nuoret että jämähädnäkökulmasta puhuvat aikuiset haluavat välttää viimeiseen saakka. Sen lisäksi on erilaisia stereotypiaan verrattuna epätäydellisiä aikuisuuksia, joissa on vielä onnistuttu säilyttämään osa nuoruuteen kuuluvaksi katsottua iloisuutta, keveyttä ja huumorintajua. Nuoret korostavat näissä diskursseissa nuorekkuuden säilyttämisen tärkeyttä osallistuen näin aikuisten rinnalla nuoruuden myytin palvontaan. (vrt. Hoikkala 1992; Ziehe 1991; Baethge 1989.) Nuoruus ja aikuisuus hahmottuvat kirjoituksista kulttuurisesti hyvin monimuotoisina ja kompleksisina merkityssysteemeinä.

Tylsä hapannaama-aikuisuus -teeman lisäksi aineistosta löytyi erilaisia aikuisten maailmaa omana suljettuna ympyränään kuvaavia diskursseja, joissa kritiikki kohdistui aikuisten tapaan aliarvioida nuoria ja jättää nuoret huomioimatta tehdessään heitä koskevia päätöksiä. Samoin kritisoitiin aikuisten ymmärtämättömyyttä nuoria

kohtaan sekä sitä, että yrittäessään ymmärtää nuoria aikuiset vertailevat heitä liikaa muistikuviansa omasta nuoruudestaan. Nuorten mielestä maailma on muuttunut, eikä heitä ja heidän tekemisiään voi verrata siihen millaista elämä on ollut aikuisten nuoruudessa. Tässä kohtaa nuoret siis yhtyvät Margaret Meadin (1971) ja Thomas Ziehen (1991) näkemyksiin, että vanhempien kyky neuvoa ja ohjailla nuoria on nykymaailmassa heikentynyt. Erona kuitenkin on, että kun Mead ja Ziehe korostavat nuorten saavuttaneen tietoja ja taitoja, joita heidän vanhemmillaan ei välttämättä ole, viittaavat nuoret tässä enemmänkin nuorten elämäntapojen muuttumiseen, vapaa-ajan ja sen viettotapojen lisääntymiseen ja vapautumiseen. Pohjalla voi kuitenkin olla myös Ziehen korostama viihdeteollisuuden vaikutus niin, että nuoret tuntevat itsensä kokeneemmiksi saatuaan erilaisia sekundaarisia oppeja ja vaikutteita median välityksellä. Mitenkään voimakkaana tätä sukupolvien välistä konfliktia nuoret eivät näe, tuskin edes voidaan puhua konfliktista vaan enemminkin kritisoimisesta joissain asioissa. Toisaalta nuoret eivät tue näkemystä sukupolvien välisestä kaveruudestakaan, vaan heidän kirjoituksistaan tulee esiin selkeä ero nuorten ja aikuisten asemien välillä.

Lisäksi nuoret arvostelivat aikuisia liiallisesta niuhottamisesta ja huolehtimisesta sekä rajojen asettamisesta, mutta samoin kuin Repo-Kaarenon (1990) tutkimat 12-vuotiaat, he myös antavat arvoa tälle huolenpidolle. Vaikka se välillä tuntuu liialliselta ja ahdistavalta, sen kuitenkin ymmärretään tarkoittavan välittämistä. Tässä mielessä nuorten huolenpitoa korostavat diskurssit muistuttavat Hoikkalan (1993) tutkimuksen täysi-ikäisyysmallia. Siinä jälkikasvusta huolehtiminen nähdään itsestäänselvänä ja olennaisena osana aikuisuutta, johon aikuisten ikä ja elämäkokemus heidät toisaalta velvoittaa, toisaalta oikeuttaa. Tässä mielessä nuoret jakavat aikuisten kanssa käsityksen ikäsopimuksen olemassaolosta (esim. Takala A. 1974; Buchmann 1989). Neljäs tapa arvioida aikuisuutta ja aikuisten maailmaa oli hahmottaa se luvattuna maailmana, jota määrittää vapaus olla ja elää niinkuin itse haluaa. Velvollisuuksien lisääntyessä lisääntyy myös elämäkokemus, mikä auttaa selviytymään ja tekemään oikeita ratkaisuja aikuisten maailmassa.

Vaikka nuoret eivät korostakaan konfliktia sukupolvien välillä, rakentavat he kuitenkin kaiken aikaa kirjoituksissaan selkeää merkityssysteemien eroa nuoruuden ja aikuisuuden välille. Sukupolvien välisestä kuilustakin puhuminen olisi liian jyrkkä ilmaus kuvaamaan esiin nousevaa nuoruuden ja aikuisuuden asemien välistä eroa. Vaikka aikuiset eivät nuorten mielestä ymmärräkään heitä kovin hyvin, vaan komentelevat ja rajoittavat elämää, he ovat samalla kuitenkin ymmärtäväisiä: se on osa aikuisen roolia hierarkian ylimpänä. Vaikka nuori on hierarkiassa aikuista alempana, positiivista on se, että elämä on vielä iloista, toisin kuin aikuisilla. Voitaissiinkin ajatella, että kun nuoret rakentavat kirjoituksillaan selkeän eron aikuisuuden ja nuoruuden välille, tuomatta edes esiin mahdollisuutta tai tarvetta kaveruuteen sukupolvien välillä, jää koko sukupolvien välisen kaveruuden käsite aikuisten tavaksi kuroa umpeen nuoruuden ja aikuisuuden merkityssysteemien hierarkiaa. Nuoruuden myyttiä palvoville aikuisille nimenomaan nuoruus on tavoitetilä, ja jos ero aikuisuuden ja nuoruuden välillä on liian suuri, he ovat liian kaukana tavoitetilasta.

Kuten aikaisemmissakin tutkimuksissa, myös tässä nuorten tulevaisuudenodotukset vaikuttavat varsin perinteisiltä. Tässä tutkimuksessa epäperinteisiksi voi kutsua niitä paria puheenvuoroa, joissa toivottiin tulevaisuudelta kansainvälistä tai muuten "normaalista" poikkeavaa työuraa. Tulevaisuudenodotustensa perusteella nuoret hahmottavat aikuisuuttaan pitkälti samoin kuin se on hahmotettu sosiologisissa aikuisuusteorioissa (esim. Merriam&Clark 1993; Smelser 1980): tärkeitä asioita ovat työ, perhe, ystävyys, terveys ja harrastukset, eli terveyttä lukuun ottamatta kaikki asioita, jotka voidaan lukea joko rakkauden tai työn kategoriaan (Merriam&Clark 1993, 609), tai joko instrumentaalisen tai affektiivisen toiminnan piiriin (Smelser 1980b, 105). Tässä aineistossa perheeseen liittyvät odotukset mainittiin jonkin verran useammin tyttöjen kirjoituksissa kuin poikien. Perheen perustamisessa suurimmalle osalle kirjoittajista avioliitto tuntui itsestäänselvältä vaihtoehdolta, vain muutama tyttö toi esiin avoliiton tai jopa yksin elämisen vaihtoehtona avioliitolle. Monet korostivat

henkisen kypsyyden merkitystä perheen perustamisessa: ensin on syytä hankkia kunnan ammatti, asunto ja elämäkokemusta, vasta sen jälkeen on aika hankkia perhe.

Tulevassa työssä tytöille tärkeää on työn ihmisläheisyys ja mielenkiintoisuus, kun taas pojat korostivat turvattua toimeentuloa, jotkut myös arvostusta ja hyvää palkkaa. Suurin osa kirjoittajista mainitsi vain tavoitteekseen "hyvän työn" tarkentamatta käsitettä sen kummemmin. Työttömyyden pelko tuli esiin monissa kirjoituksissa, ja parhaimpana lääkkeenä työttömyyttä vastaan mainittiin hyvä koulutus. Mielenkiintoista on se, että suurin osa koulutuksen tärkeyttä korostaneista kirjoittajista oli poikia, mikä noudattaa Keisalan (1996) saamia tuloksia. Tämä tuntuu oudolta sitä taustaa vasten, että reilusti yli puolet lukiolaisista ja korkeakoulutason opiskelijoista on naisia, ja naiset ovat Suomessa jo miehiä koulutetumpia (Tilastokeskus 1996a ja 1993). Voikin olla, että kyse on ennen kaikkea tyttöjen ja poikien tavasta hahmottaa koulutus erilaisten merkityssysteemien kautta. Pojat hahmottavat koulutuksen selkeästikin välineellisesti: se on keino saavuttaa tavoite, hyvä työ ja sen kautta varma toimeentulo. Tytöille koulutus merkitsee kenties enemmän henkistä kehittymistä, joka on arvo sinänsä. Se, että tytöt mainitsivat tulevaisuudentoiveissaan poikia useammin perheen ja aikuisuuden kriteereinä sisäiset tekijät poikien korostaessa ulkoisia tekijöitä, voisi laajemminkin viitata siihen, että pojat hahmottavat ylipäänsä elämää tyttöjä välineellisemmin ja konkreettisempien asioiden kautta.

Ystävyysuhteiden merkityksen korostaminen aikuisuudessa voidaan tulkita esimerkiksi sitä taustaa vasten, että nuoruudessa oman vertaisryhmän merkitys on suuri (Jokinen 1996; Antikainen 1986). Siitä mikä nuoruudessa tuntuu erityisen tärkeältä, ei haluta luopua aikuisuudessakaan. Toisaalta ystävyys, samoin kuin terveyden ja harrastusten tärkeyttä aikuisuudessa perusteltiin myös ihmisen fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin kannalta, niiden katsottiin olevan edellytys tasapainoiselle aikuisuudelle.

Tulevaisuudenodotuksista työhön ja perheeseen liittyvien diskurssien jälkeen voimakkaimmaksi nousivat vapautteen liittyvät diskurssit, mikä poikkeaa selkeästi sosiologisten teorioiden (vrt. Smelser 1980; Merriam&Clark 1993) tavasta hahmottaa aikuisuutta. Nuoret kokevat kuitenkin hyvin tärkeäksi aikuisuudessa sen, että saa päättää omista tekemisistään ja vapautua aikuisten määräysvallasta. Vapautta odotetaan myös oman asunnon muodossa, sekä vapautena matkustella ja nähdä maailmaa. Oma ryhmänsä olivat jälleen ne pojat, jotka odottavat 18-vuoden ikää ja sen mukanaan tuomaa vapautta ostaa alkoholia, käydä ravintoloissa ja ajaa autoa. Jossain määrin vastakohtaa näille pojille edustivat ne nuoret, jotka odottavat aikuisuudessa mahdollisuutta olla oma itsensä, kehittää itseään henkisesti ja kerätä erilaisia elämäkokemuksia. Tässä mielessä vapaus saa monenlaisia merkityksiä: se voi olla konkreettisia vapauksia tehdä erilaisia asioita, mutta se voidaan ymmärtää myös henkisenä vapautena. Mielestäni vapaus -teeman toistuva ja voimakas läsnäolo kirjoituksissa on myös eräs merkki siitä, että nuoruus ja aikuisuus hahmotetaan selkeästi erillisinä hierarkkisinä merkityssysteemeinä. Nuoret odottavat omaa aikuisuuttaan nimenomaan vapauden takia ja kadehtivat nykyisiä aikuisia samasta syystä. Omaa roolia nuorena ei kuitenkaan nähdä pelkästään passivisen alistuvana ja odottavana, vaan muistetaan myös tuoda esiin nuoruuden vapaus, josta on mahdollista nauttia vain ja ainoastaan tässä yhdessä elämänvaiheessa.

Tulevaisuuteensa ja aikuistumiseensa liittyvinä huolenaiheina nuoret toivat esiin erilaiset aikuisen vastuullisuuteen ja velvollisuuksiin liittyvät tekijät. Eniten nuoria huolestuttaa mahdollinen työttömyys ja selviytyminen raha-asioissa, mikä heijastelee selkeästi ympäröivää yhteiskunnallista kontekstia. Ympärillä olevien aikuisten elämää seuraamalla nuoret ovat havainneet monien kamppailevan taloudellisten huolien kanssa. Selviytyminen laskuista, veroilmoituksen täyttamisestä ynnä muista aikuisuuteen liittyvistä, vaikeilta tuntuvista asioista askarruttaa kirjoittajia. Tämän lisäksi irtautuminen kodista ja oman itsenäisen elämän aloittaminen ilman vanhempien jatkuvaa ja turvallista läsnäoloa huolestuttaa monia. Pelko täydellisestä epäonnistumisesta vaivaa myös joitakin kirjoittajia, mutta kuitenkin kirjoitusten

yleissävy on positiivinen. Toisin kuin Ziehe (1991) olettaa, nuorten kirjoituksista ei ainakaan selkeästi heijastu liiallisista pärjäämisen paineista tai liiallisesta yksilöiden päälle kaatuvasta vastuusta johtuva ahdistus. Vaikka aikuisuuden mukana tuomia pärjäämisen paineita pohditaankin, on kuitenkin enemmän kyse siitä, että tulevaisuuden vaatimukset tiedostetaan ja niihin pyritään valmistautumaan pikkuhiljaa. Toisaalta on muistettava, että tämän tutkimuksen nuoret eivät vielä vähään aikaan ole konkreettisesti irrottautumassa lapsuuden kodistaan, vaan suurin osa heistä jää edelleen peruskoulun jälkeen kotiin asumaan ja jatkaa opiskeluaan jossain lähialueen koulussa. Tulokset voisivat olla toisenlaisia, jos tutkittavat olisivat olleet esimerkiksi lukion tai ammattikoulunsa päättäneitä, vähän vanhempia nuoria. Mutta voi myös olla, että nuoret eivät todellakaan edes koe Ziehen väittämää ahdistusta, vaan pyrkivät vain elämään ja suuntautumaan tulevaisuuteensa realistisesti parhaansa mukaan.

Muina tulevaisuuteen liittyvinä pelkoina mainittiin pelko epäonnistumisesta ihmissuhteissa, mikä oli tässä aineistossa hyvin feminiininen diskurssi. Yksikään poika ei tuonut esiin pelkoa väärän elämänkumppanin valinnasta tai avioerosta. Syynä tähän voi olla poikien tyttöjä hitaampi kehitys murrosiässä, pojat eivät ehkä yksinkertaisesti vielä mieti ihmissuhdeasioita samalla tavoin kuin tytöt. Muina uhkatekijöinä mainittiin vanheneminen sekä ainoastaan kahdessa kirjoituksessa mainitut sota ja luonnonkatastrofin mahdollisuus. Nuorten suurimmat pelot liittyvät siis aiheisiin, joista he kuulevat ympärillään parhaillaan puhuttavan: työttömyyteen ja taloudellisiin ongelmiin. Tässä mielessä yhteiskunnallinen konteksti vuonna 1994 heijastuu selkeästi nuorten kirjoituksista. Globaalit ongelmat jäävät tässä aineistossa selkeästi henkilökohtaisten kysymysten varjoon, mikä voi johtua esimerkiksi aineen aiheen henkilökohtaisuudesta. Voi olla, että pyytämällä nuoria kirjoittamaan aikuisuudesta, he kokivat kysymyksen henkilökohtaisempana kuin jos tehtävänä olisi ollut kirjoittaa vaikkapa tulevaisuudesta yleensä tai esimerkiksi elämästä vuonna 2005.

Kaiken kaikkiaan, valtaosa nuorista eli yli 80% tarkasteli aikuisuutta varsin realistisesti sikäli, että pohdinnassa tuotiin molempien ikävaiheiden sekä hyviä että huonoja puolia. Aikuisuuden hyvät puolet, kuten vapaus päättää omista asioistaan, huomioitiin, mutta samalla muistettiin myös tuoda esiin vapauden kääntöpuoli, vastuu itsestä ja muista. Suurin osa näistä aikuisuutta "Päivä kerrallaan" -orientaatiomallin kautta tarkastelleista nuorista muistutti myös nuoruudessa olevan paljon hyviä puolia. Vaikka aikuisten määräysvalta joskus tuntuukin kurjalta, on ihminen nuorena kuitenkin vielä vapaa erilaisista aikuisuuteen kuuluvista velvoitteista.

Aikuisuutta innostava haasteena tarkasteli noin 10% kirjoittajista. Heille aikuisuus merkitsee ennen kaikkea pitkään odotettua mahdollisuutta kokeilla omia siipiään, sitä mihin he kykenevät. Pieni vähemmistö, eli noin 2% kirjoittajista, hahmotti oman aikuisuutensa varsin pessimistisen orientaatiomallin kautta. Heille aikuisuus hahmottuu negatiivisena ja pelottavana asiana. Tässä ryhmässä varsinkin pojat korostivat aikuisten elämän tylsyyttä ja ilottomuutta, joiden katsottiin tekevän aikuisuudesta vähemmän houkuttelevaa. Tytöt taas ilmaisivat pelkäävänsä aikuistumista ja sen mukanaan tuomaa vastuuta. Enemmistö nuorista tiedostaa siis varsin realistisesti aikuisuuden sekä hyvät että huonot puolet, kirjoitusten yleissävy jättää kuitenkin mieleen päällimmäiseksi niistä nousevan positiivisen vireen.

LÄHDELUETTELO

Aaltojärvi Pia, 1994: Tulevaisuuden kuvat. Tampereen ilmaisutaidon lukiossa opiskelevien nuorten näkemyksiä tulevaisuudestaan. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, kasvatustieteidenlaitos.

Antikainen Ari, 1988: Johdatus kasvatussosiologiaan. WSOY Juva.

Anttila Anna, 1997: Tyttöjen unelmat tulevaisuudesta. *Nuorisotutkimus* 1/1997.

Baethge Martin, 1989: Individualization as Hope and as Disaster: A Socioeconomic Perspective. Teoks. Hurrelmann&Engel (toim.): The Social World of Adolescents. International Perspectives. Walter de Gruyter, Berlin-New York.

Bauman Zygmunt, 1996: Postmodernin lumo. Toim. Ahponen & Cantell. Vastapaino, Tampere.

Beck Ulrich, 1992: Risk Society. Towards a New Modernity. Sage Publications, London.

Beck Ulrich, 1995: Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoks. Beck, Giddens & Lash: Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio. Vastapaino, Tampere.

Beck Ulrich, **Giddens** Anthony & **Lash** Scott, 1995: Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio. Vastapaino, Tampere.

Berger Peter & **Luckmann** Thomas, 1994: Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Gaudeamus, Helsinki.

Bourdieu Pierre, 1985: Sosiologian kysymyksiä. Jyväskylä.

Buchmann Marlis, 1989: The Script of Life in Modern Society - Entry into Adulthood in a Changing World. The University of Chicago Press, Chicago and London.

Chrisholm Lynne & **Hurrelmann** Klaus, 1995: Adolescence in Modern Europe. Pluralized Transition Patterns and Their Implications for Personal and Social Risks. *Journal of Adolescence* 1995, 18, 129-158.

Erikson Erik H., 1982: Lapsuus ja yhteiskunta. Gummerus, Jyväskylä.

Giddens Anthony, 1990: The Consequences of Modernity. Polity Press.

Giddens Anthony, 1991: Modernity and Self-Identity. Self and Society in Late Modern Age. Polity Press.

Gilligan Carol, 1982: In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Movement. Harvard University Press, Cambridge.

- Grönfors** Martti, 1982: Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. WSOY; Porvoo-Helsinki-Juva.
- Helve** Helena, 1989: Sidotaanko vai sitoutuvatko nuoret yhteiskuntaan? Sosialisoinnin käsitteestä. *Nuorisotutkimus* 4/1989.
- Helve** Helena, 1993: Nuoret humanistit, individualistit ja traditionalistit. Helsinkiläisten ja pohjalaisten nuorten arvomaailmat vertailussa. Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry. Nuorisotutkimusseura. Gummerus, Jyväskylä.
- Helve** Helena, 1996a: "Ystävämme kettu" ja uusi maailmankuva. Teoks. Suurpää & Aaltojärvi (toim.): Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Tietolipas-sarja nro 143, Helsinki.
- Helve** Helena, 1996b: Values, World Views and Gender. Differences Among Young People. Teoks. Helve & Bynner (toim.): Youth and Life Management. Yliopistopaino, Helsinki.
- Hoikkala** Tommi, 1989: Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen. Gaudeamus, Helsinki.
- Hoikkala** Tommi, 1992: Koska kypsä on kypsää? *Nuorisotutkimus* 4/1992.
- Hoikkala** Tommi, 1993: Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? - aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Gaudeamus, Jyväskylä.
- Hoikkala** Tommi, 1996: Esipuhe. Teoks. Hoikkala (toim.): Miehenkuvia. Välähdyksiä nuorista miehistä Suomessa. Gaudeamus, Tampere.
- Hurrelmann** Klaus, 1989: The Social World of Adolescents: A Sociological Perspective. Teoks. Hurrelmann & Engel (toim.): The Social World of Adolescents. International Perspectives. Walter de Gruyter, Berlin-New York.
- Jensen Arnett** Jeffrey, 1997: Young People's Conceptions of the Transition to Adulthood. *Youth & Society*, Vol. 29, No. 1, September 1997.
- Jokinen** Arja, **Juhila** Kirsi, **Suoninen** Eero, 1993: Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen** Kimmo, 1985: Näkökulmia nuorisotutkimukseen. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisuja nro 33.
- Jokinen** Kimmo, 1993: Ruumiiden merkit, ruumiiden liike. *Nuorisotutkimus* 4/1993.
- Jokinen** Kimmo, 1996: Kasvaminen ja oppiminen traditioiden jälkeen. Teoks. Suurpää & Aaltojärvi (toim.) Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Tietolipas - sarja nro 143, Helsinki.
- Julkunen** Raija, 1992: Hyvinvointivaltio käännekohdassa. Vastapaino, Tampere.

Julkunen Raija, Kangas Olli, Kinnunen Petri, Sipilä Jorma, Suikkanen Asko, Urponen Kyösti, 1993: Kasvusta vastuuseen. Sosiaalipolitiikan tulevaisuus. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Katsauksia ja puheenvuoroja 16.

Karhunen Riikka, 1996: "Hyvän elämän" ja mieheyden fantasiat: miten peruskoulun 9.-luokkalaiset pojat määrittelevät mieheyden aineissa? Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -työ, Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Keisala Tuuli, 1996: "Hattu täynnä tietoa" ja tulevaisuus edessä - Espoolaisten peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten suuntautuminen tulevaisuuteen. Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitos.

Lallukka Kirsi, 1993: Lasten paikka sukupolvijärjestelmässä: koettu lapsuus 9-vuotiaiden näkökulmasta. Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -työ, Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntapolitiikan laitos.

LeVine Robert A., 1980: Adulthood Among The Gusii of Kenya. Teoks. Erikson & Smelser (toim.): Themes of Work and Love in Adulthood. Harvard University Press, Cambridge.

Levinson Daniel J., 1980: Conception of the Adult Life Course. Teoks. Erikson & Smelser (toim.): Themes of Work and Love in Adulthood. Harvard University Press, Cambridge.

Levinson Daniel J., 1986: A Conception of Adult Development. *American Psychologist* 1986, 41, 3-13.

Louhivuori Leena, 1996: Valittuja paloja nuoruudesta, nuorisokulttuureista ja - tutkimuksesta. Vastaaajina Tommi Hoikkala ja Johan Fornäs. *Nuorisotutkimus* 1/1996.

McCreary Juhasz Anne, 1989: A Role Based Approach to Adult Development: The Triple-Helix Model. *International Journal of Aging and Human Development*, Vol. 29(4), 301-315.

Mead Margaret, 1971: Ikäryhmien ristiriidat. Otava, Helsinki.

Mead Georg H., 1983: Mind, Self and Society. University of Chicago Press, Chicago.

Merriam Sharan B. & Clark Carolyn M., 1993: Work and Love: Their Relationship in Adulthood. *International Journal of Behavioral Development*, Vol. 16(4), 609-627.

Mustonen Sinikka, 1994: Nykynuoresta tulee joustava aikuinen. *Sosiaalivakuutus* 4/1994.

Mäki-Kulmala Airi, 1989: Nuoruus on nuoruus - kirjoituksia nuoruudesta, kulttuurista, yhteiskunnasta ja tutkimuksesta. Gummerus, Jyväskylä.

Mäki-Kulmala Airi, 1993: Initiaatio ja alakulttuuri. Tampereen yliopiston julkaisusarja A, vol. 383, Tampere.

Nurmi Jari-Erik & Pulliainen Harry, 1991: The Changing Parent-Child Relationship, Self-Esteem and Intelligence as Determinants of Orientation to the Future During Early Adolescence. *Journal of Adolescence* 1991, 14, 35-51.

Postman Neil, 1985: Lyhenevä lapsuus. WSOY, Juva.

Päkkilä Hanna, 1996: "Kyllä me vielä optimistisia ollaan" -Inarilaisten nuorten tulevaisuuteen suuntautuminen. Tampereen yliopisto, Opetusjaosto, Yhteiskuntatieteen kandidaatintutkielma. Tampere.

Repo-Kaarento Saara, 1990: Kaksitoistavuotiaiden aineissa välittyvät aikuismielikuvat. Sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma, Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto.

Sheer Scott D., Unger Donald G. & Brown Margaret B., 1996: Adolescents Becoming Adults: Attributes for Adulthood. *Adolescence*, Vol. 31, No. 121, Spring 1996.

Siltala Pirkko, 1989: Nuoruus. Teoks. Niemelä & Ruth (toim.): Ihmisen elämäankaari. Keuruu.

Siurala Lasse, 1990: Nuoret aikuisten silmin: pääkaupunkiseudun aikuisväestön käsityksiä nuorista. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 4/1990.

Siurala Lasse, 1994: Nuoriso-ongelmat modernisaatioperspektiivissä. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1994:3. Helsinki.

Smelser Neil J., 1980a: Issues in the Study of Work and Love in Adulthood. Teoks. Erikson & Smelser (toim.): Themes of Work and Love in Adulthood. Harvard University Press, Cambridge.

Smelser Neil J., 1980b: Vicissitudes of Work and Love in Anglo-American Society. Teoks. Erikson & Smelser (toim.): Themes of Work and Love in Adulthood. Harvard University Press, Cambridge.

Suomen tilastollinen vuosikirja 1991. Tilastokeskus, Helsinki.

Suomen tilastollinen vuosikirja 1995. Tilastokeskus, Helsinki.

Suoninen Eero, 1993: Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoks. Jokinen, Juhila & Suoninen: Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino, Tampere.

Suurpää Leena & Aaltojärvi Pia, 1996: Näinkö nuoret? Teoks. Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Tietolipas -sarja nro 143, Helsinki.

Suurpää Leena, 1996: Yksilöllistä sosiaalisuutta vai sosiaalista yksilöllisyyttä? Nuorten yhteiskunnallisten identiteettien poluilla. Teoks. Suurpää & Aaltojärvi (toim.): Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Tietolipas -sarja nro 143, Helsinki.

Swidler Ann, 1980: Love and Adulthood in American Culture. Teoks. Erikson & Smelser (toim.): Themes of Work and Love in Adulthood. Harvard University Press, Cambridge.

Takala Annika, 1974: Uuden sukupolven vaihtoehdot. Sosialisatiotapahtuman tarkastelu. Gummerus, Jyväskylä.

Takala Tuomas, 1991: Kasvatussosiologia. WSOY, Juva.

Tarmo Marjatta, 1992: "Työt ne mutisee mekkoosa". Opettajien käsityksiä tytöistä. Teoks. Näre & Lähteenmaa (toim.): Letit liehumaan. Tyttökulttuuri muutoksessa. Suomalaisen kirjallisuuden seura, tietolipas -sarja nro 124, Tampere.

Tervo Jukka, 1993: Hapuilua ja hallintaa - syrjäseudun nuorten käsitykset koulunkäynnistä sekä odotukset ammatista ja työelämään sijoittumisesta lähisosialisaation kehyksessä. Acta Universitatis Tamperensis, ser A vol 387, Tampere.

Tilastokeskus 1993: Koulutus 1993:7. Tilastokeskus, Helsinki.

Tilastokeskus 1996a: Koulutuksen kysyntä 1995. Selvitys yliopistoihin, väliaikaisiin ammattikorkeakouluihin, ammatillisiin oppilaitoksiin ja lukioihin hakeutumisesta ja pääsystä. Koulutus 1996:13. Tilastokeskus, Helsinki.

Tilastokeskus 1996b: Perheet 1995. Tilastokeskus, Helsinki.

Topo Päivi, 1988: Tyttöjen elämäntavat ja tulevaisuudenkuvat. Kansalaiskasvatuksen keskus ry. Tutkimuksia ja selvityksiä 2/1988.

Tuohinen Titta, 1996: Isät, pojat ja pärjäämisen henki. Teoks. Hoikkala (toim.): Miehenkuvia. Välähdyksiä nuorista miehistä Suomessa. Gaudeamus, Tampere.

Uusi Sivistysanikirja 1989, toim. Aikio, Uus. Vornanen. Otava, Helsinki.

Uusitalo Riitta, 1991: Sosiologian nuorisokuvat. Teoks. Hoikkala (toim.): Törmäävät tulkinnat: kirja nuorista ja nuoruudesta. Helsinki.

Ziehe Thomas, 1991: Uusi nuoriso - epätavanomaisen oppimisen puolustus. Vastapaino, Tampere.

Zollinger-Giele Janet, 1980: Adulthood as Transcendence of Age and Sex. Teoks. Erikson & Smelser (toim.): Themes of Work and Love in Adulthood. Harvard University Press, Cambridge.

LIITTEET

Imatralaisen opettajan oppilailleen ainekirjoituksen tueksi jakama moniste:

YHDEKSÄNNEN LUOKAN VIIMEINEN AINE KEVÄÄLLÄ 94

1. Muista aineen marginaalit, jaksotukset ym. muutoseikat; käsialakirjoitusta!
2. Kirjoitetaan kaksi tuntia. Jokainen kirjoittaa ns. pohdinta-aineen.
3. Kirjoita otsikoksi Minustako aikuinen? ja sen alle seuraavalle riville alaotsikoksi Ajatuksia aikuisuudesta ja aikuisten maailmasta.
4. Voit lähteä aivan vapaasti otsikoista liikkeelle tai käyttää apunasi seuraavia kysymyksiä [voit käydä vilkaisemassa niitä opettajan pöydältä]:

NYT:

Oletko jo mielestäsi aikuinen? Missä asioissa olet, missä et? Kohdellaanko sinua joissakin tilanteissa aikuisena? Kuka pitää sinua lapsena? Millä tavalla lapsena pitäminen ilmenee? Onko iästäsi sinulle etua vai haittaa?

AIKUISTUMINEN:

Milloin ihmisestä tulee aikuinen? Mikä vaikuttaa aikuistumiseen? Mihin aikuistuminen vaikuttaa? Hyvä vai huono asia? Haluaisitko heti aikuiseksi? Miksi haluaisit tai miksi et? Miten itse muutut, kun sinusta tulee aika-ihminen? Miten aiot itse aikuisena suhtautua lapsiin ja nuoriin?

AIKUISTEN MAAILMA:

Miltä aikuisten elämä mielestäsi näyttää - mitä hyvää siinä on, mistä et pidä? Missä suhteessa oma elämäsi nyt poikkeaa tuntemiesi aikuisten elämästä: mitä sinulla on enemmän, mitä vähemmän, mistä olet tyytyväinen, mikä harmittaa? Kadehditko aikuisia jostakin syystä, tai halveksitko, ihailtako, paheksutko? Minkälaiseksi kuvittelet omaa elämääsi aikuisena? Tavoitteletko suunnilleen samanlaista elämää kuin vanhempasi tai muut tuntemasi ihmiset ovat eläneet vai aiotko yrittää jotain aivan erilaista? Miksi? Millaista olisi ihanteellinen aikuisen elämä?